

Ил. ЦЕРЦВАДЗЕ

ФОНЕТИЧЕСКИЕ И МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ
ОСОБЕННОСТИ АНЦУХСКОГО ДИАЛЕКТА АВАРСКОГО
ЯЗЫКА

Т б и л и с и

1944

Handwritten text at the top left, possibly a name or title.

ბჭ. ს. შ. რ. ს. შ. შ. შ. შ. შ.

F

F-20686

ბუნების მეცნიერებების დარგის
ფუნდამენტური და აპლიკაციური მკვლევარების

შემოსავლის 1948 წ.

თბილისი
1944

Handwritten text at the bottom, possibly a signature or date.

96

ს ა ნ რ ე ჯ ე ნ

83.

წიგნების სიგელი	11
სიგელიანი დიდიანი	VII
შეხვედრი	1
ფონეტიკური თავისებურებანი	29
მორფოლოგიური თავისებურებანი	84
ლექსიკური თავისებურებანი	132
დასკვნა	155

ბ ი ნ ა ს ი ო გ ე ვ ა მ ბ ა

" ხ უ ნ ძ უ რ ი ე ნ ი ს ა ნ ნ უ ხ უ რ ი ე ნ ა-
ღ ე ე ც ი ს ფ ო ნ ე ც ი კ უ რ ი და მ თ რ ფ ო რ მ-
გ ი უ რ ი თ ა ვ ი ს ე ბ უ რ ე ბ ა ნ ი " ე მ ვ ა რ ე ბ ა
ი მ ც ვ ე ს ე ვ ბ ს, რ ო მ დ რ ე ბ ი ც რ ე ვ ე ნ ს მ ი ე რ ა ა მ ე კ რ ე ბ ი რ ი 1942-
1943 წ.წ.

1942 წ.22 აგვისტოდან 15 ოქტომბრამდე ვაშლით
კახეთში ჩამოსახლებული ანუ ანუხელები სოფლებში: თ ი ე ს ა
და თ ე ბ ე რ ჯ მ ს შ ი /ყვარლის რაიონი/, სადაც, გაჩ-
და აქაური მუხომეხელებისა, ვხვდებით მთლიან /და-
ღესწინიდან / ჩამოსულ ანუხელებსაც.

აქ ჩავაჩვენებთ მუშაობის შედეგად ანუხური დიდიუცის
საკმაო მასალა /ჩვეულის 300 გვ. მოყვრობისა/ და გვიგროვ-
და. მოშოვებური მასალის ანალიზმა გამოავლინა ანუხური
დიდიუცის რიგი თავისებური მოვლენა, რომელთაგანაც მოგი
სმეციადურის დიდიუცისაში უნობი იყო, ხუნძური ენის ის-
ვლილითათვის კი მეფად მნიშვნელოვანი. თე-თებერჯობში ჩა-
ვარებური მუშაობის ანგარიში შენიშნულ თავისებურებათა მო-
კლე დახასიათებითურთ მოხსენდა სპალინის სახელობის თბი-
ლისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კავკასიური ენათა კათედ-
რის ხელმძღვანელმა 1942 წ.4 ნოემბერს. კათედრამ საჭიროდ მი-
იჩნია დაწვებური მუშაობის დაუყოვნებლივი გაგრძელება და
შუამდგომლობა აღძრა სპალინის სახელობის თბილისის სახელ-
მწიფო უნივერსიტეტის რექტორის წინაშე, რათა მეორედ მივ-
დინებურიყავ იმავე სოფლებში შეკრებილი მასალის შესამონ-
შებლად და დამავებოთ მასალის მოსაპოვებლად. იმავე ხელ-

და მე უკეთაა შეხნაველირი. სხვა რომ არა ვთქვათ, ვ. უსტარის
 ცნობილი ნაშრომი ხუნძური ენის შესახებ, როგორც ცნობილია,
 ხუნძახურის / უფრო მუსყარე: აუღ ქიჩკის მეცყველებს /
 მასარის განხილვაზე დაშვანებულნი...

შეგვეძლო საროფეჩაფურს ენიდან ამოვსულიყავით / ხუნ-
 ძური ამჟამად საროფ. ენაა! / და ახნუხურში დიადექური
 მოვლენები საროფ. ხუნძური ენის ნორმების მიხედვით გამ-
 გვეყო.

მაგნიამ, ჯერ ერთი, როგორც ცნობილია, ენათმეცნიერუ-
 ლი თვარსაზრისით, დიადექური თავისებურებათა კვლევისას
 დიადექის დიადექთან შეპირისპირება უფრო გამართლებულია:
 საროფ. ენა მეუ-ნაკლებად ყოველთვის ხელოვნურია და, შემოიყ,
 საკუთრივ ხუნძური საროფეჩაფურს ენა ჯერ კიდევ ჩამოყალიბე-
 ბის პირობებშია და, თანაყ, ვარდა იმისა, რომ იგი ერთფერო-
 ვნებას მოკლებულია, ხშირად ფრმათა შეწყვეტაყ ახასიათებს:
 მასში ირევიან და ერთმანეთს ეყილებიან სხვადასხვა დიადექ-
 ფური ფენები. ხუნძახურთან შედარება, ჩამდენ^{ზე} საროფ. ენა-
 თან შედარებაყ იქნება: საროფ. ხუნძურის ფუძე-დიადექვი
 ხუნძახურია, თუმყა მასში ზოგჯერ ხუნძახურისათვის ყყსო
 მოვლენაყ იჩენს თავს.

თავისებური მოვლენათა განხილვისას შეძლებინდაგვარად
 მითითებულია ანალოგიური მოვლენებზე ხუნძური ენის სხვა დი-
 ადექებში: ქარულსა და შფდური-ყარახურ-ანდარდურში.

ქარულსა და, განსაკუთრებით, შ ი დ უ რ ი-ყ ა რ ა ხ უ რ
 ა ნ დ ა დ ა დ უ რ ი ს მ ო ვ ლ ე ნ ე ბ ი ს შ ე ს ა ხ ე ბ
 მ ს ჯ ე რ მ ბ ი ს ა ს ვ ე მ ყ ა რ ე ბ ი თ ა მ კ ი -
 რ ო ვ ბ ი ს მ ე ს ა ხ ე ბ ა კ ა დ . ა რ ნ . ჩ ი ე მ ბ ა ვ ა ს
 გ ა მ ო კ ვ ლ ე ვ ე ბ ს, ჩამდებოყ, საშნუხაროე, ჯერ არ

გამოქვეყნებულან, მაგნიამ პატივჲ. ავტორის ნებართვით წინამდებარე ნაშრომის დამუშავებისას ხელთ გვექონდა.

მოდმი დიადე ქვებთან შედარებაში გამოთარკვია, რომ ჩიგ მოვლენათა მიხედვით, ანნუხური უპირისპირდება ხუნძახურს [resp. ჩიგდორს ხუნძახურს], მაგნიამ საშხრული ხუნძახურის სხვა დიადე ქვებთან [ჭახრული და პიღურ-ყარახურ-ანდადაღურნი] მოგჯერ საერთო ხუნძახურს იძლევა.

მაგნიამ იმავე დიადე ქვებთან შედარებაში იხილ გამოთარკვია, რომ ჩიგი მოვლენების მიხედვით, ანნუხური თვარსაჩინოდ სხვაგვარად სხვა საშხრული დიადე ქვებისაგან, სახერდობნი, ჭახრულისაგან და, კიღვე მეფად, პიღურ-ყარახურ-ანდადაღურისაგან.

ასე რომ, ანნუხური უნდა მივიჩნიოთ g n t - g n t და ანა g n t a e - g n t კიღოდ საშხრული ხუნძახურისა. ანნუხურის თავისებურებათა გათვარსწინება ამათ ეჭვ-მიუჯანურს ხელს. [სპეც. დიფერენციაში გამოთქმული მოსაბრების მიხედვით, ანნუხური g n t a e - g n t საშხრულ კიღოდ იყო მიჩნეული. იხ. შესავალი/.

თავისებური მოვლენები, რომლის ფონეტიკიდან, იხე მიჩნეულნი-გვიღან, უმთავრესად პროფესიებისდა მიხედვითაა დადაგებული.

- ————— -

წინამდებარე ნაშრომში აღძრული საკითხების შესახებ დიფერენცია ყოველთვის მიითვებულება. ყადევა გამოყოფილი g . n .

" ყოვირებული დიფერენცია ", რომლის მიხედვითაც დამონებული გვაქვს ამა თუ იმ ავტორის ესა თუ ის ნაშრომი.

ასე მოვიქვეყნოთ ფიქნიკური მიხეზისა გამომ:

საქონის გახდა მთელი ნაშრომის აჩვენებელი და მომსახურება და ყოველთვის მისი დახმარება, თუნდაც, შემოკლებული სახით, - ჩაყ. კიდეც ყველა შემოკლებათა განმარტებებს საჭიროებდა / "გამოყენებული დიფერენციალური სია" სიმ ნაშრომის შიგნით უნდა დაიხარა / -, კიდეც უფრო გამხრება ნაშრომის მოყვლობას.

დახმარებელი მადლობით მოვიხსენიებთ ჩვენს ანგარიშს მან-
ნაველებსა და ყნობების მომხმარებელ პირებს: მ მ ა ნ
მ მ ა ნ ი ვ ს / სოფ. თბილისი, - აქ ბოლო-იდან
გადმოსახლებული, თბილისის აჩვენებელი სამ. სკოლის ყოფ.
დირექტორი /, მ ი ა ა უ დ ი ნ და მ ა ბ მ ა ე
ა ბ ა ე ა ჩ მ ვ ვ ბ ს / სოფ. თბილისიდან /, მ ი ჩ ნ ა
ა ჯ ი მ დ დ ი ს / სოფ. თბილისი, აქ ქალაქიდან გად-
მოსახლებული /.

მადლობით უნდა მოვიხსენიოთ, აგრეთვე, მანქანძღები:
ჩ ა ჯ ა ბ მ ა ბ მ ა დ მ დ დ ი / სოფ. თბილისი /, მ ა ბ მ ა ე
ა ბ ა ე ა ჩ მ ვ ი / სოფ. თბილისი /, მანქანა-ს მ თ მ
ჯ ე ი ჩ ა ნ ი მ ე ი დ ი ს ა / სოფ. თბილისი /.

თბილისი, 1944 წ.

ქ. შანიანი.

1. ԱՅՅԵՐԵՆԻՆ, Յ., ծրբ.

-Г.С. АХВЛЕШАНИ "Звуковые возможности кавказских языков. I. Принципы классификации согласных абхазского языка". *ԵՆԻՅ ԺԳՅՆԴԻՅԺԺԻՍ ԾՅԵՂԺՈՆԵ ԵՃԺԻՄԵՅ. ԳՐԻՆԵՐԻՆԵ ԺՈՒԺԺԵՅ. Գ. 1, № 1.*

2. " "

-"ԽԵՅԻՆ ԳՆԱՆ ԱՆՅՄԻՆՈՆԵԺՈՅՆԵ. [1]. ԵՃՅՐԵՍԸ ԸՆՆՈՒՐԺՅԱՅԻՆ ԶԺՅՐԵՅԻՅԺ ԽԵՅԻ ԳՆԺՈ" ԱՄՅՈՒՆԵՆԵ ԵՃԵՂԺՈՆԵ ԵՃՐԻՆԵՆԵ ԵՃ. ԳՆԻՅՅԻՆՆԵՅԻՆ ԺԻՆԺՅԺՆ. XVIII, 1941.

3. ԾՅԻՅԺ, ծր.

-А.БЕРНЕ "Краткий обзор горских племен на Кавказе". Тифлис, 1858.

4. ՋՅՐԵՆԵՆԻՆ, Ռ.Ճ. ծրբ.

-Dr. Johann Anton Güldenstädt - "Reisen durch Russland und im Caucasischen Gebürge". II. St. Petersburg. 1791.

5. ԸՆԻՆ, ծր.

-Adolf Dierz - "Einführung in das Studium der kaukasischen Sprachen". Leipzig. 1928.

6. " "

-А.М. ДИРЗ "Краткий грамматический очерк вийского языка. С текстами, сборником вийских слов". Тифлис. 1906.

7. " "

-Adolf Dierz - "Das Lautsystem der kaukasischen Sprachen". [об. 5: 33. 29-37]

8. ԵՐԵՎԱՆ, Բ.

- R. von Erckert - "Die Sprachen des Kaukasischen Stammes", Wien. 1895.

9. ԵՐԵՎԱՆ, Ե.

- ЗАГУРСКИЙ, И. "Кавказско-горские письмена". Сборник сведений о Кавказских горах. Выпуск V, Тифлис, 1871.

10. ԵՐԵՎԱՆ, ԶԻՆ., ԵՂԵՐ.

- "Յիշխանի սոսցան ծառն ըզյն ընծո"
"Սոցիալըրն սոնը ըԵ. Ժընըրնն թոճծը"
Թ. X Բ. 1940..

11. ԵՐԵՎԱՆ, Ե., ԶԵՂԵՐ.

- Проф. И. Ф. ЛЮБИЧЕВ "Языки и народы Кавказа". Тбилиси, 1930.

12. ԵՐԵՎԱՆ, Բ., ԵՂԵՐ.

Julius von Klaproth - "Kaukasische Sprachen. Anhang zur Reise in den Kaukasus und nach Georgien." Halle und Berlin 1814.

13. ԵՐԵՎԱՆ, Ե.-

- Է. Լ. ԿՕՅՄԵՍԿԻԻ "Памятная книжка Дагестанской области". Темур-Хан-Шура, 1895.

14. ԵՐԵՎԱՆ, Ե.-

- А. КОМАРОВ "Список населенных мест Дагестанской области" - Сборник статистических сведений о Кавказе. Т. I, Тифлис, 1869.

15. 3030, Б., 330.

-Н.Я.МАРР "Непечатаемый источник истории Кавказского мира".
Известия Академии Наук, 1917, № 5.

16. 3030, Б., 330.

-b. Friedrich Müller - "Grundriss der Sprachwissenschaft." III B. II Abteil. I Hälfte.
Wien. 1885.

17. 3030, Б., 330.

-Л.ЖИРКОВ "Грамматика аварского языка". Москва, 1924.

18. " "

"Аварско-русский словарь". Москва, 1936.

19. " "

- "Развитие частей речи в горских языках Дагестана", Языки Сев.Кавказа и Дагестана. Сборник лингвистических исследований, т. I, Москва - Ленинград, 1935.

20. " "

- "О строе глагола в аретических языках Дагестана". Доклады Академии Наук, 1930, № 5, стр. 79-84.

21. 3030, Б.

- Саидов М. - "Байбихиул икалалъе авар мацалъул уредник". II бугъта.
Махачхала, 1939. [бубдубъ 3687].

22. 3030, Б.

- Trubetzkoy, N. - "Les consonnes latérales de langues caucasiques-septentrionales". Bulletin de la société Linguistique de Paris, XVII.
1929.

23. ԱՅՏՈՒՆ, 3. -

- П. К. УСЛАР "Этнография Кавказа".
Языковедение. III. Аварский язык.
Тифлис, 1889.

24. " - "

- "Этнография Кавказа. Языковедение. IV.
Лакский язык". Тифлис, 1890.

25. " - "

- "Этнография Кавказа". VI. Куринский
язык. Тифлис, 1896.

26. " - "

- "Письма П. К. Услара к А. А. Шифнеру".
П. Услар "Лакский язык". /տե. ծրագր.: 24/

27. ԺՅԵՈՒՆ, ԵՂ., ԵՂԵՐ.

- "Մեծագույն ճանաչողական եզրույթը", Երկրորդ
ժողովուրդ. տնօրեն. 1942.

28. ԺՈՂՅԵՐՈՒՆ, Ե., ԵՂԵՐ.

A. Schiefner - "Versuch über das Awa-
rische". St. Petersburg, 1862.
Եղբորան: Mémoires de l'Académie impé-
riale de Sciences de St. Petersburg, VIIIe
série. T. V. № 8.

29. " - "

- "Ausführlicher Bericht über Baron
P. v. Uslar's "Avarische Studien".
/Gelesen den 7. September, 1871/. St. Petersburg,
1872. Երկրորդ ժողովուրդ. ց. XVIII. № 6.

30. შთბი, ნ., შბთა.

-Р.ШОР "К вопросу о так называемых
"теминатах" /усиленных емичных /
в афетических языках Дагестана /из
инструментально-фонетических записей"/
Языки Сев.Кавказа и Дагестана". I.
1935.

31. შუხარდტი, ჰ., აკად.

- Hugo Schuchardt -, "Über den passiven
Charakter des Transitivs in den kauka-
sischen Sprachen". Wien, 1895.

32. ანთონიძე, ან., აკად.

- "ქართულ-ბუნძური ნაწიწი XI V საუკუნისა
დადგენილან". ხსნვ მუხნიერებათა აკადემი-
ის საქართვ. ფილოლოგის შობაშვ. ტ. I, № 4,
1940.

33. " "

- "ნაფარებახერების ზრუნება ბუნძურში".
ენიშვის შობაშვ, XI I, 1942.

34. " "

- "ეჩგავიური კონსერვუციის შრობრემისათვის
კავკასიური ენებში: ამ კონსერვუციის სვაბი-
ლური და რაბილური ვარიანტები".
ენიშვის შობაშვ, XI I, 1942.

35. " "

- "ინფინიტივის რაბრევიური ვარიანტები ბუნ-
ძურში [ავარიურში]". ენიშვის შობაშვ, ტ. I,
1937.

36. " "

- "გნამავიკური კლასების ინფინიტივისათვის ბუნ-
ძურში". ენიშვის შობაშვ, ტ. I, 1937.

37. ჩიქობავა, ანნ., აკად.

- "პირველი ხომალდების საკითხი ხუნძურში
ენგაფიურის კონსტრუქციის შრომებთან და-
კავშირებით". უნივერსიტეტის მოამბე, 1941.

38. " "

- "საანგარიშო მოხსენება ხუნძური [ავიაციური]
ენის ფიზიკური კონსტრუქციის მუშაობისა და დათარღობის
[1-14.VIII.1938]".

39. " "

- "ხუნძური ენის შიდა კონსტრუქციის თავისუ-
ბურება". [ხელნაწ.], 1939.

40. " "

- "აქედან კუბის მუცხვერების თავისუბურება"
[ხელნაწ.], 1943.

41. " "

- "ხუნძური ენის ყანახის დიფერენციალური თავისუ-
ბურება". [ხელნაწ.], 1942.

42. " "

- "ენგაფიურის ნაწილობრივი იზოლირება ხუნძურში"
[ხელნაწ.], 1941.

43. " "

- "საანგარიშო მოხსენება ყვანლის ნაწილობრივი
ხუნძური ენის ანტიკური კონსტრუქციის საშუალო მიჯ-
ნისა და 27.IV-6.V.1939." [ხელნაწ.]

44. " "

- "მეორე გენეტიკური კლასის [მდგრადი-
ბითი სტრუქტურის] გენეტიკისათვის მათი კავშირული
ენებში". საქ.სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მო-
ამბე, 1942, № 4, 1942.

45. " "

- "მოთხრობითი ბრუნვის გენეტიკისათვის ქანთ-
ვური ენებში". სვანების საბერძნეთის თბილისის
სახ. უნივერსიტეტის შრომები, X, 1939.

46. " "

- "სახელის ფუნქციის უძველესი აგებულება ქანთ-
ვური ენებში", თბილისი, 1942.

47. **მედიკალიზაცია**, ანწ., აკად.

- "სენსიტიური უნიტის გრამატიკული ანალიზი,"
 თონეცვიკა / სერნანს.

48. **ქადაგანობა**, ივ., აკად.

- "ქართული და კავკასიური ენების თავდაპირველი
 ბუნება და წარმოშობა" • ფილიპოვი, 1937.

1. შ ო ბ ა ვ ა ო ბ ი

ა ნ ნ უ ხ ი ს თ ე შ ი. ანნუხი ხუნძური თემის სა-
ხელია. უწინდელი დროი ეკუთვნის ფლანდრიის /ხუნძურად:
ღანაფის, ანნუხურად: თანაფის / ნაიონს. ფლანდრის ნაიონი
დაღესენის ავტონომ. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკაში შე-
დის.

ანნუხის თემი ამჟამად ორ სოფსაბჭოს შეადგენს: ღ ა ნ-
ე ი ს ა და ჭ ა დ ა ე ო ლ ო ს სოფსაბჭოს. სულ ანნუხის
თემში 22 აუღი შედის. ამათგან ღანდის სოფსაბჭოს აუღებია:

1. სანუა	9. ცოც
2. ცოცონ - ეოლო	10. ნოსნო
3. ხადა-ეოლო	11. ვანიდა
4. ხანადა	12. ნუჭუცე - ეოლო
5. თაშადა	13. ბორიც
6. შანთა-ეოლო	14. შიღობ / 11 სიღობ/
7. ცო - ეილიც	15. ბადაშიცა
8. შინთიდა	16. ღანდა /აღმინისცი.უენცი/

ჭადაეოლოს სოფსაბჭოს აუღებია:

17. ცოცე-ნოსორ' / 11 ნომორ'/	20. ყობოსიდა
18. შაჭანი	21. ჭოლოდა
19. ყაღდა	22. ჭადაეოლო /აღმინისცი.უენცი./

ყველა ეს აუღი შედგანილობს ხ უ ნ ძ უ რ ი ე ო ა ს უ ს

/Аварско Койсу / მარხენა შენაკლის - შ ა შ რ ა
 შ მ რ ი ბ ^{ხომბაძე} / შაძინა - "გმა", შონ - "შრინაჩე"; ხუთეფი-
 სიან ჩუკაზე Т п а р а - о р -ითაა აღნიშნული /• ხუნძური
 ყოღსუს ანწუხელები გ ა ნ ჯ ა შ მ რ - ს ეძახიან.

ანწუხის თუმი ხუნძური მოსახლეობის უკიდურესი შუნიყვია
 დაღესტნის სამხრეთით: მის შემდეგ პირდაპირი ხაზით - სამ-
 ხრეთისაკენ ხუნძური მოსახლეობა აღაჩ გვწვდება.

ჩრდილოეთით და აღმოსავლეთით ანწუხის თუმს ხუნძური თუმე-
 ში აქრავს. ჩრდილოეთით მისი შემოღველი თუმებია: კ მ ს მ
 და უ მ მ ს ი /ცომსორა || ცონსორა /• აღმოსავლეთით - ე.წ.
 ა ნ კ რ ა უ რ ი / ← ანწე - "შვირი", ჩაწე - "შინა" =
 = შვირი შინა, ე.წ. შვირი თუმის კავშირი/, ჩომლის შემად-
 გენლობაში შერიან: ა ნ ნ - ჩ მ ს მ, უ ნ ხ /უნხადა/, თ რ ე-
 ბ ე რ ი, ბ უ გ უ ნ ი / || ბომსორა/, თ რ ე ნ ი / ||
 თრენორა/, უ უ მ ი /ანუ ჯურიშეთი/ და თ ა შ ი .⁺ ანწუხის
 დასავლეთით დიდი რაოდენობის მოსახლეობენ და სამხრეთით-კავუჭები
 /ბ' ვანად/.

+/ ე.წ. შუნიყვიანი ანკრატლის შემადგენლობაში ანწუხსაუ ახახე-
 ლებს: "Общества: Анцух, Ухнада, Богнода, Тум, Тлен
 и Тлебаль составляли союз Анкратль... сердце и оплот
 нагорного Дагестана". / /13/, 83. 214/. აქ შეყვიან ან-
 წუხი და გვაქვია თამი. / შრჩ. /3/, 83. 5; /14/, 83. 61/.

ა ნ ნ უ ხ ი ს, ა ნ ნ უ ხ ე რ ი ს ა რ ა ა ნ ნ უ ხ უ
ჩ ი ს აღმნიშვნელი უფროსებისათვის აღვირობნივ.

ანნუხეს თემს აღვირობნივ უნოღებენ ა მ ს უჯ, ა მ ყ უჯ
და |მოგჯერი| ა ნ ყ უჯ -საყ. აქედან ანაჩმოებენ "ანნუ-
ხერს": ა მ ს უჯ ა- იმდენი ვაჩიანვით, ჩამდენიყ თვით აღ-
ვირის სახერს აქეს: ა მ ყ უჯ ა, ა ნ ყ უჯ ა.

ღუნ ამყუჯა ვუგო - "მე ანნუხელი ვაჩი"

ნივ ამყუჯა-ე ჩუგო - "ჩვენ |ექსკლემ./ანნუხელები ვაჩი".
ერგავივში - ს და - რა სუფიქსები ეჩთვიის: ამყუჯა -ს | I კლ./
ამყუჯა - რა | II, III კლ. | მჩავერ. ჩიყხეში - მ : ა მ ყ უჯა-ზ
"ანნუხელებმა".

ა მ ყ უჯა⁺ | -"ანნუხი" აღვირობითი ბჩუნვის ფჩიშაა, -ჰ
თანდებულთ ნაწაჩმოები. აღვირობითი ბჩუნვის ფჩიშათა გამოყე-
ნება უმოწინიძიკის საწაჩმოებღარ ჩვეულებჩივი მოვღუნაა ხუნ-
ძუჩიში. შღჩ. შიღა-ღ, ბაჩაჩა-ღა, რაჩა-ღა, ღუნი-ბ... და, კჩი-
ბოღ-ჰ თანდებულაწი ფჩიშები აღვირის სახერებღარ: ხუნძა-ჰ,
მაშაჩყ-ჰ |ღაღესვანი: მეშერი -"შთა"|, უღო-ჰ, ჩაიყ უხღა-
ჩის ევიმოღვიით ნაწაჩმოები ა სიყვიისაგან უღო - "ხიღი":
უ ღო -ჰ -"ხიღთან" | |26|, გვ. 17| და ბევიჩი სხვა. ++|

+| საწაჩმოებ ვიღებთ ყვეღაზე ხშირად ხმაჩებულ ვაჩიანვის.

++| ა. უსღაჩი აღწიშნავს, ჩომ თითქმის ყვეღა ხუნძუჩი აუ-
ღის სახერი ჩომღღიმე აღვირობითი ბჩუნვის ფჩიშას წაჩმოადგენ-
სო | |26|, გვ. 17|. საკითხი სპევიადღუჩი შესწავღას საჭი-
ჩოგბს.

აქედან ნაწარმოები ა მ უ უ-ა - "ანწუხელი", აგრეთვე,
 ერთ-ერთი ბრუნვის ფორმაა: -ა სუფიქსი: თანდებურიანი ფორ-
 მისაგან დაშორებით ბრუნვას აწარმოებს; შინ. ამაი-ფრ -
 "ბაღში", - ამაი-ფრ -ბ - "ბაღიდან" / მუსფარ: "ბაღში-დან",
 "ბაღში-ით"/; რთხელ - "სოფელში", - რთხელ - ა - "სოფლიდან"...
 მუბიჯ - "წიხვეილში, " - მუბიჯ - ჰ - ა - "წიხვეილიდან"...

ა მ უ უ-ჰ - ა, მაშასადამე, მუსფარ ნიშნავს: ა ნ ნ უ-
 ხ ი დ ა ნ / resp. ანწუხელი/. შინ. ხუნდა - ჰ - ა - ხუნდა-
 ხიდან / resp. ხუნდახელი/, ბორო- ჰ - ა - ბორობიდან / resp.
 ბოროხელი/...

" ა ნ ნ უ ხ უ რ ი ს " მნიშვნელობით გამოყენებულია
 შინაგნ. რიყსვის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმა სახელისაგან
 ა მ უ უ-ჰ ა - ანწუხელი: ა მ უ უ-ჰ ა - ბ-უ რ - ანწუხელებიანა
 / resp. ანწუხელი/.

ნ ე ე ე რ მ ა ნ თ ბ უ გ უ ა მ უ უ-ჰ ა მ უ რ -
 " ჩვენი [ვესკლებ.] ენა არის ანწუხელი". შინ. ნ ე ე ე რ
 მ ა ნ თ ე ე უ ხ ა უ ნ ძ ა ჯ ა მ უ რ - " ჩვენი [ვეს-
 კლებ.] ენა არ არის ხუნდახელი". / resp. ხუნდახელებიანა/.

აქ ანწუხელი დაპირისპირებულია ხუნდახელთან / ხუნდახელი
 კიროსთან/ და არა ხუნდური ენასთან. უკანასკნელი მნიშვნელო-
 ბით ანწუხელითავე მოგადი ფრჩხილით გამოყენებული: მაწაიურ მანა
 - "მთიულელი ენა" / მუწევი - "მთა"/.

"ანწუხელის" მნიშვნელობით იმყოფება, აგრეთვე,
 ა მ უ უ-ჰ დ ა რ ი დ : ა მ უ უ-ჰ დ ა რ ი დ მ ა ნ ა -
 " ანწუხელი ენა". - დ ა რ ი დ ი გივე სუფიქსია, რაც ხუნდახ.
 დ ე რ ი დ, რომელიც შინაგნ. რიყსშიც ფორმირებულია ნათესა-
 ბობითი ბრუნვის საწარმოებლად გამოყენებული: ჯ ა ნ დ ა რ -

"ანდოვლები", ნ ა თ გ ხ ა მ ბ. ზანდა-ღეჩიღ; ანხაღ-
"ონ სოქოლოვლები", ნ ა თ გ ხ ა მ ბ. ანხა-ღეჩიღ⁺ / | 23 /,
გვ. 42 /.

ვანიანელები: ამხუჯ, ამხუჯ, ანხუჯ-"ანხუხი" / | ამხუ-
ჯა, ამხუჯა, ანხუჯა-"ანხუხელი"; ამხუჯამხუ, ამხუჯამხუ,
ანხუჯამხუ -"ანხუხური" / | ფონეტიკური ნიღაღებზე გვაქვს.
ვანიანელებს ქმნიან ფუძემი სხვადასხვა კომპლექსები : მს, მჟ,
ნს. ამათგან ამოსავალი უნდა იყოს მს | ამხუჯ /, სოლო მს
| ამხუჯ / და ნს | ანხუჯ / ვანიანელები- მიხვან მიღებულა:
შავისმიერი მ-სთან ს → ყ სხვა შემთხვევაშიაყ შეინიშნება
/ იხ. ფონეტიკური თავისებურებანი: გვ. 75-76 / . პირველადღ
სავაჩხულო ა მ ხ უ ჯ ვანიანელებსაგან უნდა იყოს მიღებული
ა ნ ხ უ ჯ, რომელიც ა ნ ნ უ ხ ი ს მნიშვნელობით ხუნძა-
სური დიდიფუძი იხმარება: მს → ნს ჩვეულებრივი მოვლენაა
ხუნძ^{რე}ნიში / იხ. იქვე / . ნს | ა ნ ხ უ ჯ / ვანიანელები მესაძ-
ლებულია, ნს | ა ნ ხ უ ჯ / ვანიანელებსაგან მივიღეთ / მს → ნს
→ ნს / ან კიდევ მს | ა მ ხ უ ჯ / ვანიანელებსაგან / მს → მს
→ ნს / .

ჩაყ შეეხება ქართლში ხმარებულ ანხუხ | ანხუხი / სა-
ხელს, იგი თვით ანხუხის თემის მეფეებშია მი | აღნიღაყ
ა ნ ნ უ ჯ -ის სახით ან დასტურდება.

+ / -ღეჩიღ იმდება: ღეჩი-ი-ღ-ღეჩი გვაქვს, განდა ნათესაო-
ბითობა, უჩვაცივსა და მიღებულია: უჩვ. ზანდა-ღეჩი-ი-ყა - "ან-
დოვლები", მიღებ. ზანდა-ღეჩი-ი-ღ - უ - "ანდოვლებს".
შაშახანამხუ, -ღეჩი-ბჩუხუხის ნიშანში ან შეღის. მიხუ ფუნქციონა
საკვლევი²ა.

ა ნ ნ უ ხ უ რ ი ს მ თ ე რ ე ბ ი ს ა ჯ ა რ ი თ ე ე -
ღ მ შ ი [კახეთში]. კახეთში, აღამანს ვაღმა მხარეს, ყვანი-
 ლის ნაიონში, სოფ. ახალსოფელთან | სოფ. ძვ. გავამი | რიი ან-
 ნუხური სოფელია: სოფ. თ ი ვ ი ღ ა სოფ. თ ე ბ ე ღ ჯ მ ს ი.
 თივი და თებერჯოხი ყვანიერ-ახალსოფლის შანაგზის ნაპირას
 მდებარეობენ, - მის ჩრდილო მხარეს, - ყვანილიდან 16 კმ. მანძილზე.
 თებერჯოხი დაბად აღვიდასაა, შანა-გზის პირას, უღების სოფ.
 თქვომშის მუზობლა | გზის ერთ მხარეს სოფ. თქვომშენია, მეო-
 რე, - ჩრდილო მხარეს, - სოფ. თებერჯოხი |. თივი მომადლო აღვიდა-
 საა და უშუალოდ სოფ. ახალსოფელს ეკვრის. ახალსოფელს თივისა-
 გან მყოფს შანაგზის ხევი, რომელსაც ა ვ ა ნ ი ს ხ ე ვ ი
 ეწოდება.

თივი და თებერჯოხი შიდა გენენ ერთ სოფსაბჭოს, თივ-თებერ-
 ჯოხის სოფსაბჭოს. ყენი სოფ. თებერჯოხშია. რიივე სოფელში
 დაახლოებით 180 კომლამლის ანგარიშობენ. აქედან 100 - მლის
 -თივი, დანარჩენს -თებერჯოხში.

თივ-თებერჯოხში თავს იყრის ანუხის თემიდან გადმოსახლე-
 ბული ხალხი. აქ ანიან ანუხის თემის თითქმის ყველა აულიდან.
 საინფერესოა, რომ სხვადასხვა აულები ხალხი აქ ერთმანეთში
 არ შეიყრება. ბაში დასახლები პინიუიში ფუძე-აულებში დასახ-
 ლების პინიუიშს დაშინებია: დ ა ნ ე ი ს აულებიდან გადმო-
 სახლებულენ სოფ. თ ე ბ ე ღ ჯ მ ს ი დასახლებულენ, ჭ ა -
 დ ა ქ მ დ მ ს აულებიდან კი სოფ. თ ი ვ შ ი. ყალკე თივისა-
 და ყალკე თებერჯოხში, აგრეთვე, ფუძე აულები-და კვდად გა-
 ნაწილებულენ: ჭადაქოლოლები, ჭოლოლები, ყობსილები ერთ
 უბანს შიდაგენენ თივი, მაქანი-ყალკებს ყალკე უბანი აქვთ, -

თუ-თუბერჯობში ორი სკოლა: დაწყებითი - სოფ. თოვში და
აღიანურდი საშუალო სკოლა სოფ. თუბერჯობში. სწავლება ხენძურ
ენაზე წარმოებს. || კლასიდან ქართულ ენასაც ასწავლიან.

მამაკაცებმა და იშვიათად ქალებმა, ასე თუ ისე, იჭიან ქარ-
თული ენა. თავიანთ-თავს აწვებენ სთვლიან, მაგრამ ქართულ-
ემა რომ შეიძლოს, ჯერ ვაჩვენებთ: ქართულები მათ ლ-
კებს ეძახიან, განაჩვენებენ კი დიდებულებსაგან და კამუჭებოსა-
გან.

თუ-თუბერჯობელები გავითიანებური აწიან კლდე უჩულობაში.
აქვთ მესაქონლეობის კარგი ფრმა. მათი ძირითადი მოსაქმეო-
ბაა: მინათმორეგება და მესაქონლეობა. კარგი მემობლობა აქვთ
ქართულებთან და უღებთან; უკანასკნელებს "ი ნ გ ი ლ თ უ -
რ ე ბ ს" ეძახიან და მათ სოფელს "ინგილოვლების სოფელს"
| ანგრიდაბურ ნოსო || ნოსო|. ხშირად ჩამოდიან თბილისში
| ადგილობრივი გამოსქმით: თ უ რ თ ი ს || თ უ რ თ ი ს ან
თ უ რ თ ი ს ა დ ე ა || თ უ რ თ ი ს ა დ ე ა - "თბილისი":
ჩამოაქვთ ბაშაჩხე ვასაყიდად, უმთავრესად, ვინძო და ყველი.

თ ი უ რ ი ლ თ უ ბ ე რ ჯ ო ბ ს უ რ ი მუყყველება სავი-
დნობად სხვაულებიან უჩითიანებობაგან. ეს სხვაობა ამ ორი სო-
ფლის მუყყველებას შორის იმდენივეა და ისეთივე, როგორც და
ჩამდენიც - აწვების თემის ფუძე - აულები მუყყველებაში:
აქ სავსებით დაყუდიან ფუძე-აულები მუყყველები თავისებურ-
ბანი.

ა ნ ნ უ ს უ რ ი ლ ა ი ლ ო ს ა ი ლ ო კ ა ვ ე ბ ი

თავისებური დიადეჟური მოვლენები აწვებში ყველგან უჩითა-
ნი აწ აწიან. სხვადასხვაობა ამ უჩით^{ებში} მუყყველები ფარგლებშია
მესამჩნევი. ეს სხვაობა კი იმდენია, რომ მესამდებელი აწვ-
ბურში კილკავებიც გამოყვით.

ანწუხუნიში თნი კილკავი განიჩიუვა: **ცოხუნი** და **ჭაღაქორუნი**. საღეშანიკაში თნი ხაშხაშ თნი კილკავს შინის ფონეციკური მოვლენები ქმნიან. ერთი შეხედვით განსხვავებულ მონაქორეკიური მოვლენები თუა, ფონეციკური ნი-
აღაგზე გვაქვს.

ფონეციკური მოვლენების მიხედვით სხვაობა ცოხუნი და ჭაღა-
ქორუნი კილკავებს შინის ქვეშით, - ფონეციკური თავისებურე-
შაშა განხილვისას, - იქნება ვათვადინსწინებულ.

აქ აღვნიშნავთ მხოლოდ შემდეგს:

"**ცოხუნი**" აღნიშნავს ახლანდელი **ღანღის**
სოფსაბჭოში შემავალი აულების შეფუველებას. "**ჭაღაქო-
რუნი**" - ჭაღაქორის სოფსაბჭოში შემავალი აუ-
ლების შეფუველებას. / ღანღისა და ჭაღაქორის სოფსაბჭოების
აულები იხ. შემოთ: "ანწუხის თემი". / "**ცოხუნი**" ნაწინამ-
ებია აღვიღის სახელისაგან ცოცხ / მოლოკორი ჯ-ს ვადმოყვამ
ს-თი/. ცოცხ ყაღე აულის სახელიყაა და ზოგადი მნიშვნელო-
ბის ცუნიშინიყ: აწინდელი ღანღის სოფსაბჭოში შემავალი აულების
საჯნით სახელწოდებად ახლაც ცოცხ იხმანიება, ხორთ - ამ აუ-
ლების შეხმურებლებს ახლაც ცოხულებს / ცოცხად / ეძა-
ხიან. ჩოგონიყ აწწუხში, ისე შემობედ თემებშიაც. თუიყიადუ-
ნი რიკუმენცებების მიხედვით, ეს სახელწოდება წინადაყ ამავე
მნიშვნელობით იხმანიებოდა თუნიშე.

ა. შ. მ. შ. ა. მ. ვ. ს. აწწუხის თემის შესახებ აღწინაშული
აქვს: "**თუიყიადუნი** ცნობებების თანა-
ხმად ეს თემი მთავრენი იყრთქორდა.
თნიადე: აწწუხნი და ცოხნი / აწწულებნი⁺ /.

+ / ეზღანში სწინიდა: Анцух и Ток / или Дух /.

მ ა რ თ რ ა უ რ ძ ე , ს ა მ ო გ დ რ თ მ ი ნ ე ბ ი ო რ
ნ ა ნ ო რ ა დ ა ა გ ა ყ ო ფ ი რ ი , მ ა გ რ ა მ მ ა რ თ ვ ა -
გ ა მ გ ე ო მ ი ს მ ხ ი ვ , ყ ვ ვ რ ა ს ო თ ე რ ი , რ ო მ ე რ ს ა ყ ე ს მ ი ნ ე ბ ი ე კ ე -
თ ე ნ ი ს , ყ ო ვ ე რ თ ვ ი ს მ ხ ო რ ო დ ა მ ხ ო რ ო დ ე რ ი თ ე მ ს მ ე დ რ გ ე ნ დ ა "

/ [14], გვ. 65. ხაზი ჩვენითა- ი.უ.].

2. მ ი მ ე ბ ს ბ ი ს გ ა რ ჩ ე უ რ ი ა ე ვ ს : ა ნ ნ უ ხ ი

/ **АННУХ** / რ ა ა ნ ნ უ ხ - ო ო მ ხ ი / **АННУХ - ТОХ** /.

ა ნ ნ უ ხ ი ს თ ე მ ი ს ა რ ა ლ ი ო ყ ხ ა ვ ს ა ხ რ ა ნ ე ე რ ი ჭ ა დ ა ე ო -
რ ო ს ს ო ფ ს ა ბ ქ ი ს ა უ რ ე ბ ს , ა ნ ნ უ ხ - ო ო მ ხ ი ს მ ე მ ა დ გ ე ნ -
ო მ ბ ა შ ი ა ხ რ ა ნ რ . რ ა ნ რ ი ს ს ო ფ ს ა ბ ქ ი ს ა უ რ ე ბ ს ჩ ა მ ო თ ე რ ი ს .

/ [13], გვ. 224-227]. სხვა აღგორძან ა ნ ნ უ ხ - ო ო მ ხ ი -
ნ ა ს უ რ ა დ ო ო ო მ ხ - ა რ ი ს ნ ა ხ ხ ე ნ ე ბ ი / ი ს . ი ე ვ ე , გვ. 215].

ამგვარი განჩევანს, როგორც ჩანს, საზოგადოებრივ-ეკონომი-
ური სანიშნული მქონია: " მ ა რ თ რ ა უ რ ძ ე , ს ა მ ო გ დ -
რ თ მ ი ნ ე ბ ი ო რ ი ნ ა ნ ო რ ა დ ა ა გ ა ყ ო ფ ი რ ი -
დ ი " - გ ვ ე უ ბ ნ ე ბ ა ა . კ ო მ ა რ ო ვ ი / ი ს . მ ე მ ო თ] .

საზოგადოებრივ-ეკონომიური თუარსაშინისით ანწუხის თემის
ამგვარი დაყოფის სავსებით ემთხვევა ანწუხური კირში ორი კი-
ლოვაჟის გამოყოფა.

აჩნა გვაქვს ზოგადი მნიშვნელობის სახელი, რომელიც დაუმი-
რისმინრებობდა ცობურს. ა. კომანიოვიცა და ე. კომიუბსკის ა ნ -
ნ უ ხ ი , თ ე მ ე ა მ ხ ო რ ო დ ა ნ ი ნ რ ე რ ი , ჭ ა დ ა ე ო რ ი ს ს ო ფ ს ა ბ ქ ი ს ა უ -
რ ე ბ ს გ უ რ ი ს ხ მ ო მ ს , მ ა გ რ ა მ მ ი ს ი გ ა მ ო ყ ე ნ ე ბ ა შ ა უ რ ე ბ ი ო მ ა ხ -
მ ი ო ნ ე ვ ე ვ ე რ ა : ა ნ წ უ ხ ი რ ა უ შ ი რ ი ს ბ ი რ ე ბ ო რ ა ^{ფ ო ს} რ ა ა ნ წ უ ხ უ რ ი - ც ო მ უ რ ს .
ნ ა მ რ ე ი რ ა დ კ ი ც ო მ უ რ ი ყ ო გ ი ვ ე ა ნ წ უ ხ უ რ ი ო დ ა ც ო მ ი ყ ა ნ წ უ ხ მ ი
მ ე რ ი ს . / ა მ გ ა უ რ ე ბ ი ო მ ი ს თ ა ვ ი რ ა ნ ა ს ა ყ ი რ ე ბ ო რ დ რ კ ო მ ე ბ ს კ ი ს
ე ს ე ნ ი ე რ ი თ ა ნ ე თ ო ს ა გ ა ნ ა ხ ე გ ა უ რ ი ვ ე ვ ო ა : ა ნ წ უ ხ ი რ ა ა ნ წ უ ხ -

ცოხი: იხ. ბუშთა.- ამით ხამგასმულია, რომ ცოხიყ ანწუხში
შედის/.

ამიყომ უმჯობესი იქნება, პირობით "ჭადაქორეი" ვიხმანით,
მაგნამ ანა მანყო აუღ ჭადაქორეს-, ანამეღ ჭადაქორეს სოთ-
ხაბჭომი შემაველიყვედა აუღის მეფეყვეღებისათვის, ე.ი. მოვა-
ღი მნიშვნელობით.

კახეთში ჩამოსახლებულ ანწუხელთა მეფეყვეღებაში, როგორც
შემოთავ აღნიშნული გვაქვს, ერთმანეთისაგან განიჩჩევა თ
ვ ი ს მ ე ფ ე ვ ე ლ ე ბ ა და თ ე ბ ე რ ე მ ბ ი ს
მ ე ფ ე ვ ე ლ ე ბ ა. აუბე-აუღთა მიხედვით, თ ი ვ უ რ ი
იგოვე ჭ ა დ ა ქ ო რ ე უ რ ი ა /თოვეში ჭადაქორეს აუღებიდან
გადმოსახლებული ხაღისა/. თ ე ბ ე რ ე მ ბ უ რ ი ი იგოვე
ც ო ხ ე უ რ ი ა / თეგერემში ცოხელები ყხოვრობენ/. ამნიგად,
ერთის მხრივ, თ ი ვ უ რ ი ი და ჭ ა დ ა ქ ო რ ე უ რ ი, მე-
ორის მხრივ, თ ე ბ ე რ ე მ ბ უ რ ი და ც ო ხ ე უ რ ი
სინონიმური ცუნიშნებია.

ა ნ წ უ ხ უ რ ი კ ო რ მ ს მ ე ს მ ა ვ ე ლ .

/ რ ი ც უ რ ი ა ც უ რ ი ს მ ი მ ო ს ი ლ ე ვ ა / .

ხუნძური ვნის კოლოებიდან /ხუნძახური ანუ ჩიღიღო ხუნ-
ძური, შიღური-ყაჩახურ-ანდაღიღური⁺/, ანწუხური და ჭაჩური/

+ / შიღური-ყაჩახურ-ანდაღიღური შიღისწავლა და ყადვე კოლო
გამოყო აკად. აჩნ. ჩიღიღი. შიღის ანწით, შიღ-ყაჩახ-ანდაღ-
ღის მეფეყვეღება ჩიღიღო ხუნძურიდან ანწუხურისა და ჭაჩური-
საკვეს განიღამავად ლინახ ქმნის / [47], გვ. 9 / .

ԵՄԵՐՈՎԸՆԻՆ ԸՈՒՄՆԱԳՐԱԾՈՒ ԳՅՈՐԸՅԻ ԿՅՈՒ ՄԵՆՆԱՎԵՐԸՈՒ ԽՅՆ-
 ՎԻՇՆԻՆ ԸՆՏ ՌԻԸՈՐԸ ԽՅՆԺՅԻՆ. Զ.ՅԵԸԱՐՈՆ ԳՅՆԸԸՄԵՆՆԱՎԸՆԻՆ
 ՆԱՄԻՐՈՒՄԻ " Խ Յ Ն Վ Յ Ն Ի Ո Յ Ն Ա " [23]⁺ ԽՅՆՎԱԽՅՆԻ
 ՅՈՐԸՆ ՈՒՆՈՐԱՅՆ. ԿՄԻՐ ՆՄԵՅՈՐ, ՈՅՈՒ ՖՈՐՅԱՅՐԸ ՄԱՆԱՐԸՆ ԶԱՆ-
 ՆՈՐՉԱՆՅԱ ԸԸՔՄԸՆՅԵՐԸ. [ՈՅՐԸ ՖՈՐՅԱՅՐԸ ^{ԵՅՎՈՒՆԸ} ՌԻԸՈՐԸՈՒՅՈՒՄԻ ՄԵՐՉՎԱ-
 ՐԿՈՒՆՅՔՒ ՖՈՐՅԱՅՐԸՆ ՄԵՐՅԵՅՈՐՉՈՒՄ ԳՅՈՐԸՅԻ ԿՅՈՒՄԻՆՈՒ ԽՅՆՎԱԽՅՆԻՄԻՆ] .

ՎԸՐԻՑ ՎՅՈՐ. Զ.ՅՈՒՄՆԱՎԸՆՆԱ ՎՅՈՐԸՆՈՒ ՄՈՒՆՈՐՈՒՄԻՆ ԽՅՆՎԱԽՅՆԻ
 ԳՆԻՆ ՄԵՆԱԽԵՅՆ [28], ՎՅՐԻՑՅԵՐ, ԽՅՆՎԱԽՅՆԻ ՄԱՆԱՐԸՆ ՄՈՒՆՅԸ-
 ՅՈՒՄ ԸՎԱՄՅՄԱՅՈՒ. | [28], ՆՈՆԱՆՈՒՅՅՎԱՐՈՒՄ | .

Զ.ՅԵԸԱՐՈՆ ՄԵՐՅԸՑ ԵՆՅԱ ՎՅՄՈՐՈՒՄԻՆ ՎՅՈՐՈՒՄԻ ՆԱՄԻՐՈՒՄԻՆ
 | [5], ՅՅ. 162-183; [7], ՅՅ. 29-37; [16], ՅՅ. 66-82;
 [31], ՅՅ. 14-15] ԽՅՆՎԱԽՅՆԻ ԳՆԻՆ ՄԵՆԱԽԵՅՆ ՄՆՔՅԸՐՈՒՆՆԱՆ ՎՅՈՐՈՒՄ-
 ՅՆԻ ՄԱՆԱՐԸՆ ՄՆԻՐՅ, ՄՈՒՆԿ, Զ.ՅՈՒՄՆԱՎԸՆՆԱ ՎՆ Զ.ՅԵԸԱՐՈՆ ՅԵ-
 ՄՈՒՆՈՒՆԱԽԵՅՆՅԵՐ ՆԱՄԻՐՈՒՄԻՆ ԳՅՈՐՈՒՄԻՆ, Գ.Ո.ՈՒՅՑ ԽՅՆՎԱԽՅ-
 ՆԻ ՅՈՐԸՆ ՄԱՆԱՐԸՆ ՈՒՆՈՐԱՅՆ. Ը.ՅՈՒՄՆԱՎԸՆՆԱ "ԽՅՆՎԱԽՅՆԻ ԳՆԻՆ
 ԶՆԱՄԱՅՈՒՅՎԱԾՈՒՄ" [17] ԸՎ ԵՄԵՐՈՎԸՆԻ ՆԵՐԻՐՉՈՒՄԻՆ [19] ԸՎ
 [20] [ՄՆՈՐՈՒՄ ԽՅՆՎԱԽՅՆԻ ՄԱՆԱՐԸՆ ՆԱՐՈՒՄՅԵՐԸ. [Ը.ՅՈՒՄՆ-
 ԱՎԸՆՆԱ ԶՆԱՄԱՅՈՒՅՎ ՎՈՐՈՒՄՅԸ Զ.ՅԵԸԱՐՈՆ ՆԱՄԻՐՈՒՄԻՆ ԶԱՐՎԱՅՄԱ-
 ՅՅՈՒՄ, ՄՈՒՆՈՒ ԸՎՐԱՅՅՈՒՄՅԵՐ ԽԱՆՈՒ ՆԱՐՈՒՄՅԵՐԸ. ՎՄԱՆ Ը.ՅՈՒՄՆ-
 ԱՎԸՆՆԱ ՍՈՒՄՆԱՅՑ ՎԸՆԻՄՆԱՅՆ [17], ՅՅ. V | .

+| ԸՎՈՒՄԻՆ 1863 Ն., ԸՈՒՄՆԱՎԸՆՆԱ ԶԱՄՈՒՄ 1866 Ն.,
 ԵՐԸՈՒ ՅԵՋԸՅԻՆ ՆԵՆՈՒ - 1889 Ն. ՎՈՐՈՒՄԻՆ, ՅԱՅՅԱՆՈՒՆ ՆԱՆ-
 ՆԱՅՐԸՈՒ ՄԸՅՆ ՄԸՅԻՆ.

დისპროპორციის ხუნძური ენის კოლონიის შესწავლაში

ა. შიშინის და, განსაკუთრებით, ვ. შიშინის ნაშრომის გამოქვეყნების შემდეგ შეიქმნა. მხნაშენის კი ყველა კოლონიის ხუნძური ენისა თანაბრად შესწავლილი (-- უკეთ რომ ვთქვათ, თანაბრად შეუსწავლელი) იყო: მოგვემოყვებოდნენ შერად შეიქმნა, დაახლოებით, თანაბარი მოყვრების მასალა ლექსიკური ხასიათისა, რეგულირების, ისე სამხრული ხუნძურის დიდი ქვეყნებში / მხედველობაშია მკვლევარებისა და კლასიკოსების ჩანაწერები: რ. ქვემოთ /.

და ეს დისპროპორციის კუთხით ანის: სამხრული კოლონიის შესწავლა საგნობრივად ჩამოყალიბდა ხუნძურის / ჩივილი ხუნძურის / შესწავლას, მიუხედავად იმისა, რომ "სამხრული ხუნძურის განვითარების ჩივილი ხუნძურის სტრუქტურის ჩივილი მთავარი ხასიათები სწორად ანუ გადარჩევა და ანუ დანახვის" / აკად. ან. ჩივილი / 198 /, 83. 224 /.

ანხრის შესახებ მოგვემოყვება:

1. ლექსიკური მასალა, რომელიც აკად. მკვლევარების მიერ ჩანაწერი შეთარაშდნის საფუძვლის სამოყვარათო მდებში / 1770-73 წ.წ., რომელთაგანაც შეყვანილი იქნა სახეობ. აკადემიის დაუდებელი კავახითი მოგზაურობა. /

მკვლევარების ლექსიკური მასალა

/ 174 /, 83., 83. 512-519 /.

ანხრის დიდი ქვეყნებში შეიქმნა 271 სიტყვა. ეს სიტყვები: ნაყვარსახელები, ჩივილით ხასხრები, ნათესაური ურთიერთ-

ბის აღმნიშვნელი უფრონიები, სხეულთ ნაწილების სახელები, უბოველთა და ფინიველთა სახელები, საჭმელ-სახმელნიკთიონებათა სახელები, რითონებისა, საშეუჩნეთ და საოჯახო იაჩალეებისა და საგნების სახელები, მყენაჩეების სახელები, უბს სხეულთა და ბუნებრივ მოვლენათა სახელები, მერინადის რჩოთ სახელები, სხვადასხვა ფინთა სახელები, ჩამდენიძე ხედსაჩთავი სახელი და მშნა | დაახლოებული 21 |.

ეგვევ სოვევები, ვაჩდა ანნუხუჩისა, ნაჩმოღვენი-
 რთა ჭაჩუღად და ხუნძახუჩად. საჭინოღ შიმამჩნთა აღნიშ-
 ნოს, რომ ანნუხუჩ რთადვევუ შერაჩებით შუფი მასაღაა :
 ხშიჩნთა შერმთხვევა, ჩოყა მოყამუღითა სოვევა ანნუხუჩად, ბო-
 ლო გვეჩრით: აჭაჩუღისა[და, უფინთ ხშიჩად, ხუნძახუჩის
 სვევში უაჩიღელი აღვიღით: სოვევა აჩა გვაქვს. მახთან,
 ანნუხუჩ მასაღაში შერაჩებით ნაქლები შუფლომები და გავ-
 გებჩიბის მავაღითობა. *| ეს, აღმათ, იმით აიხსნება, რომ

*| სიღრუხეჩიჩიოღ მოყიღუაჩთ რჩოთღ მავაღითხ: უთხუჩოთ
 ნაყვარსახელი - "უჩნ": ანნუხ. შუ, ჭაჩ. შუძუნ, ხუნძახ.
 შუძუნ | 82. 512 |. ჭაჩუღი შუძუნ და ხუნძახ. შუძუნ | sic! |
 მთელი ფინაშაა: "უჩნ შუჩნ" | ე.ი. უჩნ ხაჩ შუჩნ |. ანნუხ. შუ,
 შაჩლოღუ, უაღვე უთხუჩოთ ნაყვარსახელი.

უთხუჩიღებოთ ნაყვარსახ. "ჩუში" - ანნუხ. ღუჩ | უნდა
 იყოს: დჩნ |, ხუნძახ. ღუჩბუჯოთ | იქვე | ნამდვილად ნიშნავს-
 "ღჩუში" აჩნს ". ანევე: - ღუჩბუჯუ - | იქვე | "შუნთა" და აჩა
 "შუნთ" და სხვ...

აწილები მასალის შევსება უფრო ხერხაუფრო მიზნებში ხარ-
მოვდა. | როგორც უნობილია, მასალა ჩაწერილია საქანთველოში,
ეჩვევად მუშის კანსი |.

სხვადასხვა ლექსიკონი მასალაში ხშირად გახარკვევად
აუყოფებელია ნიშანხანი ზღაღღაღღაღღის მიერ გამოყენებულ ნიშ-
ნებს იწინასწარიპიონს დათვალსწინება. ამის ვარიანტი კი შეხად-
ლებელია რომელიმე სიტყვა უმართობულად გაეიცოს, რაც სოგჯერ
შინსწიშული ხანდათის შეუთამაშდისაყ მიგვიყვანს, განსაკუთრე-
ბით, როდესაც ამა თუ იმ სიტყვაზე დაშვანობით ვარიანტი დახკ-
უნები კვთდება | სხვა ენის სიტყვებთან შედარებისას და სხვ. |

გაჯღღაღღაღღის მიერ გამოყენებულ ნიშნებს იწინასწარიპიონს

| აწილები მასალის მიხედვით | *

ნიშნები :

ა	- ა
ბ	- ბ
გ	- გ ; Hödede — მოვლე მოვლე "მაბუა"
დ	- დ

* | გაჯღღაღღაღღის მიერ გამოყენებულ ნიშნები ხუნძური
მასალის მიხედვით სმევიან. დიფერენციაში იწინასწარიპიონიზებული
ანი ანის, მაშინ, როდესაც დეფინიციას ვანსილული და იწინასწარი-
პიონიზებული ა. მნიშვნისა და ბ. ხსილარის ნიშანთა სიხვეში
| | 9 | |. უახლესი მასალის მიხედვით გაჯღღაღღაღღის სი-
ხვეში დაშვანობული აქვს აკად. ივ. კავახიანი | | 48 |, გვ.
105 |.

- ü - / յ / : Dür - քն / զոխ / - հղժո.
- e - յ
- ä - յ : Mäsed - ժշկոց "ոյհո"
- i - յ
- j - շ

տոնեմոյնցնո :

- m - ժ
- n - Ե
- z - հ
- l - Ը
- b - ծ
- w - Յ
- p - Թ
- d - Տ
- g - Ճ : Gohab - ճոժոժ - "չձոնո"; Schugo - ծշո "ճշո".
- g - Գ : Guet - ցոցոց - "նց".
- g - Կ : Zagab - հոցոժ "ժոցոնո", " ժոցոնո"
- g - Յ : Chunsag - հոցոժ, Կոչոց - Կոչոց
- k - Ժ : Kigo - յոցո "ոնո"; Kuet - յոցո "ճոցո"
- Amako - յոցո "յոցոնո"...
- k - Ժ : Kuna - յոցո "կոցո"; Kuer - յոցո "կոցո".
- k - Կ : Hek - յոցո "նոցո", Raki - յոցո "նոցոնո"
- Janki - յոցո - "նոցոնո"
- Ch - Ե : Nach - հոցո - "նոցո", "յոցո"
- Ch - Ե : Wechi - յոցո "նոցո", Bichintschi - յոցո
նոցո - "նոցոնո", "յոցոնո".
- Ch - Կ : Chogo - յոցո "ոյոցո"; uchgo - յոցո "ոյոցո"
- s - Ե

- ss - և : Massa - քանճ 'Յոխո'; jasse - ըսեց - "յալոմջոլո" "յոջո".
- t - օ : Kuet - քյյոք - "նոնո"; Beter - ծրքրի - "տնո".
- t - օ : Tabgo - օտնո - "նոնո"; Getu - քյոք - "յոյո";
Boton - օտնո - "նոնո".
- th - օ : Unthi - քնո - "նոնո".
- s - օ : Asargo - օտնո - "նոնո".
- z - օ / օ' : Zebe - քյոք - "նոնո"; Zo - քո - / օ' / - "նոնո".
- z - օ / օ' : Ze - քյ / օ' / "նոնո"; Za - օ - "նոնո";
Zul - քյո - "նոնո".
- dz - օ : Hodzo - օտնո - "նոնո".
- ts - օ : Mats - քյո - "նոնո";
Hiats - օտնո / քյո - "նոնո".
- ts - օ / օ' : Moots - օտնո / օտնո / "նոնո"; Antsigo - օտնո
"նոնո", Mats - օտնո / օտնո / "նոնո".
- tz - օ / ? : Aratz - օտնո / օտնո / - "նոնո", weiss / sic! /
Aratzo - օտնո "նոնո".
- sch - օ : Nish - քյո - "նոնո" Mush - քյո - "նոնո";
Megesh - քյո - "նոնո".
- dsh - օ : Bedshet - քյո / քյո / - "նոնո".
- dsh - օ : Chabarbedle - օտնո / օտնո / - "նոնո";
Demeraudski - քյո / քյո / - "նոնո".
- dsh - օ : Ridsh - օտնո - "նոնո", Madshab - օտնո -
"նոնո", Dshar օտնո - "նոնո".
- tsh - օ / օ' : itshgo - օտնո - "նոնո", Tshusho - քյո / քյո /
- "նոնո", "նոնո".
- tsh - օ : Tshed - քյո - "նոնո", Tschu - քյո - "նոնո";
Tshi - օտնո - "նոնո".

tsh	- ջ : Tshanguja	- խաչքար / խ / "սրբավայր"
h	- յ	
h	- յա: Haan	- յ յան / յան / " սրբավայր";
	Hama	յ յամ "շոհի" / 3asas/
ch	- շ: chil - շոհ	"շոհ" / թղթաբան: շքա ոցմս "շոհի" /
ch'	- շ': Chil	- շոհ-շոհ
dl	- ՇԷ: Radla	- հարձակ "ճգնաշրջան"
htl	- շ: Htlim	- շոհ- "ճգնաշրջան"
tl	- ՇԷ: Matli	- ժայռ- "հող"
tl	- շ': Huantli	- յանհեր / ? / - "սոցիալական"
tl'	- շ': Amtl'go	- ծննդի - "սրբավայր"
tl'	- շ': Tl'ihab	- շոհամ / շոհամ / "շոհի"
s'l'	- շ': S'l'ab	- շամ "ս"
tl'	- ՇԷ: Mit'go	- ժողով- "հղի"
	Tl'in	- շոհ - "ժամանակ"
t'l	- ՇԷ: T'loab	- շոհամ- "ճանաչել"
,	T'xela	- շոհամ- "սոցիալ"
	Nodo'	- հույս - "ժողով" / ձեռնարկ, շոհամ,
		ժողովի ժամանակը ճանաչելով
h	- շ : Hiats	շոհ- "ճանաչել"; Tl'ihab - շոհամ- "շոհի"

ձյ, հա ույժն շքա, յաջողութ ույնցծութ ճարլընմիջալըն
 սոնդդմոն / աչ յո ման և ո և թ ց յ մ ա մյոնդծն շնուոն /
 ըլլալընի գանձուր լը մյգանցծն:

Մոսցմյրն ցհանչիոճյոողընայ ոչհոնմա, հոմ ըլլսոչյրն
 մանարոն հաննյրն շոհամ ճարլընման ոհյնն մի մանարոն
 մյմյրն շնոն / resp. ըոսլըլլոն / ճարլոտն սոնամլըլընի;
 մոն ճանաչ, հոմ շհոտ նոմանո նմոհը համլընոմյ ճարլոն ճար-

შობაყუშადან ნახშირი და ახევე ხშირადვე ჩამდენივე ნიშანი
 ვით ბგეჩას ვადმოსყუმს [იხ.ყ, წ, ჟ, ჩ, კ...ბგეჩების
 ნიშნები], რომ აჩაფერი ვთქვათ დავუჩადებინ შეხახებ :
 ნამდვილად აჩხებ უდი ხაში დავუჩადებინათ 9 ხხვადახხვა
 ნიშანი ნახშირი და იხიყ იხე, რომ ვით ნიშანი მოგჯერი თი
 ხხვადახხვა დავუჩადებავ ვადმოსყუმს.

იხ. t¹ = r⁶ , და უ⁶ ; t² = უ⁶ და r⁶.

გვუღვინებთ ლექსიკური მახადან თაუიხი მნიშვნელობა
 დღემდისაყ აჩ დავუჩადებავს. თუ ხშირად ვავეჩკვევით გვუღვინ-
 მდებარის მახადამი, მახში ხუნძური დიადექტოლოგიისათვის აჩა
 ვითი ხავეჩადებთ მოვდენის მავარითებს ვიპოვით. ხხვას რომ
 თაუი დავუჩადებთ, იხ ნად ლინს, რომ მიუხედავად შევთომებინა
 და მოგი ვაუგებინობინა, იგი თი ახევედვე შევი ხიყვევის შემ-
 ყველი მახადან მახადებუჩად ხუნძური ენის ხაში დიადექტის
 მიხედვით ნაჩამოდგენილი.

2. გვუღვინებთ შეშვევ ალხანიშნავია იუღ. კ ლ ა ზ-
 ჩ ი თ ი ს ნაშრომი^{4/} [12], რომდემიოყ, ვაჩდა ლექსიკური
 მახადანა [გვ. 73-133], მოუგებუღია ხუნძურის ვინაშევიკური
 დახახიათება [გვ. 26-35] და პირველად ხუნძურის შესხავ-
 რის დღემდის უნობიერ იხეთრიამი ვაბმური შევყვედების ნიშუშე-
 ბი — ფინაშების ხახით [გვ. 35-55]; მახთან, "მამათ ჩვენი"-ს

4/ ი. პლავინსკი ვაეკასიამი იყო 1807-1808 წ. იხიყ ჩუხუთის
 საშუქნ. აკადემიის მიერი იყო აქ ნაჩამოდგენილი.

5/ მახადანა მნიშვნელობა მახადანა მახადანა.

ფუქსვი ხუნძახუნი კილმე. გინამაფიკური დახასიათება ხუნძა-
 ხუნი მუეხება. ანხუხუნი მუხახუბ აქა-იქ შენიშნული აქვს,
 ახე, მავ, ანხუხუნი ღობეფეშილ სახელი უხველი ჩივბა ბრუნ-
 ვათა მიხედვით; მუდამ სახელობითი ჩივბათ [გვ. 29], ჩაუ,
 ჩა თქმა უნდა, უმართებულა. ფუქსვიკური მახარა მთლიანად
 გუნძახული სიტყვების მიხედვით ანხანხვა დადაგებულ. სულ
 აქ 225 ანხუხუნი სიტყვაა. ფუქსვიკური ნაწილში კლავიშით უხ-
 ველად იმუთხებს მკლავსმუდამის მიუჩი მანხილ მახარას.
 მისთვის დაუმაფებია მხლელ ჩამდენიძე ჩივხუთი სახელი და
 დეუბის სახელწოდებანი.

უხველად უთუებს მკლავსმუდამის ფინანსურიშეობას; მღნი.
 | მოგვეავს მხლელ საილესჩიამოთ მავალითუბი. |

მკლავსმუდამი:

კლავიშით:

Ganki	-	ხუხუვილი	-	Ganki	=განგი/
Htlim	-	ხვარი	-	Htlim	= ღანი/
Rodchi	-	ბოძილი	-	Rodchi	=როძილი/
Hama	-	ვილი	-	Hama	=მადამა/
Ratl'	-	ბილა	-	Ratl'	=ჩივი/
Pl'oab	-	მხარე	-	Pl'oab	= ზემად/
Dür	-	ჩივი	-	Dür	=ღივი/
Radla	-	ძვარი	-	Radla	=ჩივი/
Zagab	-	მუხარე	-	Zagab	=მადამ/
Pl'ikab	-	ვილი	-	Pl'ikab	=ღანი/
S'l'ab	-	აქ	-	S'l'ab	=ღანი/ და სხვ.

ჩივხუთი იჩივება, კლავიშით საჭიროდ ან მიუჩივებია მუდამ-
 ჩივხუთისა იხუთი მახარა, ჩაუ მკლავსმუდამისა მუხარე ან
 კლავს მუდამჩივხუთისა მკლავსმუდამის მიუჩი მანხილი სიტყვები.*/

+/საილესჩიამო, ღანი, კლავიშით მუდამჩივხუთის სხვა ენიის
 მახარებელი.

მღვდელმთავროს მასწავლებელი მოგვიჩვენა სიყველა ანნუხუნიად
და გვაქვს - ხუნდახუნიად; ახუთებოდა, მავარ., "ღღუნ", "ღღუნ"
[14], გვ. 517]. ანნუხუნიან სევერში უაჩივლი დაკვირდა. უფრო
სიყველა ახუთი გვაქვს მადონის რეჟისორი მასწავლებელი.

3. ა. შ. ი. ვ. ნ. ი. ი. ხუნდახუნი უნის შესახებ თავის მონოგრაფი-
ის / [28] / დამუშავებისას, როგორც შემოთქმნილნი გვაქვს,
საანდროსოვ მარიანად ხუნდახუნი უიღოს მასწავლებელი იყვნებდა. მაგ-
ნიშ შიფტინის უღოს შიფტინი საშხნური ხუნდახუნი ნაჩიშობდრეგნებში
იყვნენ, კინძო, ღუნობის ჩიორნიღან. უნთ მათგანი ახე ჭო-
ბიბი [ქუტ-ის] მკვიდრი იყო. ამოცომ დახახელებ. მონოგრაფი-
ისში "წმინდა ხუნდახუნიან" უნთად საშხნური ხუნდახუნი ჩი-
გი დამახახიდათებელი მოვლენაჲ იჩინს თავს, თუმა სპეციფიკური
ანნუხუნი მოვლენები მასში აჩი გვაქვს. ამოცომ შესაძლებელი
იყო ჩვენს საკითხის შესახებ აჩხებელი დეჟინაციის მიშობილ-
ვისას შიფტინის ნაშრომი აჩი მოგვიხსენებინა, რომ უნთ განუშო-
ვება აჩ იყოს: 3. უსტინი, ჩიორნიც უნობილია, ხუნდახუნი მხოლოდ
თი უიღოს დამოცომდა: ხუნდახუნი და ანნუხუნი [იბ. ქვემოთ];
შიფტინის შრომაში ახახე დიადეჟური მოვლენებს, რომლებიც ხუნ-
დახუნიან ათვის დამახახიდათებელი აჩი, იგი ანნუხუნი დიადეჟო-
სათვის დამახახიდათებელი მიჩიხვედა.

«В Вашем Опыте ...» - ხუნდახუნი 3. უსტინი ა. შიფტინის
1864 წ. 6. I - "заметьно присутствие обоих наречий" / იგი
რახხებდა ხუნდახუნი და ანნუხუნი. / потому что Имам Гавали
/ Шифтинис იხიჩიშაჲ. ახე ჭიორან. - ი. ი. / говорил наречием
подходящим к анцухскому" / [26], გვ. 18-19]. სხვა ნეჩიღში,
რომელიც 1863 წ. 19. X-სად დახუნილი, უსტინი ამ უიღოს იუ უიღო-
ვებს "ანდრეჟინს" ეძახის.

" В Вашем Опыте об аварском языке я не нашел ничего поправить, а только добавить и распространить. Единственные замечания, которые я могу сделать, заключаются в том, что в нем к чистому аварскому примешивается много андалальского... | 1799, 83. 6 |.

ჟანკრუფი უნდა იქ ან აღნიშნავს თუ, სახეცოდნ, რა ანის "ანდრადუნი" და რაშია "ანდრადუნი" მსგავსება ანნუხუნი-თან.

ანდრადუნი, როგორც საშხურდი ხუნძუნიც ენთ-ერთი კორკავი, რა თქმა უნდა, ანნუხუნი-თა და ჭანურთანაც რიგი მოვლენების მიხედვით საერთო სუნიანს იძლევა, მაგრამ შიგნით შრომაში ნაიმორგენი დიდი რაოდენობის მოვლენები, რომლებიც სხილდება ხუნძახუნს, შიგნით ანდრადუნი და ანა ანნუხუნი. ანდრადუნი ლენიბის რაიონის სხვა კორკავებთან ერთად უარყო მიღუნი-გაჩახურ-ანდრადუნი კორს განუკუთვნება და იგი ანნუხუნიში ვერ მოექცევა. | იხ. 1799-მით: აღნიშნული - ხუნძუნი დიდი რაოდენობის შესახებ |.

4. ს. უ ს ე ა ნ ი ს ცნობილი ნაშრომი ხუნძუნი. ენის შესახებ | [23] |, მაჩთარია, მთლიანად ხუნძახუნი კორს ემგა-რება⁺, მაგრამ მასში გვაქვს მთელი საინფორმაციო ცნობა ანნუხუნი კორს შესახებაც. გამოთქმულია მთავარი ხასიათის მთხაზრება ხუნძუნი ენის დიდი რაოდენობის შესახებ, ანნუხუნი დიდი რაოდენობის აღვირისა და გავრცელების შესახებ და სხვ.

ცნობები ანნუხუნის თავისებურებათა შესახებ ნაშრომის შესავალ ნაწილშია ნაიმორგენი. | 83. 9-14 |. ანნუხუნის ს უ რ 5 თავისებურებაა გათვალისწინებული, - ხუთივე ფონეტიკური ხასიათისა; ესენია:

+ / " Я занимался чисто-хунзахским наречием" ხუნძურა ს. უ ს ე ა ნ ი ს. შიგნით | [26], 83. 19 |. ეს "წინადა ხუნძახუნი კორს" დიდი რაოდენობის შესახებ.

1. **ვ** ბგერის შექმნებლობა. დახატვებზელი აქვს მხოლოდ ერთი მაგალითი | 83. 9|;
2. **ვ** -ს შეყვლა **ვ** -თ | 83., 83. 11, 12|;
3. ხუსვი **ვ** → **ს** | 83. 13|;
4. დაფინარტი **ვ** → **თ** | 83. 14|;
5. **შ** -ს უმჯრელობა აუხდაუფში | 83. 9|^{+/}

უნობები ხუსვი და სინამდვილის ხნობად ამხახველი.

პ. ჯსლანის ჩაუწერია ანწუხური ჩოყხუით სახელები 1-100 | | 26|, 83. 19-20|. აქაყ ფაქტური ვითარება ხუსვადაა გაღ-
მოყვამული.

ხუნძქი ენის დიდუქვების შესახებ **პ. ჯსლანი** წერს:

" ჩინ- აუჩიდან მათადამის ჩამდენიმე ვანსხაუებ უდი კილი | **нареши** | 83¹³ |; იხიყ კი შუიძლება ითქვას, რომ ყოველი თემის მუხოურებთ გამომთქმის თავისებულებანი აქვთ, ჩი-
თაყ იხინი ვანსხაულებიან შეწობლებისაგან. მაგჩამ, შერჩის მხიო, დანამდვილებით შუიძლება ითქვას, რომ აზრი, თთქის, ყოველი აუი თავისებური ენით დამანაკობღეს, იხევე, ჩოგონყ აზრი დღესუნის უაღრესი შინაუად-ენიანობის შესახებ, შეყად გაზუიადებულია...

სადათაში, გუშბეში, ყოფხებში, ავანიამი, უყხნუყადსა და უნკჩაფღში ენა ერთდრიგოვეა. შყინყოღენი ნიუანსი გამომ-
ქმისა ბეჯჩია, მაგჩამ ყოველი შიღარუსული გუბეჩინია ნანიმოვე-
ღგენს ამდენსავე ნიუანსს.

^{+/} ყველა ეს უნობა ერთად თავმოყჩილი აქვს **ა. შიგნის** თავის ანგაჩიში **პ. ჯსლანის** ნამჩომის შესახებ. | | 29|, § 7, 83. 4 |.

ჭაჩუცი, რომელიც, როგორც ხუნძური ენის ყალბი კოდი, გაჩ-
 ჩვენი მიზნით დახატულად დახატულად დახატულად დახატულად დახატულად
 და შედეგად არაა. საბჭოთა ანტიკონსტიტუციონალიზმის
 დანიშნული მიზნით გაჩნდა იმისა, რომ ანტიკონსტიტუციონ-
 ბიანი, რომელიც მათ თავისუფლად შეუძლიათ ელაშხალონ ქაჩუცი-
 სით. ქაჩუცი მასადან, როგორც თითქმის წესი, ა. ანტიკონსტიტუ-
 ციური იყო. გაჩვეული მასადან გაჩვეული კი, რა თქმა უნდა,
 ენათმეცნიერული დებულება შემთხვევით თუ შეიძლება გაშაჩ-
 დებული იყოს. ადგილობრივი მკვიდრთა ცნობები ასეთ შემთხვე-
 ვაში მხოლოდ ხაზიკონსტიტუციონალიზმის დახატულად იყო.

შინადაც, ქაჩუცი ანტიკონსტიტუციონალიზმის ყველაზე ახლო დგას, ქა-
 ჩუცი და ანტიკონსტიტუციონალიზმი ხაჩუცი მთავრები აქვთ, რითაც ის
 ნი უპირისპირებული ხუნძურის, მაგნიტ ქაჩუცი ახასიათებს
 სპეციფიკური მთავრები | [38], რომლებიც ანტიკონსტიტუ-
 ციონს ელახასიათებელი ანაა, და, პირიქით, ანტიკონსტიტუ-
 ცი მთავრები ქაჩუციისათვის უცხოა. ეს ნათლად ჩანს ანტიკონ-
 სტიტუციონალიზმის და ანტიკონსტიტუციონალიზმის მიხედვითაც.

2. ანტიკონსტიტუციონალიზმი ვინ მოეცემა ვინც მიღის, ყაჩა-
 ხისა და ქუხის მიხედვით. მასადან უნდა იქნას ანტიკონსტიტუ-
 ციური, რომელიც, ყაჩახის, ქუხისა და ანტიკონსტიტუციონალიზმის
 დებულების მიხედვით ყალბი კოდის უმნიშვნელო ხუნძურის ენაში:
 მიღური-ყაჩახურ-ანტიკონსტიტუციონალიზმი, კოდის, რომელიც მთავრების
 მიხედვით ხუნძურის ენადება, მაგნიტ ხაჩუცი ხუნძურის
 სხვა კოდისათვის ხაჩუცი მთავრები ახასიათებს; ამიტომ
 მას აქვს ანტიკონსტიტუციონალიზმი გაჩნდა ანტიკონსტიტუციონალიზმის
 მიხედვით ხაჩუცი ხუნძურისა კენ ! [41], 83-8/.

5. ანწყუხინ, რომელი უნდა იყოს საშინელი ჯიღი ხუნძუ-
ნი ენისა, დასაბუღებელი შინა .ნ. ი ა ვ თ ვ რ ვ ვ ი ს
საყსიმო სასიძოთის ნაცნაქში კავახოთის ხარხებონა და ეხუ-
ბის მესახებ | [11], 33. 30].

შინა .ნ. ი ა ვ თ ვ რ ვ ვ ი ს ანწყუხინს მესახებ ი ა ვ ს: " ანწყუხინ
ბგუნათი მერვენილობის მიხედვით, რომელი უფროა, უფრო
შინური, მასში ხავერბი ბგუნობა... " + / | ი ა ვ ვ | . უნდა
უთქვინოთ, რომ შინა .ნ. ი ა ვ თ ვ რ ვ ვ ი ს ამ შემთხვევაში ანწყუხინის
მესახებ 3. შესანიშნავი ფონეტიკური სასიძოთის უნდა იყოს ემყარება
| ი ს . ხე მთა ! .

6. ანწყუხინი რადევეს მთელ თავისებურება, რომელი ფონე-

+ / " ... Анцухское по своему звуковому составу, по-
видимому, проще, в нем меньше звуков, - და ამის უბინი
ბიბარბარბა " И, хотя хунзахское имело уже некоторую пись-
менную традицию, в основу литературного языка была
попытка положить именно одно из южных наречий " / ДЕМ-
РОВ / " ნიუ ბიბარბარ ბგუნახის გუნგუნბინი: რიუ ენის ხავერბ-
ებუ საშინელი ჯიღის, ~~და~~ უნდა, ანწყუხინის ვადწყუხინის რად,
გუნგუნბინი, ანა უთქვინა. ან უფ უბინი ი ა - მთვერბინი რადევერბინი - ი ა
ქუხინის მერვერბინის მესახებ: Наконец, имеется стоящее само-
стоящим наречие, представленное лишь в одном ауле Чохе
с кустарно-ремесленным насе-
лением / тогда как Авария во-
обще - страна скотоводства и
земледелия / . Наречие Чохя настоль-
ко обособилось от остальных
~~аварских~~ аварских, что его, пожа-
луй, следует считать скорее близко-
родственным аварскому отдель-
ным языком " + / ი ა ვ ვ - ხავერბ / ხუნძუხინის .ნ. ი ა . /

უიკუნი -, ისე მოჩუროვოვი მოვლენათა ხაზით, პირველად შუ-
ნიშნული აკად.აჩნ. ჩ ჩ მ ბ ა ვ ა ს ს დაწვანიძემ მოსხენე-
ბაში ყუანიღბ ნათონში ანწყუნი კილოზე საშუალოდ მოვლინებინა
| 143 | |.

აკად.აჩნ. ჩინაძეაძვან ნამდენიმე მაგალითს მიხედვით დადა-
სტურებულ აქვს შემდეგი ფონეტიკური მოვლენები: მ → ს; ს → შ;
ჩ → ც; ძ → ჯ; ვ → უ. მანვე პირველად შენიშნუ-
ლი აქვს ძ და ჯ ბგერები ანწყუნიში. მოჩუროვოვიდან: უჩვეულებს
საწარმოებლად - ღ სუფიქსის გამოყენება ხუნძახ. - ც^ა სუფიქ-
სის აღვირახ. მოყვანილი ბრუნვის უჩუთ ვანიანცი - ||| ვნიშა-
უიკუნი კლას-კლასგონის | 6 | ნიშნით. | სათანადო მაგალითები
იხ. ქვემოთ: ფონეტიკური და მოჩუროვოვი თავისებურებათა განხილ-
ვისას |.

7. მისივე გამოკვლევაში "ნაყვარსახელების ბრუნება ხუნძუ-
ნი" | 133 | | გათვარსნიებულად ანწყუნი ნაყვარსახელებ-
ის ბრუნებაყ.

აღნიშნავთ მხილვე, რომ ჭყხის მეფეყვლებს შუსნავლამ გა-
მოჩუვი, რომ ჭყხური თეუნ თ ქ მ ა ა ხუნძური ენის ანდადაყნი
კ ი ე მ კ ა ვ ი ს ა | 140 | |, გვ. 21 |. შიოყ. ნა კ ვ ც ვ ს კ
აღნიშნული ლებლება ნახესხები აქვს აკად. ნიკო მაჩისაგან: აკად.
ნ. მაჩის ჭყხის შუსახებ 1917 წ. ამგვანივე მთახიებას გა-
მოთქვამდა, თლონე, ნაკლებ კლასგონიულად და სოყილოვოვინი იწყნი-
შნუდაყონს ვანიყყ. იგი წყიდა: " ხომ აჩა გვაქვს ჭყხნიში, რომე-
ლიყ ამჟამად წარმოგენილია მხილვე უჩუთ ხოყვე ჭყხში | ჭმბში |,
ლკუნი კგუფის უაღკე ენის გადმონაშთით". | 15 |, გვ. 221 |.

... ან მოვიხსენიოთ ნ. ბრეხტის ნაშრომი / 18 / | : მასში
 აწნუხური მასალა ხრუდიად ანა გვაქვს. ბრეხტის "სამხრული
 ხუნძული", როგორც მასალის ანალიზიდან გამომდინარე, მარტოაღწ
 ჭარულს გვინახვს და ანა აწნუხურს / რეპრეზენტაცია / .
 სამხრული ხუნძულის თავისებურებანი, რომელთაც ბრეხტი
 აღნიშნავს / გვ. 175-178 / ჭარულსათვისა და მასალათგ
 რი. აწნუხურსათვის სპეციფიკური მოვლენები ანუ ნაშრომში
 მასალაში / გვ. 156-170 / შეინიშნება. + / ახე რომ, ხუნძუ-
 რი უნის დიდიქვთა უჩვეულებურ ვლახიფიკაციაში აწნუხური
 ფაქტორად გამოჩნდებიდა.

+ / ამის აღნიშვნა უნდა შეინიშნოს საჭიროდ იმ შემთხვევაში, როდესაც
 ნ. ბრეხტის მოყვანილი აქვს ხუნძული უნის დიდიქვთა
 ვლახიფიკაცია / იქვე, გვ. 178 / , დასაბუღებელი აქვს 6 დიდი-
 დიდი, - მათ შორის უნდა-უნდა სამხრულს უმოდებს, ნაშრომში
 ნიღა აქვს 6-სვე დიდიქვთა სლახის შენადანიგებელი მასალა
 და ამოცნობილი იყო მათში აწნუხური განუყოფელი.

ვაშაღორი - "ვაშიღორი", ოქთოჯაბიჩი ვინაზღორი - "ოქთომბინის
ღღახანაური..."

ჩუნიძეში ახეთ შემთხვევებში ვ მოვედით უთი პეუ-
ვლილი; შინ. ფორმოვნიქ, ფრენ, ჟაშაღორ...

ვ გვაქვს, აგრიეთვე, სიყვავებში:

ფრ ა ვ ბ ი - "ყეშა", ~~ფრ ა ვ ბ ი~~ - "ღაანყვამს", "სყემს";
ფრ ა ვ ბ ი - "სყეშა" /იხ. შემოთ ვ. ჯაღორის შავალით/.

ჭ ა ვ ბ ი რ ფრ ე რ - "გოგირდის ფრინა".

ფ რ ა ვ ი, ფ რ ა ვ ი რ ღ ვ ე რ - "კუშელი".

ფ რ ა ვ ი რ ი - "ფანდელი".

წ ა ვ ი რ ი - "წაბელი".

სიყვავამი ფრ ა ვ ი ვ მუღერ ბ-ს აღვიღახ გვაქვს.

შინ. ხუნძახ. ფრ ა ბ ე. საფორმებელია, რომ ბ პირველა-
ლია ამ სიყვავამი, ხოლო ვ მისგან მიღებული თავიკილენ შკვეთი
~~წ~~ რაჭუხართახ /ფრ / ასიპირაფიის შერევა.

ახვევ შემჩურდი ნაჩმომობისაა ვ სიყვავამი წ ა ვ ი რ ი.
სიყვავა ნახესხებია. შინ. ქანო. წაბელი. აქაყ შესაძლებელი
იყო მუღერ ბ-ს წინა შკვეთი წ-სთან დამსგავსების შედე-
გად მოყვა ვ.

ჭ ა ვ ბ ი რ ფრ ე რ - ში რომ ვ შემჩურდი, ამჟამად
ჩანს თვით ანსუხურში. ჭ ა ვ ბ ი რ ნათესაობით ბრუნვაა
საბერძნა ჭ ა ბ ა რ /გოგირდი/, რომელსაც ნათესაობითში-ნი
სუფიქსის დანთვის შედეგად ფუძისეული ა დაეკარგა და
ამის შედეგად ა კომპლექსი მივიღეთ: ჭ ა ბ ა რ ნათეს.
/ჭაბავიღ → /ჭ ა ბ ა რ ი რ, ხოლო, ამ უკანახკნელიხაგან -
ა : ჭაბავიღ → ჭაბავიღ. ბ-საგან ვ-ს მიღება აქაყ ასიმი-
ლაციის შედეგია: ბ დაემსგავსა მომღვენო წ-ს სიშკვეთის
მიხედვით.

განსაკვეთილია ვ ბგერის პოზიციის უნაკლები და უნაკლებ-
პუნქტის სიფრთხილი. მაგნიტის მ-სთან ერთად მკვეთრი მ-ს
ანსებლობა სავსებით ხელს ვ-ს პირველადობას - ამ სიფრთხილ-
შიც.

ბ. მ უ ლ გ რ ი ნ ა თ რ ი ნ კ ა ლ ი ჯ ხუნდახურის
ბგერით, მდგენლობისათვის არ არის დამახასიათებელი.
3. შესანიშნავი მესახეები წერდა: " ხუნძები [იგულისხ-
მება ხუნდახურები! - ი.ე. / ვერ ითმუნენ ჯ ბგერას და
მას ყოველთვის მ-თი ყველან, მაგარ, ამბობენ: ჭან ნაყვლად
ს. - ისა - "სული". . . . ანიდან ხუნძები,
რომლებიც, - ნათა თავი გამოიჩინონ არაბულის ან ყუმიხური
ენის ყოველი, - ხმარობენ ჯ -ბგერას, მაგნიტ, მიუხედავად
ამისა, მუშებს ბგერა ხუნძური ანბანისათვის სავსებით მუდ-
მივად ჩავთვალე " . / [26], გვ. 23/.

ასევე არ შეიძლება ითქვას ანბანურის შესახებ.

ანბანურში ჯ გვაქვს, როგორც ნახესებ, ისე სავსებით
ძანიან სიფრთხილი.

ნ ა ს ე ს ბ ე ბ ს ი ჟ ე ვ ე ბ შ ი ჯ თითქმის ყოველ-
თვის უყველი ჩივბა:

- ჯ ა მ ი - "ჯამი", ჯ ა მ ა მ ა თ - "სამოგადობა",
 - ჯ უ რ ჯ ა მ ა - "ჯოჯობათი", ა რ ჯ ა მ - "სამოთხე",
 - მ უ რ ჯ ი ჯ ა რ - "ქართველები", ჯ ა ვ ა ბ - "პახუნი"...
- ჯ ჩვეულებრივია ს ა ვ უ თ ა რ ს ა ს ე ლ ე ბ შ ი :
ჩ ა ჯ ა ბ, მ ა ა ჯ ი, ჯ ა ნ ა თ...

ჯ გვ³დება ს ა ვ უ თ ა რ ი მ ა რ ი ა გ ი ს სიფრთხილ-
შიც:

x უ რ "ყოყნი" - ბაბაე x უ რ ი რ ი რ ი რ - "დღეაშ
ყოყნიოთ მოთახი რაგავა". x უ გ ი - "კვრავ", "კიდევ".
ხუნძახ: უ რ გ ი. დ უ ნ x უ გ ი მ უ ა ნ ა - "მე კვრავ
მთვარე". x ა ნ უ - "შიგნიოთ". რ უ გ ი რ ა x ა ნ უ -
"სახრთ შიგნიოთ".

გ მ რ ს უ ჯ ა x ა ნ უ ბ რ' უ შ ა - "ფანჯარაში
შევიდა". შ რ ი. ხუნძახ. - უ ა ნ ი - "შიგ, შიგნიოთ".

ქ ა შ ა ნ x ა ბ ბ უ გ მ - "ნამდევნია?" ქ ვ ვ ნ x მ -
"საქმერი". ბ ა ბ ა რ ქ ვ ვ ნ x მ მ უ ბ უ რ ი - "დღეაშ
საქმერი გვაკეთა".

მთევანრი მავარიოთები ანწუხუნი. რივი კირკავისათვი-
საა რამახანისათვი. ჭადაქორუნი კირკავში x-ს შემსუვლერი
სოფევები გაყირებოთ მუჟია: იქ x, მ ბგუნი რეფლექსადაყ
გვაქვს [იხ. ქვემოთ].

x რახუნიღება ჭანუღშია | 1981, 89. 226 | რა მ-
ღუნი-ყანიხურ-ანდაღღუნიშიაყ.

სანიფეჩეგსო, რომ A. კაპრონი სოგაქი გუჩიჩევიო კიდე
შ რა x ბგუნიათ ნიშნები: შ-ს იგი გარემოსეგმს S K -ნიშ-
ნით, x-ს V d s h -ით. შენიშნური აქვს შ რა x ბგუნიების
მონაყვლეობის ფაქტოყ: ნ ვ ვ ვ რ K ნ ვ x ვ რ - "ჩვენი"
/ neshker oder nedsker | 1921, 89. 43 |. კაპრონი
მავარიოთ სანიფეჩეგსო, ნამდევნადაყ იგი ხაკუთანი მაჩავის
სოფევეა რა ანი ნახუხუბი.

მ. ხუნძახუნიში აშეაშაე ანი გვაქვს აჩყ მუღერი აფრი-
კაყი მ. +/

+/ 3. კაპრონი სანიფეჩეგსოაშე შენიშნავდა: "ჩუხუდაე ახევე ანი
ანიხ ხუნძახუნიში მ, რომუღიყ ყვეღვან მ-ით იყვლეობა"-ო/იქვე
89. 101. სავსეხეხორ, ძე მითი შეყვლის სათანადო მავარიოთები
შახ ანი მომეაყს.

ძ ე ა ხ რ უ რ ი რ ე ბ ა ა ნ ნ უ ბ უ რ ი ს მ ხ მ ც მ ე

ქ მ ბ უ რ ე ა რ მ კ ა ვ მ ი . ჭადჯოდურისათვის იგი
ღამიანთაგან დიდი ან ანის: მასში ძ კ-თი იყვლება ყოველ-
თვის რა ანა ზ-თი /იხ. ქვემოთ/.

ძ განკვევით იხმის ინფინიტივებში:

ქ ვ ვ ნ ძ ი - "ჭაშა", მ ი ნ ძ ი - "თქმა", "ღამიანი",

ყ ვ ლ ძ ი - "ხმა",

მ ვ ა ც ძ ი - "ადუღება", ნ ა ა რ ძ ი - "ხმაველა",

ფ ვ ვ ნ ძ ი - "ხმაველა",

ხ ვ ნ ძ ი - "დაჭედა", მ ა ვ ე ლ ძ ი - "მოკვლემა",

ჭ ა ვ ე ლ ძ ი - "გეგმა".

ჭ ა რ ძ ი - "თხროვნა", ე ვ ნ ძ ი - "გადღვლაშვა",

შ ე ნ ძ ი - "წიგნი", ს ე ნ ძ ი - "ჩაქრობა".

მოყვანილ მაგალითებში ძ ხუნძახური ზ-ს აღვიღებ გვაქვს:
აქ ინფინიტივის - ში ხუფიქსი - ძ ი -თა წარმოდგენილი.

სვეტიცხოვანს დიფინიტივში აღნიშნულია, რომ ინფინიტივის
-ში -ში ხუფიქსი - ე -ში ხუფიქსისაგან მოდის / 35 /,
შუა საფეხურად - ე -ში ანის წავაჩვენებთ:

როგორც ჩანს, ეს შუა საფეხური, რომელიც ხუნძახურში ან მეომ-
ნახურად, ანუ ხუნძახურში ივალდებოდა დაქვეითდა.

სადიფინიტივში, რომ შუა საფეხური /ძი- / ინფინიტივის ში-
ნვერდელი ხუფიქსის - ში → -ში შიფიქსისა ანუ ხუნძახურში დაყვდა
მხრეთ ბოლოდან მხოლოდნიან ფუძეებთან და ილიც უძინაფეხად იხუთ
ფუძეებთან, რომლებიც ხ, რ, ლ თანხმონებით ბოლოვდებოდა /იხ.
მეომთ მაგალითები/. სხვა მეომთვევებში კი ანუ ხუნძახურში ილიც შიფიქსის
განმარტება მოძვლიდა: ინფინიტივის ხუფიქსად -ში გვაქვს:

ფრ ა მ-ბ ი - "ყემა", ბ მ ს - ბ ი - "აღება", "ყიღვა",
ბ ე ფ რ-ბ ი - "ხვნა", ბ ა თ - ბ ი - "პოვნა", ა ფ რ ა მ -
ბ ი - "ყეკვა", წ თ ა-ბ ი - "წევა", მ უ ბ უ-ბ ი - "კეთე-
ბა" და სხვ.

ძ გვაქვს მ ი ყ ე მ ი თ ი ბ ი უ ნ ვ ი ს თ უ ძ ე მ ი
რე-"ყბენი", მიყვამ. რ მ ძ ი ბ ე
მ ვ ე-"ძაღლი", მიყვამ. მ ვ ე ბ ი ბ ე
ქ ვ ე რ-"ხვეწი", მიყვამ. ქ ვ ე რ ძ ი ბ ე და სხვ.

ახეთ შემთხვევებშიც ძ ზ-საგან წარმოშავადია / იხ. ქვემოთ:
მონოლოგიური თავისებურებანი/.

ძ ბ გარდა დასტურდება ჭარხრშიც. ჭარხრშიაუ იგი "უშეფხვად
ინტონაციის დაბოლოებაში ამოკვეთილება ხორძე / ქინძი,
მ ზ ი ნ ძ ი... / და ქმნის გარდაშავად საფხვურს -რე // -ბი-ს
შინის". [აკად. ანნ. კიკელიძე, /38/, გვ. 226]. მაგნიამ ძ-ის
ფონეტიკობა ჭარხრში ეჭვებს იწვევს: მას ზ-თ უვლიან / იხ.
იქვე/.

ღ გარდა იშინა, რომ გვაქვს მუდგინი სპინანტი ზ, ვმოულობთ
აჩაბური მამნის, მეგნიე ჟ -ს / ჟეღა, ჟიღინი, ჟონოდა.../
ბაღად ბგენასაც. ლ ზ ვ ა ე ვ ს ს ი ფ ე ვ ე ბ ი ს
ვ მ ჟ ა: ჟ ე ნ ე მ ჟ ა - "მე ვიყავი". რ მ ჟ ა-"იყვანენ".
თ ე ჟ ე / უჩუოთით მეშველი ზმნა/ - "ანი ანის" / ხუნძან. მ ე ჟ მ /
რ ი ჟ ი - "ზაფხული".

ღ გვაქვს ჭარხრშიაუ / /38/, გვ. 227/ ეს მიღერი-გარახურ-ან-
დაღადურიშიაუ. იგი უყბა აჩ უნდა იყოს ხუნძახურისათვისაუ, თუმ-
ცა ხუნძურ ანბანში ჟ აჩ ახახურა, მაგნიამ მისთვის მოგვჩინ აპო-
სტროფს იყვანებენ: რი? იღა - "ზაფხულზე"...

2. შეინიშნება უ მ ა ნ უ ე რ თ უ | ^ა უ |, განხაკრთ-
რებთ, უკანაწინსმყოფ. კ, ქ.ღ, ფინიზილურნ ყ და ნინა-
გნიქმირი უ, შ, ჯ და წა თანხმოვნებთან.

ქ უ ა ს - "შაყვილი", ქ უ ა ქ - "თათი", ბაჭილ ქუაქ - "მგლის თათი",
ქ უ ე ნ - "ხაჭმელი", ქუა - "ჭაშა", ქუაფ - "გვიანი", კუეფ - "ბაგე",
"ფური", კუ ე ფქმ ა ს - "შაკრადელი", ქ უ ა მ მ - "მოკვდა",
შ. უ ა - "მოვიდა", ფ ი ე უ ა - "წარი", ხ ე უ ა - "ვანსკვდავი"
ღ უ ე ფ - "ხე"...

ხანგრძლივთა, რომ მდებარეობს ლექსიკონი მახარაში
უ გვაქვს სიყვერბში:

ღ უ ე ფ - "ხე" / 83. 516/, კ უ ე ფ - "ბაგე" / 83. 514/, ქ უ ე ნ -
- "ხელი" / იქვე/, ქ უ ა ს - "შაყვილი" / 83. 516/, ქ უ ა ფ -
"შუადლე" / 83. 518/. შენაძლებელია, უმანუვლო უ-ს ლექსიკონი
მახარის ჩამწერი სწორებმოვნად აღიქვამდეს.

3. უსდანიან ასეთ შემთხვევებში ყვერვან მ-გვაქვს:

ხ ა თ ა - "ვანსკვდავი", ფ ი ე თ ა - "წარი", ქ თ ე ნ -
"ხაჭმელი", ქ თ ე ნ - "ხელი", ყ თ ა ფ - "ქუჩა", ქ თ ა ს -
"შაყვილი" | / 23/, 83. 8/. ამ მაგარიტებს შენახებ უსდ-
ანი შენიშნავდა: "т - выговаривается всегда бегло"

| იხ. იქვე/. შენიშვნა ძალაშია უ-ს მიმართ ანუხურში:
იგი თითქმის შეუჩნებთს წინა თანხმოვანს და აკუსტურნი შთაბეჭ-
დილება იხეათა, თითქმის, წინა თანხმოვანი დაბიძლიზებულია.

უ-ს | და უსდანიის მ-ს | ნაყვრად ამჟამად უ-ს წერიც. ამი-
ცომ ქვემოთ ჩვენი უ-ს ყოველთვის უ-თ გადმოვყვით.

11. ხუნძახურიდან შეპირისპირებით ანხუხუნიში გ ვ ა ვ -
ღ ი ა ბგეჩები:

ღაფრაღი სპირანცი ლ',
წინაენისწივი სუხვი /ღაზიღებუღი/ სპირანცი ზ'
შათი რეფლექსები იხ. ქვემოთ.

ღ' და ზ' თანხმოვნების უქონლობა და მახასიათებელია ანხუ-
ხურის მრირე კილოვანებათვის.

განდა ამ მნი თანხმოვნისა, ჭადაქოღური კილოვანში გვაკ-
ღია კიღვე, მნი წინაენისწივიწიშაგანი აფრიკაცი ზ' და
ჭ', მნიყ, აგრეთვე, წინაენისწივი, შაგნიამ სუხვი /ღა-
ბიღებუღი/ ზ' და შ' თანხმოვნები. ანა გვაქვს ჭადაქოღურიში
ანყ წინაენისწივი მეღური აფრიკაცი ძ, შაგნიამ ამ ბგეჩის
უქონლობით ჭადაქოღური უპირისპირდება მეორე კილოვანის ან-
ხუხური კილოს და ანა ხუნძახური კილს /რეპ. სარიფ. ხუნ-
ძურის/.

ნაყ შეეხება ხმოვნებს, შათი სისფეშა უფღღღა: ხ შ მ ვ-
წ ე ბ ი თ ა ნ წ უ ხ უ რ ი ი ს ე ვ ვ ღ ა ნ ი ბ ი ა,
რ მ გ მ რ ყ ხ უ წ ძ ა ხ უ რ ი, ანხუხურიშაყ მხოლოდ ხა-
ღა ხმოვნები გვაქვს: ა, ვ, ი, მ, შ /ღა ნახევარიხმოვანი გ /

/ ანხუხური ბგეჩით შედგენილობის სქემა იხიღ
შემღვე გვეჩღე⁺/

+/ ბგეჩათა რაგუფებისას ძირითადღ გამოყენებუღ
გვაქვს აკად.გ.ა ს ვ ლ ე ი ა ნ ს - "Таблица клас-
сификации согласных звуков абхазского языка" / 11 /,
стр. 90 /.

ფრანგი აბრეჯარი

ქართული აბრეჯარი

	ფ რ უ ნ ი				შ ე ლ ე რ ი ნ ი			
	აბრეჯარი- ბი.		ახალიწიგები.		სინე- რიტი			
მავისმიერიები	ჳ	ჴ	ბ	ჟ	წ	შ	ჩ	ც
	ფ	ჟ	ღ	წ	ც	ც		
ნიწაწიწი- რიტი	წ	წ	ღ	ღ	ღ	ღ		
			ხ	ხ	შ			
	ჭ	ჭ	ჩ	ჩ	ჩ	ჩ	ჩ	ჩ
ქაწაწიწი- მიერიები	ქ	ქ	ღ	ღ	შ			
			ხ	ხ	ღ	ღ	ღ	ღ
ჟანიწა- წიგები	ჟ		წ		წ	წ	წ	წ
ღაწიწაწიგები	ღ	ღ			ღ			

ბ გ ე რ ი ა თ ა /თანხმობა/ კ ა ნ ო ნ ი მ ო ნ ი გ რ ი
მ ვ ლ ა . ფ ო ნ ე ტ ი კ ე რ ი მ ე ს ა ტ ე ვ ე ნ ს ო ბ ა .

1. ლ ა ტ ე რ ი ა ლ ი ს ო ნ ი ა ნ ე ტ ი ო -> თ.

ა ბ ე ზ ხ უ რ ი :

ბ ე ნ ძ ა ხ ე რ ი :

თ ა ბ გ ე	- "ხამი"	ლ' აბგო
თ ა რ	- "ხაკაყული"	ლ' არ
თ ე ბ	- "ფონარი"	ლ' ებ
თ რ ნ	- "უბე"	ლ' რნ
თ ა შ ი ლ	- "ხელინარი"	ლ' შილ
თ ა შ ი	- "ყონა"	ლ' აში
თ ე ბ ი	- "ღება"	ღებე
ბ ი თ რ ნ	- "ლონი"	ბორნ
რ ა თ ა ლ	- "მღვა"	რარალ
თ ა რ ა ტ ა	- "ფრაჩაჟა" /აღვიძის ხახუი/	ღრაჯა
თ ა ბ	- "ის" /მორაპინაკე შესთან შედარებით დაბად აღვიდას მყოფი/	ლ' თ ბ

ს უ ფ ი ე ს ი - შ ი :

- ო' ი :

ბ ა ნ ა ა თ ი	"სიხუთაჟე" "სიხმინდე"	ბანააღნი
რ ი რ ე ნ თ ი	"უხუთაჟობა", "ჭუჭყიანობა"	რირეღნი
ხ ა ლ თ ი	- "სიხალე", "ჯანმრთელობა"	ხალღნი...

მასკაში

ლ' -> თ პიროების მაგალითები ³ ზედა მდებარეა მათის რუხიკუნი
[4]: თ ა ვ გ ო - "ხამი" / 83. 512/, თ ე ბ ე რ ი გ ო - "ოუ-
დაათი" / 83. 513/, თ ა ვ ე რ ი გ ო - "ხამოცი" / 1039/, ბ ო -

თ მ ნ - "ლონი" / 83. 515/...

ი. კლავდიუს ბუნძური ფრამბუის ანალიზისას განჩეუდი აქვს: ბუნძაბ. ღ' ი მ ა ღ - "ზავშევიბი", ანნუბ.-თ ი მ ა ღ / |12|, 83. 37|.

მოვლენას იყნობდა პ. პლანნიუ / |23|, 83. 44|.

ბუნძური ენის ბუნძაბური კილოში აშეაშადეჲ კარვადეა განჩეუდი ოთხი ლაფურიადი: ღ' |ღ' ა ბ გ მ - "ხაში" / ღ' |ღ' ა ი ნ - "წყადი" / ღ' |ა ნ ღ' გ მ - "ექვბი" / ღ' |ა ნ ღ' გ მ - "შვიდი" /.

ანნუბურში პირველი ხაფუბურის ლაფურიადის წინაეწინშიერი მ- თანხმოვნით შეყვადეა გამოიწვია ლაფურიადთა იოყბუის შეშეიჩე- ბა: ნაყვადე ო თ ხ ი ხ ა განჩეუდი გვაქვს ს ა მ ი ლაფურიადი: ღ', ღ' და ღ'. - ენთი სპირანტი |ღ' |ღა ონი აფრიკატი | ღ' და ღ' /.

ჩეევა ლაფურიადებში მხოლოდ ანნუბურისათვის ანი ანი დაშა- ხასიათებელი. განდა ბუნძაბურიცა, ბუნძური ენის ანი ენთი სხვა კილო აშეაშადე ოთხ ლაფურიადს ანი განაჩეევს. საშხრე ბუნძურში ეს იოყბუი თანდათან კლებულბს და, ბოლის, ჭანურში წოდაშდის ლდის / |38|, 83. 225|. ყანახურსა და ჭუბურში იყვლბა, აგჩეევა, პირველი ხაფუბურის ლაფურიადი. ამ მხრივ, იხინი ანნუბურის მოგვაგონებენ, მაგნამ სხვაობას ენის ამ ლაფურიადის ჩე- ფლექსუბი, ენთის მხრივ, ყანახურსა და ჭუბურში და, მუონის მხრივ, ანნუბურში. ყანახურსა და ჭუბურში ღ' იყვლბა პ, ღ' და ღ' ჩეფლექსუბით და ანახდროს მ-თი / |40| და |41| /.

პირე კილოვებში ჩეევის განიყდის, აგჩეევა, ღ' ლაფურიადი, იგი მ-საკენ იხრება, მაგნამ, ჩოგონი აკად. ანი. მნიშნადა

აღნიშნავს, დაფუძნდა მანვე იგნობა, თუმცა დაწყებულ
ჩანს ის პროცესი, რამაც აწახსენებდა ო-საგან მ-მოგვცა
| 139 |, გვ. 7 |.

დაფუძნდა ბგერითადაცვლებს მნიშვნელობა უნდა შექმნეს
დაფუძნდა ბუნებრივ და წარმოქმნის გასათვალისწინებლად.

კერძოდ, ო დაფუძნდა წინააღმდეგობით თ-თა შეფუძნდა ან უნ-
და გამოჩინდაცვლებს დაფუძნდაცვლების დაკავშირებას წინააღმდეგობით
თანხმობისგან: დაფუძნდაცვლების წარმოქმნაში წინააღმდეგობით
და მათ შორის მ-ს გარკვეული წილი უნდა უღოს, როგორც ამას
სამართლიანად აღნიშნავს აკად. ივ. კავახიშვილი | 148 |, გვ.
118 |. თუმცა ნ. ბრეზინის ამგვარი შეხედულებას სავსებით
გამოჩინდა; მისი აზრით, დაფუძნდაცვლება და წინააღმდეგობით ან-
თიკუდაცვლება შორის ანალოგიური მინიშნული კავშირი ან შეფუძნდა:
დაფუძნდაცვლები უფროაღმდეგობით მომდინარეობს და უფროაღმდეგობა და უფრო-
აღმდეგობით გადადის და ანა წინააღმდეგობით | 122 |, გვ. 202-
-203 |.

აქვე აღნიშნავთ, რომ ო → თ მოვლენის მაგალითი შეინიშ-
ნება მე-14 საუკუნის ხუბუნი წარწერაში, რომელიც აკად. ან.
ნიშნავს გამოსცა | 32 |. წარწერაში გვხვდება: მ თ ბ თ გ ნ -
" წყარობა დადობს", " შეწყნარებულ იქნას".

თუგო ← ოგო | იქვე, გვ. 322 |. ფაქტი სხვანაირი მოვლენის
ხიძველის მარჯვენაგანა.

+ | ნ. ბრეზინის შეხედულებას დაფუძნდაცვლების შესახებ უი-
ნობით აკად. ივ. კავახიშვილის და აკად. ან. ნიშნავს წამო-
შვების მიხედვით. | 148 |, გვ. 118; | 47 |, გვ. 37-45 |.

83. 13 / . ოღონდ, მინთუცხუბ უწყნობი ოყთ ამ პრწყუცხის შუშდგომ
ში სადუბუჩი $\text{წ} \rightarrow \text{შ}$.

შაჯღეწეშაღეწის ლუქსკუჩრის შახადამი სუხუი წ -ს ადგილას
ხოგუჩი გუაქვს წ :

ბ უ ჩ ს ო ნ ა ბ - "ღამაში" / | 4/, 83. 518/, ო ს - "ხანი" /
| 1999, 83. 515/.

ს ო ბ ო + "კბილი" / 1999/. შაჯღეწეშაღეწი ს და წ -ს

/ჩუუღეღბჩივსა და სუხუი წ -ს/ უჩოშინუთხადან აჩ განაჩჩივდა,
ოჩივსთუცხუი უჩო ნიშანს ხმარობდა: S | ს/. ამოცომ სადქვოა;

ჩოში მოყვანილ შავადიოთუბში, შარხლადუ, ს ყოფილიყო და აჩა წ .

$\text{წ} \rightarrow \text{წ}$ და აჩუ $\text{წ} \rightarrow \text{შ}$ | $\leftarrow \text{წ}$ / ხუნძუჩის სხვა დიადე ქუეღში

ჯუჩ-ჯუჩობით აჩ დასუუჩიღება. თუშუა შიღუჩში წ სისუეშაფიუჩად

ოღვღება, შავჩამ - აჩა წ -თ, აჩამუღ ს-თ | | 39/, 83. 4 /,

9. ო. შიღუჩში სუხუი თანხმოვანი გუაქღევს ჩუუღეღბჩივ თანხმო-

ვანს | $\text{წ} \rightarrow \text{ს}$ /, ანუხუჩში სუხუი თანხმოვანი სუხუივუ თანხმო-

ნით შუიუვადა | $\text{წ} \rightarrow \text{წ}$ / აშ თვადსა მჩიხით, ხაჩნუეჩუ სოა ქადა-

ყოღუჩში სუხუი წ -ს ჩუუღეღბჩივ | და აჩა სუხუი/ შ-თ შუეუდა

| $\text{წ} \rightarrow \text{შ}$ / . ამჩივად, შიღუჩსა და ქადაყოღუჩში დაჩიღვა ის შუფაჩ-

ღება, ჩომუღსადუ ადგილი აქვს ცოხუჩში: წ ჩუეუე შუეუაჩიღება

წ -ს, ჩოგოჩი $\text{წ} - \text{ს} - \text{ს}$.

ანადოგოჩი მოღღუწის შავადიოთუბი ობ. ქუეშოთ.

2. ჭ ა დ ა ქ ო ლ უ ჩ ი კ ო ლ კ ვ ა ვ შ ი ო ო უ ვ ო ო ბ ა

ა ჩ ა შ ა ჩ ი ო ო $\text{წ} \rightarrow \text{წ} \rightarrow \text{შ}$, ა ჩ ა შ ო ო ო ს ო ო ო ო

ს ო ო ო ო ო ო ო $\text{წ} - \text{ს}$. შიხი კანონზოშაჩი ჩუღღუეჩი შ .

წ ცოხუჩში დაუღლია.

հոմերենացի շղջն ուղղենուցնու զհնդուշղջուցն. զշղջուշղջուցն ողջու
 մազահու Ե-Ե մտաձեղծուցն զշղջուցնն. †/

/ զձեղծահու Ե- շղջուցն ցուծուցնն զարարի Ձ՞ շղջուցն /.
 մազարարիցն:

Չ Պ Թ Գ Դ Ե Շ Ծ Ճ Կ Ն Ս Վ Ր :

Ձ Պ Ն Ծ Մ Ն Ց Կ Ն Ս :

Ե Պ Ց Կ

Ձ Պ Ց Կ - "Ելուդ"

Ե Ո Ց

Ձ Ո Ց "Կա"

Ե Ղ

Ձ Ղ "Յոն"

Ե Ղ Ղ Ը Կ Ո

Ձ Ղ Ղ Ը Ժ Ո - "Ձոնքը", "ժողովրդը"

Ե Վ Մ Վ Թ, Ե Վ Մ Վ Թ Կ Ո

Ձ Վ Մ Վ Թ, Մ Վ Մ Վ Թ Կ Ո - "Մանաթ"

Ե Ո Ը Վ Ց

Ձ Ո Ը Վ Ց "Կողմը"

Ե Ղ Ց

Ձ Ղ Ց / Ելնվան. Մոն / - "Մոնկո";
 "Մոնկո";

Ե Ո Ը Ո Ց

Ձ Ո Ը Ո Ց / Վննեցնեցնու զղջուցն
 Ե Վ Ն Ը Վ Ց /

Ե Վ Կ Ո

Ձ Վ Կ Ո - "Ձընու"

Յ. ՄԱՆԱՆՈՒՅԸ ԸՎ ԶՈՐԵՄՈՒՄ ՉՈՒԹՅԱՆՆ "Ելնուցն Վննու"

/ [23], ՈՅ. ԸՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸ / ՈՒ ԸՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ ԵԼՆԱՆ ՎՆ ՊՅԱՆՎԵՐԵՄՈՒՅԸ
 Մ-ՆԱՅԱՆ. ՄԱՆԱՆՈՒՅԸ ՄԱՆՈՒ ԸՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ ԵՎ ԻՆՏԵՐՅԱՆ ՈՒՄ ՈՍՈՒ [զարահուցն]
 ՎՄԱՆ ՍԶԱԳՈՒՄԻՆՆԵՐԻՆԵՐԻՆ ՄԵՄԵՐԵԳՆ: ՏՊ ԸՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ ԵՎ ԿՈՅԻՆՎԵՐԵՄՈՒՅԸ
 ԸՆԴՈՒՄ, ՉՆԱԵՆՄԱՆ, ԿՈՒՄ ՈՐՈՒ ՍԶԱՅՆ ԵՎ ԿՈՅԻՆՎԵՐԵՄՈՒՅԸ Մ-Ն ԿՈՅԻՆՎԵՐԵՄՈՒ
 ԵՎ: ՄԵՐԸ Մ ԿՈ ՈՒ ՈՐՅԸՆՎԱ Ե-ԹՈՒ, ՎՆԱՄԵՐ ՍԵՄՈՒՍԸ ԵՆՆԱՆ Ձ՞

ՅԱՆՆԱՆՈՒՅԸ

†/ ԸՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ ԵՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ ԵՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ ԵՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ, ԿՈՒՄԵՐՄԱՅ ՄՈ-
 ՐՅԸԸ ԵՆՆՈՒՄՈՒՄ ՈՐՈ ՎՆՆԵՅՆՈՒՄ: "ԸՎ ՄԱՆՈՒՅԸՆ" Ե, ԵՄՄԱՆՈՒՅԸՆ ԵՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ
 ԿՈՒ ԸՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ ԵՎ ՄԱՆԱՆՈՒՅԸՆ" / [47], ՁՅ. 18/.

ვაჩრდა აძინსა, მავანი ჭა შვიცვარა ჩვეულებრივი წ-თი,
 / რა აჩა წა -თი/; ახვევ, მავანი ჩა შვიცვარა ჩვეულებრივი
 უ-თი. მინსა შვეცხვე შაჭიშაშ ხვეცხ ვა ში ვიჩი უ ს-
შა თა წ ბ შ ი ვ ა წ თ ა გ ა შ ა ჩ ი ვ ი ვ ბ ა შ ი
გ ვ ი ა.

7. ჭა → წ ვიჩი უ ს- შა წ ბ შ ი ვ ი ვ ბ ა შ ი გ მ
შ ი ა ჩ ი ვ ი ვ ბ ა შ ი გ მ წ ა ჭ ა ვიჩი უ
ს- შა წ ბ შ ი ვ ი ვ ბ ა შ ი გ მ წ ა ჭ ა ვი ჩ ი ვ ი ვ ბ ა შ ი გ მ.
 აღწერ, უკანა-
 სკნერა შვეცხვევაში იხვევება ჩვეულებრივი წ ჩვეულებრივი
 / რა აჩა მავანი/ ჭ-თი, შიჩვედს შვეცხვევაში ვი მავანი
 ჭა იძვევა ჩვეულებრივ წ-ს.

/ უმხუნი ში წ უხვევლია/.

მავალითები:

ჭ ა რ ა ქ მ რ უ ჩ ი : ი გ მ ბ უ ჩ ი :

ჭ ა წ ა - "გვეხერი"
 ჭ უ რ წ უ რ - "შეშა"
 ბ ა ჭ ბ ა წ - "მგველი"

"_Анализ синхронических записей этого типа фонем сви-
 детельствует о принадлежности их к разряду "чистых
 глухих", характеризующихся отсутствием придыхания...
 / 30/, стр.137/.

აჩაშვიცხვენიშა ჩ. შინს აშ ივიჩის თანხმავანთაშვიცხვენი
 ეჩა რამახანთაშვიცხვენი ივიცხვენი / იბ. ივევ/, იაუ ხუნ-
 ძვიჩის მიხვედვით ხავხვენიშა აჩ მახარევიშა.

ჭ ა ვ	წ ა ვ - "ძაღვანი", "მეფაღ"
ჭ ვ ვ ნ	წ ვ ვ ნ - "ხეხეხე"
ჭ უ ნ ა ბ	წ უ ნ ა ბ - "ხეხეხე"
ჭ კ ლ ა ბ	წ კ ლ ა ბ - "ხეხეხე"
ჭ ნ წ რ ა ვ	წ ნ წ რ ა ვ - "ხეხეხე"
ა ბ ჯ გ მ	ა ბ წ გ მ - "ხეხეხე"
ჭ მ რ მ ნ ა ბ	წ მ რ მ ნ ა ბ - "ხეხეხე"
ჭ ნ წ	წ ნ წ - "ხეხეხე"
ვ ნ ჯ ნ წ ვ მ ვ უ	ვ ნ წ ნ წ ვ მ ვ უ - "ხეხეხე"

8. ჭ მ ბ უ ნ ძ-ს ჭადრეჭადრეხში მ უ ე ს ა ჭ ვ ვ ნ ბ ა

ჯ

ქუნიანხეხეში, როგორც შემოთავაზებულია ადგილებზე, ძ ანა
 გვაქვს. ძ-ს ადგილებზე ხეხეხეში წ ნ ჯ გ მ. იხ. შემოთავაზება
ჭ ა ვ ა ქ მ რ უ ნ ა ჭ მ ბ უ ნ ა

ქ ვ ვ წ გ მ	ქ ვ ვ წ მ ნ - "ქაშა"
ბ ვ წ გ მ	ბ ვ წ მ ნ - "ქაშა"
ჭ ვ ვ წ გ მ	ჭ ვ ვ წ მ ნ - "ქაშა"
წ ვ რ გ მ	ჭ ვ რ მ ნ - "ქაშა"
წ ვ ლ გ მ	წ ვ ლ მ ნ "ქაშა", "ხეხეხე"
ჩ მ რ მ ბ ვ ბ ვ ნ ჭ	ჩ მ მ ნ ბ ვ ბ ვ ნ ჭ - "ხეხეხე თიკა მთელი!"
ჭ ვ ვ გ მ ბ ვ მ ვ უ	ჭ ვ ვ მ ნ ბ ვ მ ვ უ - "ქაშა"
ბ ა ჭ რ ა წ ა ნ მ	ბ ა ჭ რ ა წ ა ნ მ - "ძაღვანი უფროსი"

ახლა შემოთავაზებულია ჯ-ხატვის ამოხატვის ძ ანა მინიჭება
 ძ-ხატვის -ჯ. ამას უფროსი მინიჭება უნდა იქნას ძ-ხატვის უფროსი -ჯ

ანხებობის დაქვე [იხ. ბეშოთ], რაჟ, რა თქმა უნდა, ან გვერ-
ნებორა - რომ ძ-სათვის X. იყოს ამოსავალი, იხვევ ნოვონი
- ანა გვაქვს ძ ქაღალდურში - სწორედ იმით, რომ იგი ყო-
ველთვის X-ით შეყვრიდა.

გაჩნდა ამისა, ძ-X შეხვედრისა გვაქვს უმთავრესად იხვე
შემატებუვაში, რომელიც ვაჩინებთ სათვის ამოსავალია შეხამე
-ე ვაჩინებთ [იხ. ბეშოთ ძ ბევრს შეხამებ გვ. 33 და
ქვემოთ მიყვანილ სწავლებს შეხამებ გვ. 103 / . დ-საგან კი უფ-
რო სავანურად * უმჯობეს - ძ მიგვედო და ამ უკანასკნელისა-
გან -X, ვინცა-მეტირითა: $\text{ე} \rightarrow \text{X} \rightarrow \text{ძ}$.

რამდენადმე ამასვე აღახვეყნებს, აგრეთვე, $\text{ზ} \rightarrow \text{უ}$, და ანა
საწინააღმდეგეთ მიმართულებით შემოყვანი ქაღალდურში [იხ. ქვე-
მოთ].

9. $\text{ზ} \rightarrow \text{უ}$.

ქ ა რ ვ ქ თ ე უ რ ი ნ :

შ მ ბ უ რ ი ნ :

უ ა ბ ა ნ :

ზ ა ბ ა ნ - "ღრო"

უ მ რ

ბ მ რ - "მუშვი"

უ მ ღ მ

ბ მ ღ მ - "უა"

უ ი გ ა რ ი ნ

ზ ი გ ა რ ი ნ - "მწუხარება"
"თანავრძინობა"

უ ი გ ა რ ი ნ $\text{ზ} \rightarrow \text{უ}$ უ რ ი ნ - ზ ი გ ა რ ი ნ $\text{მ} \rightarrow \text{ბ}$ უ - ბ ი ნ - "მწუ-
ხარების განაწილება", "სამძინ-
ის თქმა".

მრავლობითი იცხვების უჩვეულების
ნიშანით: - $\text{ზ} + /$

- უ

+ / აქვენიგად, უნდა შეხვედრით მომართული უნდა სხვაობა ცოცხალი
და ქაღალდურში კიდევაც უნდა მოჩინს [იხ. ფონოლოგიის სუბიექტი-მი.
|| - უი... უჩვეულების სუბიექტი - $\text{ზ} || - \text{უ} |$ ფონოლოგიური ნიშ-
ანები გვაქვს.

როგორც ამ შედარებობიდან ჩანს, ანუხუნიან კორკავეებიდან ხუნძახურის ყველაზე მეტად ჭადარკულური კორკავეი მოჩვენება. იგი ხშირად შეშთხვევაში სერიდება მის მომხმე კორკავესავე, უმხუნის, რომელიც ზოგჯერ ხუნძახურის ეკვდრება. აქამდის განხილული მოყვრებიდან საუჩოტ მოყვრებში ამ ორი კორკავეში ვაყილებით ნაკლებია, ვინც განსხვავებული.

ზოგადი საფუძველი სხვაობისა, რომელიც გვაქვს, უჩოტს მხრივ, ჭადარკულური კორკავეის ხუნძახურისა შეშინისშინებობას:

ხუნძახურის: $\text{U} \text{ V} \text{ W} \text{ Z} \text{ C} \text{ D} \text{ E}$

ჭადარკულური: $\text{W} \text{ V} \text{ U} \text{ Y} \text{ C} \text{ E} \text{ U}$

და, მუმიის მხრივ, ჭადარკულური და უმხური კორკავეებს შორის:

უმხური: $\text{U} \text{ W} \text{ Z} \text{ D} \text{ E} \text{ C} \text{ D}$

ჭადარკულური: $\text{W} \text{ U} \text{ Y} \text{ X} \text{ C} \text{ E} \text{ U}$

აჩვიკურადუიის ყველაში უნდა ვუძიოთ. ვანონ-ლომიური შეხატუვით-სომხად ამ ნიშნავში უნდა გვქონდეს. კერძოდ, ნაწილზე მის ადგილის უკან ვადანეუას უნდა ვამოგვებო $\text{U} \rightarrow \text{W}$, $\text{C} \rightarrow \text{D}$, $\text{D} \rightarrow \text{X}$, $\text{Z} \rightarrow \text{Y}$ ჭადარკულურში. ხანონ-აღმდევთ მიშანოყვების შედეგი ჩანს: $\text{W} \rightarrow \text{U}$, $\text{D} \rightarrow \text{E}$, $\text{C} \rightarrow \text{E}$.

თუ ამგვარი ახსნა ხსენია, ეს ფაქტი საინტერესო იქნება ზოგადი უნათმეყენიერების თვალსაზრისითაც: სააჩვიკურადუიის ვადანის შედეგად ბგერათა ვანონ-ლომიური ყველანაირი დიდი დიდი ფარგლებშია შეუძლია ვაჩვიკურთ შეხატუვითობის მოყვება და, მაშინადაც, "ვანონ-ლომიური შეხატუვითობა ბგერათ-ვადასევის ფაქტებზე უმჯობესის ახარ ენას როდი ნიშნავს".

[ავად. აჩვიკურადუიის | 43 |, გვ. 17 |.

ა ბ გ დ ე ვ ზ ა ბ გ დ ე ვ ზ ა ბ გ დ ე ვ

1. ა ბ გ დ ე ვ ა ბ გ დ ე ვ ზ ა ბ გ დ ე ვ

ბ → ბ

მავალითები:

ა ბ გ დ ე ვ ზ ა ბ გ დ ე ვ

ბ გ დ ე ვ ზ ა ბ გ დ ე ვ

ბ გ დ	ბ გ	- "გბ"
ა ბ	ა ბ	- "ბა"
ბ გ	ბ გ	- "გბ"
ბ გ დ	ბ გ დ	- "ბგდ"
ბ ა	ბ ა	- "აბ"
ბ გ	ბ გ	- "გბ"
ბ გ დ ე	ბ გ დ ე	- "ბგდე"
ბ ა ბ	ბ ა ბ	- "ბაბ"
ბ ა გ	ბ ა გ	- "ბაგ"
ბ ა ბ გ	ბ ა ბ გ	- "ბაბგ"
ბ ა ბ გ დ	ბ ა ბ გ დ	- "ბაბგდ"

როგორც მავალითებიდან ჩანს, ბ იყვლება ბ -ით, როგორც სიტყვის თავში, ისე სიტყვის შიგნითაც და ბოლოშიც. მავალით ან შეიძლება ითქვას, რომ შიგნით თითქოს სიტყვა-სიტყვი ხახიათი შემდგენი: ზოგ სიტყვაში ბ უყვლება. ახე-თებია, მავალითად: ბ გ დ ე / ხუნძახ. ხინაბ / - "ბბბ", ბ გ დ ე / ხუნძახ. ხინაბ / - "ხინაბ", ბ ა ბ / ხუნძახ.

ბ ა ო რ / - "ხანგებლობა", ბ ა ბ ა ნ / ხუნდახ. ხაბანი / -
"ხაბბაუი", ბ ა თ ი ნ / ხუნდახ. ხათინ / - "ხაუცივიხუეშა",
ბ ა ნ ო / ხუნდახ. ხანი / - "ხანიჯი" და სხვ.

ყოღსაყს

მაგნიამ თუ დაუაკვირდებით, იხეოთ სოცვეები, რომლებშია
ბ უგდელია, უმეფესად წახესხებია / ბ ა ო რ, ხათინ, ხანიჯი.. /
წახესხებ სოცვეებში კი ბ, ჩვეულებრივ, ან იყვლება. საკუთარი
ღუქსიკური მანაგის სოცვეებში ბ მოგჯერ შუონიერი წაწმომობი-
საჟ შეიძლება იყოს; ახვ, მაგალითად, სოცვეებში ბ უ ნ ა ბ -
"თბილი", ბ მიღებური უნდა იყოს ბ' -საგან / ხუნცი ბ / წერი.
ხუნძური სახელით ბ' ი ნ დ ა დ ო ო, ჩაიყ ვ. შხლანიის უციმლო-
ვით ბ' ი ნ / "თბილი" ფუძეს უკავშირდება / [26], გვ. 24 / .
ბ' კი ბ ა -თი აწახდომს ან იყვლება. ბ შეხადლებელია, აგ-
ჩეთვე, მიღებური იყოს ბ ა -საგან, ახვ, მაგად. ბ ი ნ კ შხ-
ლანიის ღუქსიკონში, მართელია, მარცხი ბ-თი გვაქვს / [23],
გვ. 199 /, მაგნიამ ე. შინაშინის ღუქსიკონში პარადელურად წაჩვენე-
ბია: ბ ი ნ კ და ბ ა ი ნ კ [18], გვ. 132 /, ე. ი. მაგანი
ბ ა -თაც.

ამიტომ შეხადლებელია ბ → ბ ა კანონზომიერი შროყსი
იყოს, ხოლო ამ შროყსიდან გამონაკლის მაგალითებში ყოველთვის
დაიხვას თვით ამოსაუადი ბ-ს საკითხი: ხომ ან აწახ იგი ბ უ-
ო რ ე უ რ ი და მიღებური ბ' -საგან ან ბ ა -საგან. ამგვარ-
ად ხვამს საკითხს აკად. აჩნ. ჩიქობავა ყაჩახურში, რომელშია
ბ → ბ ა, აგრეთვე, გავრცელებული შროყსია / [41], გვ.
9 / .

ხუნძური მოვლენა დამაწმობებელია ჭარხელსათვისაყ / [38]
გვ. 227 / და შიღურ-ყაჩახურ-ანდადაღურთ ათვისაყ, ე. ი. საშხურ
ხუნძურის ყველა კილოებისათვის.

მაგანი ბ ა, ჩვეულებრივ, ბ ა -თი ან იყვლება - აჩყ აწახურ-
ნი და აჩყ სხვა კილოებში. მაგნიამ უნთ სოცვეებში ხუნდახ.

ში და ანუ სხვა კიდევში. მაგნიამ ერთ სივრცეში ხუნძახ.
ბა-ს აღვიცი ან წუხუნიში ბა-ს უკავია.

ბა ბა - "ბაფქვანი", მდნ. ხუნძახ. ბა უ ბა / მაგნი
ბ-თა გადმოყვამული, როგორც ვ. ანდანიის ლექსიკონში | |23|,
გვ. 204 |; ისე უნიკონის ლექსიკონშიაუ | | 18|, გვ. 134 |.
გადაღწევის ლექსიკონი მახადამი ბ ბ ბ გვაქვს | |4|,
გვ. 515|, |შენაფყვის მნიშვნელობისად ხუნძახ. ნაჩვენებია
ფა უ ჯ უ ლ, რაიუ ნამდვილად თ ი ვ ა ნ ი ა და ანა ბ ა-
ფ ვ ა ნ ი|. ბ და ბა ბგვინებს გადაღწევის ან განაჩ-
ჩვენა |იხ. შემთხ: გადაღწევის ნიშანთა|ფრანსკრიპცია|.
ამიტომ უნდა ვიფიქროთ, რომ გადაღწევის ბ ბ ბ სივრცე-
ში ბ = ბა | ბ ბ ბ = ბა ბ ბა |.

ეს ერთად-ერთი გამოწვევის მაგალითი კითხვას გვახშევინებ
ბომ ან შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ხუნძახურ ბა უ ბა -ში
ბა შეიძლება ნაჩვენებობისა და მიღებულია ჩვენებრივი|ბ-ს გა-
მაგრებით | ბ უ ბ → ბა უ ბა | რასაუ, არბათ, ხელს შე-
წყობდა ამ სივრცეში თნი ბ-ს აჩვენება.

სხვაგვარად აუხსნელი იქნება, როგორ მივიღოთ მხოლოდ ამ
ერთ მაგალითში მაგნი ბა-საგან ბა-თუ დადასტურდა, რომ
სამხრული ხუნძახის სხვა დიდი ლექსები ბა ან ბ გვაქვს ამ
სივრცეში და ანა ბა, მაგნი ვარაუდი უფრო გამართლებული იქ-
ნება.

2. უ კ ა ნ ა უ ნ ი ს შ ი ე რ ი მ ა გ ა რ ი ა ხ ბ ი
ნ ა ფ ი ქ ა → ბ. მოვლენა დასტურდება ჩამდენიმე
მაგალითს მიხედვით:
ბ ა ნ ა - "ჩნდება" მდნ. ხუნძახ. ქა თ ლ ა

უნდა ვიფიქროთ, რომ ასეთ შემთხვევებში საქმე გვაქვს
 დ ი ს ი მ ი დ ა ყ ი უ რ ი გ ა მ შ ლ ე რ ი ე ბ ა მ თ ა ნ :
 თავკიდური **ქ**-ს მომღვენოთ, **შ** და **შ** ფშვინვიერებთან მე-
 ლობლობაში ფშვინვიერობა დაუკარგავს და გამშლენიებულა.
 | ხშირთა დისიმილაციური გამშლენების შესახებ იხ. აკად.
 გ. ახვლედიანის გამოკვლევა | 2 | 1.

დისიმილაციური გამშლენების შედეგია, ქართულიდან შე-
 ხერ ხოცვვაში: **ქ მ რ მ რ ი ქ**-ს აღვიდას რომ **მ** გვაქვს
 ანნუხურში: **გ მ რ მ რ**: **ქ** ფშვინვიერ **რ**-ს მეზობლობაში
 დისიმილაციის შედეგად გამშლენიებულა.

| მოგვანილი მაგარიტებიდან **გ ი დ ი შ** ← **ქ ი დ ი შ**
 "თითი" დახვეწილება ქარედში: **გ მ ა დ ლ ე ნ მ შ ა დ მ ი ს** ლექსიკური
 მასალაში ქარედისათვის ნაჩვენებია **გ ი დ ი შ** | 4 |, გვ.
 514 |. ხოცვვაში **ბ ა წ** - "სპირენძი" შელენი **ბ** ფშვინვიერ-
 ინი **ფ**-ს აღვიდას იკავებს: **მ დ რ . ფ ა წ . ბ ა ქ ფ** - საგანაა
 მიღებული, აგრეთვე, დისიმილაციური გამშლენებით.

ფ და **ბ** თანხმოვანთა მონაცვლეობა შენიშნული მქონდა
 ა. შიშინაძის. იგი წერს: "ზოგჯერ ეს ორი თანხმოვანი / **ფ** და
ბ . - ი . ყ . | ერთმანეთს ენაფვლებიან", მაგარიტად დასახელებუ-
 ლია ეგევე **ბ ა წ** - "სპირენძი" | 28 |, გვ. 6, 9-11 |.
 ხსენებული მოვლენის ახსნას ა. შიშინაძე არ იძლევა.

5. შენიშნება **თ ა ნ ს მ რ ვ ა ნ თ ა მ რ ნ ა ყ ვ ლ ე ე**
მ ბ ი ს შემღვენი ^{საქმე} ფაქტები:
მ — **ბ** : **მ ი ნ ძ ი / მ ი ნ ხ ი / - "თქმა"** → **ბ ი ნ ძ ი / ბ ი ნ ხ ი /**
მ ა მ ა ნ - "ღრმ" **მ ა ბ ა ნ** / **ქ ბ ა ნ** /
მ — **მ** : **ანნუხ. მ ა ჯ** ხუნძან. **ნ ა ჯ** - "უკან", "შემდეგ",

ԲԱՅՐԻՍԻ ԱՄԱՅՅ ՄՆՈՅՄԵՆԵՐՈՒՄԻ ՏՅՎԵՆ Թ Ե Զ | 124/, 83.
322/. ԵՄ ԲՆՆԵԽԵՐԻՄԻ ԳՆ ԵՈՍՅՅՎԱ ԲԱՅՐԻՍԻԸԱՆ ՄԵՏՅՈՆԵՑՅՐԸ ԶՆ
ԶՆՈՆ, ԵՎԵԿՈՐԵՐԻՈ ՏԱՆԽՄՈՒՆԻՆ ՍՈՆԵՐԵՅՈՒՄ ԵՄՆԺԱԽԵՐԻ ՎԱՆՈՒՆՅՈՒՄ
ՄԵՐԱՆԳՆՈՒՄ ԲՆՆԵԽԵՐԻ ՄԵՐԱՄ ԺՅՐԸ ԿՐԸ ՈՅՄՆ.

ԲՆՆԵԽ.Յ Մ Յ "ԵՅՅՅՆ" - ԵՅՆԺԱԽ.Ն Մ Յ - "ԵՅՅՅՆ"

Ս Մ Յ ՏՅՎԵՆ ՔԱՆՎԵՐՄՈՒՄ-ԲՆՆԵԽ-ՔԱՆՎԵՐԻ ՄՅՅ ՈՒՄ ՄԵՐԱՄ ԺՅՐ-
ԸՈՒ, ԳՆ ԶԵՆՈՒՄՆԵՐԸ ԵՅՅՆ ԿՅՅԻՆ ԿՈՐԵՅՅ Ե.ՄՈՅՆԵՐԻՆ | 133/, 83.
36/.

Յ ——— Ե:	ԲՆՆԵԽ.Ն Ո Զ	ԵՅՆԺԱ.Յ Ո՛ Զ - "ՄԵՐՅԱՄ Ո"
Ե ——— Յ:	" Ե Ն Ց Յ	" Ե Ն Կ Մ ⁺ - "ՆԵՐՈՆ"
Ն ——— Ը:	" Ը Յ Յ Ե Թ	"ՆԵ Յ Ե Թ - "ԿՅՅԻՆ"
Գ ——— Յ:	"Յ Ե Մ Յ Ե Ը "Ջ Ե Մ Յ Ե Ը"	"Յ Ե Մ Յ Ը - "ՄՈՒՄԺԱՅՐԻՈ" "Ջ Ե Մ Յ Ը - "ՄՈՒՄԺԱՅՐԻՈ ՄԺԸՈ"
Ն ——— Մ:	"Մ Ե Յ Ե" "Մ Ե Յ Ը Ն Ո Ն Ե"	"Մ Ե Յ Ե - "ՄՆՆԵՅՎԱՅՈՒ ՔՅՐԻՔՅՐԸ" "Մ Ե Յ Ը Ն Ո Ն Ե - "ՄՅՄԺԱՅՐԻ"
Ե ——— Ո:	"Մ Ո Ն Ո Ն"	"Մ Ո Ն Ո Ն - "ՍՈՆՈՆ ԵՎ ՄԵՅՅՅՅՆԻ ՄՆՏՅՎԸՈ ՄՅՎ"
Յ ——— Պ:	"Մ Ե Ն Պ Ե"	"Մ Ե Ն Մ Ե - "ՄՅՎԻՅՈՒ", "ԿՈՒՅՅ" "ՄՈՆԵՅ ՆԵՅՅՅՐԸ"

Ե Մ Ո Յ Ե Ն Տ Ե Մ Յ Ր Ո Ն Ե ԵՎՈՒՄ ԶԵՆԱՆՈՒՄՆԱՅՈՒ

Յ. ԵՐԵՎԱՆԻ Գ-Ե ԲԱՅՐԻՍԻՅԻ:

Գ —> Ո.

+|ԵՅՆԺԱԽ:ՆԵՅՅՈՒՄ-ՆԵՐՈՆ" ԵՅՎԸ.ՆՈՅՈՒ ՄԱՆՈՒ ՄՅՅՅՅՐԻՅՐԸ
ՆՅՎԱՆԵՐԻ ԵՈՍՅՅՎԱՆ Ը ԵՆ Ց-| || Ը Ե Ն Կ || Ը Յ Ն Յ |
" 833 ՆԸՈ" | | 15/, 83. 315/.

անդունդոցն սյգոյնն ծուռնմոցան յննչեյնմո ցոյցըտոն

-ո յհոն եյնժան. -Չ-ն եպցընը.

Յաջարկոտքն:

Վ Ե Ե Կ Ե Կ Ի Ը :

Վ Ե Ե Կ Ե Ը / Վ Ե Ե Կ Ե Ը /

Նձ Ը Ժ Ը / Նձ Ը Ժ Ը /

Նձ Ե Ը / Նձ Ե Ը /

Մ Ը Ժ Ը / Մ Ը Ժ Ը /

Ի Կ Ի Ժ Ը / Ի Կ Ի Ժ Ը /

Յ Ե Ը Ը / Յ Ե Ը Ը /

Ե Կ Ե Ժ Ը Ե Կ Ը :

Յ Ը Ը Ը Ը - "յոյնքն"

Նձ Ը Ժ Ը Ը - "ննաջըն"

"յոտնքն"

Նձ Ը Ը - "ննքն"

Մ Ը Ժ Ը Ը - "լայնքն"

Ի Կ Ի Ը Ը Ը - "լայնքն"

Յ Ե Ը Ը Ը - "ննքն"

ձնժանցնոտն սյգոնքնը - ո /

Չ / ճոյնքն:

Վ Ե Ե Կ Ե Կ Ի Ը :

Նձ Ը - Ը

Յ Ե Ը - Ը

Ի Կ Ի - Ը

Մ Ը Ը Ը - Ը

Մ Ը Ը Ը - Ը

Յ Ե Ը Ը - Ը

Յ Ը Ը - Ը

Յ Ը Ը - Ը

Ե Կ Ե Ժ Ը Ե Կ Ը :

Նձ Ը Ը - "ննոյնքն"

Յ Ը Ը - "ննոյնքն"

Ի Կ Ի Ը - "լայնքն"

Մ Ը Ը Ը - "ննոյնքն"

Մ Ը Ը Ը - "լայնքն"

Յ Ե Ը Ը - "ննոյնքն"

Յ Ը Ը - "ննոյնքն"

Յ Ը Ը - "ննոյնքն" + /

+ յձնոյնքն ննքնը մընտնչոյնոտն զայն, հոմերոն մընտնչոյն
1. ՄԱՅՅՈՒՆ ԵՆՆՈՒՆՅԱՅՐ: Die Hauptwörter, welche einen verbalen Begriff im sich schliessen, treten meist in einer mit dem Imperativ zusammenfallenden Form auf ու auf.
Յաջարկոտքնը լայնքնընքնըն յոյնքն յ ճոյնքն - "յոյնքն", Ե Ե Ը Ը
"ննաջընքն" / 1/28/, 83.

აქნიდაღვით ფონი ბში ბორბმთვანი, აგნეთვე, Π | \leftarrow Ψ /
ანიბ:

ა ბ გ დ ე ვ ზ ნ :

ბ გ დ ე ვ ზ ნ :

ბა რ - უ გ ნ

ბა რ-უ გ უ - "ანი წაკითხო,
ანი იხნავრო"

ბა რ ც-უ გ ნ

ბა რ ც-უ გ უ - "ანი იმუშავო"

ცა ბ-უ გ ნ

ცა ბ-უ გ უ - "ანი დანიყვა"

ნი უ რ-უ გ ნ

ნი უ რ-უ გ უ - "ანი დიბანო"

ბ. ბორბორენი Π -ს დავიწმქება:

$\Pi \rightarrow \Psi$:

-ბი წანიდაკი ანწყხუნი ყოველთვის -ბუ-თი წანიმორგენი:

ა ბ გ დ ე ვ ზ ნ :

ბ გ დ ე ვ ზ ნ :

კ ი გ უ

კ ი გ Π "ანი"

თ ი ბ ბ უ

ღ ა ბ ბ Π - "სამი"

თ უ ბ გ რ ბ უ

ღ ბ გ რ ბ Π - "ყოველი"...

ნიყხუთი სახელებიდან გამონაკლისია Ψ Π Π - "ყოველი".

ანი დასუფრება Ψ Π Π . ამ სიტყვაში ბორბორენი Π -ს

დავიწმქებას, ადბათ, ხერს უშლიდა ფუძისუფრი Π .

ანწყხ. ბ უ გ უ

ხუნდაბ. ბ უ გ Π - "ანი"

$\Pi \rightarrow \Psi$ გვაქვს, აგნეთვე, სიტყვებში:

11, 8-331. მახდანიებში Π პირველადია, ბნიდანებითში იგი
 Ψ -ს დავიწმქებას მუდგად გვაქვს.

თ ე ჯ ე - "ან ანის" უაჩყოფითი მეშველი მშნაა, ხუნძ. მუქო/

თ ე ჯ ე ← თუღო

გ ე რ ე - "ანა" | ← ვუნო/

ქ მ რ ე - თანდებ. "თუის" | ← ქ მ რ მ/

მ ე რ ა ი ბ ე ქ მ რ ე - "ამისათვის", მდრ ხუნძ. მერსოე
ქ მ რ მ.

გ ე თ ე - "კავა" მდრ. ხუნძაბ. ქეთო

| ე → გ - დისიმილატური გამეორებითა: იხ. შემოთ/.

ხევედრის უაჩყოფითი ფრთებში ხუფიქსის ბოლოკიდურად
ანხუხუნი ყოველთვის ე | ← მ/ გვაქვს:

ნ ა დ ე ჯ ე - მდრ. ხუნძაბ. ნ ა დ ი ჯ მ - "ან ნაკითხა"

ფ ა მ ე ჯ ე - ფ ა მ ი ჯ მ - "ან დანიფა"

რ ე რ ე ჯ ე რ ე რ ი ჯ მ - "ან დობანა"

მ ა დ ფ ე ჯ ე მ ა დ ფ ი ჯ მ - "ან იმუშავა"

ფ ა მ ე ჯ ე ფ ა მ ი ჯ მ - "ან დეანა"

ჯ ა ნ რ ე ჯ ე ჯ ა ნ რ ი ჯ მ - "ან ივინა"
და სხვ.

ხუფიქსის თავკიდური ხმოვნის შეხახებ | ანხუხ. - ექუ,
ხუნძაბ. - იქო/ იხ. მონოლოგიური თავისებურებანი.

7. ხმოვანთა მონაცვლეობის ფასკული შემთხვე-
ვებიდან აღსანიშნავია:

	ანხუხუნი:	ხუნძაბუნი:
ა — ი:	ნ ი კა	ნ ა კა - "თიქვი"
ა — ე:	მ ე ბ ე ზ ი მუბუნი	მ ა ბ ი ზ ე - "კეთება"
	მ ე ბ ე რ ი	მ ა ბ ე რ ა - "გაკეთა"
მდრ. ქუხუნი:	მ ე ბ ე რ ი - "კეთება"	დადასტურებული აქვს

այլն ալ. ნიკო მანს . | |15|, გვ. 221|. 3 ხმოვანი
ამ სიტყვაში აკარ. ნ. მანს ა → მ გარახმავნების პნოცე-
სის შედეგად ხაფხუნად მიიჩნეა⁺: ა → მ → 3 | იხ.
იქვე|. ანუ. ბუყვანი ხუნძახ. ბაყვამე-გახმობა.

[ბუყვანი]

ბაყვამე | resp. ბაყვამე: 30 კომპლექსი ვ. ჯ. ლანი
მამ-თ გარემოსებში - "გახმობა" მანს ვ. ჯ. ლანი აკავშირებდა
სახელთან ბ ა გ - "მე" | |23|, დეცნიკონი, გვ. 41|.

ბ ა გ → ბ ა გ ვ ა ბ ე - თავდაპირველ მნიშვნელობა:
"გ ა მ ბ ე ე რ ე ბ ა", "მ ბ ე მ ე გ ა ხ მ მ ბ ა" →
→ მტვი მნიშვნელობა: "გ ა ხ მ მ ბ ა". აღსანი-
შნავია, რომ ანუხუნში ხმოვანი შეყვრილია მშნის ფუძეში,
სახელის ფუძეში [ბაყ| კი 2 უყვრილია. ამიტომ თუ

ბ ა გ სახელისაგანა ნაწარმოები ბ ე ე ვ ა ბ ი #
| ← ბაყვამე| მანს, ახახხვრილი, თუ რაღაც მნიშვნელობა
მშნის ფუძეში შეიყვარა და ანა-სახელსაში. უნდა ვიყო-
ქროთ, რომ ბაყვამე → ბუყვანი უფრო კომპლექსური
ყვლის შედეგად, ვინც სპონტანურობა ა → 3 ამ სიტყვა-
ში მომდევნო 3-ს გავლენას შეიძლება მივაწიოთ.

+| უნათომ ხაბუთაგანია, რომელთა მიხედვით ქუხუნი
აკარ. ნიკო მანს "დეკური კვეთის ყარევი უნის ვარდნაშთად"
მიიჩნდა | იხ. იქვე|. როგორც ჩანს, მოვლენა სპონტანური
ან ანის ქუხუნიანობის.

Ս Ե Ե Ն Ժ Ն Կ Ո :

Խ Դ Ե Ժ Վ Ե Ն Կ Ո :

Ս — Ա: Ծ Ռ Կ

Ծ Վ Կ - "Չցո"

Ղ — Ղ: Ծ Վ Յ Վ Յ Յ Յ Ո Ծ Դ Յ Դ Կ Յ Ե Ո
| | | Ծ Վ Յ Յ Յ Յ Ո |

Ծ Դ Յ Դ Կ Յ Ե Ո - "Ծոնցա"

Ռ Դ Դ Յ Ե

Ռ Ռ Դ Դ Ե - "Ջրյանի"

Ղ — Ո: Զ Ռ Կ Յ Ո Ե

Զ Ռ Կ Յ Դ Ե - "Կրնայրի"

Ե Ռ Ը Կ Ո Ե

Ե Ծ Ռ Ը Կ Դ Ե - "Ծանցորդի"
"Ջրի"

Ե Վ Ն Ո Ը - "Ջրմուրցոմա"

| | | Ե Վ Ն Ո Ը |

Ե Վ Վ Ե Դ Ը - "Ծամահի"

Ե Ո Կ

Ե Դ Կ - "Երկնայրի"

Զ Ո Կ

Զ Դ Կ - "Զամբի"

Ո — Վ: Դ Ո Ե

Դ Վ Ե - "Կուրցի"

Դ Ո Ե Վ Ծ

Դ Վ Ե Վ Ծ - "Կոմբի"

Ո — Դ: Ղքի Ե Մոհմ Վ Կրնայրի Ե Մուրտան Ե Մուրն Ե Վ Ք
Կրնայրի

Ս Ե Ե Ն Ժ Ն Կ Ո :

Խ Դ Ե Ժ Վ Ե Ն Կ Ո :

Ե Դ Ե , Ե Դ Ե Վ Ծ

Ե Ո Ե , Ե Ո Ե Վ Ծ - "Կուրի"

Ե Դ Ե Ռ Կ

Ե Ո Ե Ը Ո | ← Ե Ո Ե Ը Ո |

"Սոսմի"

Կ Դ Ե , Կ Դ Ե Վ Ծ

Կ Ո Ե , Կ Ո Ե Վ Ծ - "Մայր"

Կ Դ Ե Վ Ծ Զ Վ Դ Վ

Կ Ո Ե Վ Ծ Զ Վ Դ Վ - "Մայր"

ժիւտնա"

Կ Դ Ե Ռ Ը Ո | - "Դո" |

Կ Ո Ե Ը Ո Ը Դ - "Մուրցոմա",

Կ Ի Վ Ե - "Մուրտանիմար"

Զ Դ Ե Ժ

Զ Ո Ե Ժ - "Детиныш"

შანაკორ ფუნჯ - "ქათმის ნიწილა"

ბ ე ნ ე

ბ ე ნ დ ი | - | | ჯ ი |

ბ ე ნ ვ ი | | | შ ე ნ ვ ი |

ჯ ე ნ ი

ბ ე ნ ა ბ

ანწიხური:

ბ თ ი ნ ე - "ხინკვლი"

ბ თ ი ნ ე - "ღაფქვა"

ფ ი ნ ვ ი - "შეშეგ"

ვ ი ნ ი - "კვლა", "კლევა"

ბ თ ი ნ ი ე ა ბ - "ძვირფასი"

ბუნძახური:

ი — ე

ბ ე ნ ე ბ

ბ ე ნ ე ნ

ფ ე ბ ა ბ ი | | - | ე ი |

ე ე ნ ე რ ა

შ ა რ ე შ ა ნ

ე ე ე ა ბ

ანწიხური:

ბ ი ნ ი - "გველი"

შ ი შ ი ნ - "შინისაბე"

ფ ი ბ ა ბ ე - "გათავება",
"შეხურება"

ე ი ნ ი რ ა - "ქვრივი"

შ ა რ ი შ ა ნ - "შეშეგელი"

ე ე ე ა ბ - "შოკლე"

ბუნძახური:

ე — ი

ი ი ე

ნ ი შ ი ნ

ი ი ი ი ნ

ი ი ბ ი ნ

ი ე ე - "ხახვი"

ნ ე შ ე ნ - "შანი"

ი ე ი ე ნ - "ჭრილობა"

ი ე ბ ე ნ - "ბაგა", "ბოგა"

8. ბ ი შ ი ე ა ნ თ ა ა ბ ი ბ ი რ ა ი რ ა ა ნ ე ე ბ ე

ი შ ი ე ი ი ი ი ნ ი ე ე ბ ე ი ი ა, ე ი ე ე ე -

ბუნძახური. ახიშირადეოა ეოვერთუის იეგნიესიულოა:

იბსგავსებს ეოვერთუის მამრევნო ხმოვანნიწა ხმოვანს. ეროგ-

ჩვენს ქვედა ახლობლებს მადლობა და მუხამხევა. ვინცა ამი-
სა, ახლობლები უმეფესად სჩუღია.

ა ნ ნ უ ბ უ რ ი :

ბ უ ნ ძ ა ბ უ რ ი :

გ უ ბ უ რ - "კონსტანტი"

გ ა ბ უ რ

ფ უ ლ უ რ - "ქველი"

ფ ა ლ უ რ

მ უ ზ უ - "სარიკა"

მ ა ზ უ

შ ი ღ ი - "კობე"

შ ა ღ ი

ც ი ღ ი - "სახელები"

ც ა ღ ი

ჭ ი უ ღ ი - "ნაჯახი"

ჭ ა შ ღ ი⁺

+| სხვაობა გვაქვს ფუძისუფი თანხმობების მიხედვითაჲ.
ანნუხ. ჯე, ხუნდახ. ზს | შიუღი-შამღი|. მოხატესაჲ უხეზ-
თან მდებარეობა არკვევს, რომ უჩუღი და მუხამხე ხუნდურში მუ-
ხეღია: ჯე და ზს თანხმობათა კომპლექსები მათ მოწინა ხმო-
ვნი დაკარგვის შედეგია. შუღი: ანლიუნი: ა ნ უ ი ღ ი -
"ნაჯახი", ამაჲ მნიშვნელობათა:

კარაფაუღი - ა ნ უ ი ღ ი

ახვანუნი - ა ნ უ ი ღ ი

კვანდაღი - ა ნ უ ი ღ ი | 161, გვ. 170|.

ხუნდახურში ფუძის რედუქციის შედეგად ჯე | ← უღი| კომ-
ლექსი ზს კომპლექსად მუხამხედა | ან კლდე მესამელები:
ზს ← ზს: კარაფაუღი, ახვან. და კვანდაღ. უღს გვაქვს.
მაგნი ანნუხური ჯე ამხავდა ანლიუნი უღი: ა ნ უ ი ღ ი
ვინიანუხ აძღვს უძინაფესობაჲ. ანნუხურში ჯე | ← უღი|
კომპლექსი უუღი დაგვიჩა, მაგნი ხმოვანთა ახლობლები
გვაქვს. სიყვანძუ

ახე რომ, მოგონი ხუნდახ. ჭ ა შ ღ ი, იხე ანნუხ.
ჭ ი უ ღ ი სიყვანძუში რჩებაგი ფონეტიკური მნიშვნის შედეგ-
თან გვაქვს საჲმე.

Չ ո Ն Ե ո - "ՅՅՅՅ" Չ յ Ն Ե ո

Յ չ ո Ն ո - "ԵԵԵԵ" Յ յ Ն ո

Ե ո Ն ո - / / Յոնի - "Նոնո
յնի" Մ յ Ն ո

Կ ո Ղ ո - "Եհնց. շրիշրի" Կ յ Ղ ո

Յնյնյոն եռննոսյրո սնոյան ռմնցալսցնն տյժոնյր սնոյան :

Յ յ Ն Ն - "յոնո" ղնց. Յ չ ո Ն ո - ղ ^{Պրհ. ԵԿՃԵԵ.} Յ յ Ն Ն - ո - լ

Նայն. Յ յ ո Ն - ո - ղ " Յ յ Ն Ն - ո - ղ

Յանաղղղրհաղ ղյնընն :

Յ յ ղ ղ ո ղ : Յ յ ղ ղ ո ղ Յ յ ղ

Պր յ Ն Ն ո - "յոնոն Եոնրո ղսոնյր" .

Պրհ. ԵԿՃԵԵ.

Յ յ ղ ղ ո ղ - մո Նանրոննոն յնոնրոնոն ղյՅՅՅՅ.

Յ յ Ն Ն - "յոնո" ղնց. Յ ո Ն ո - ղ + / Յ յ Ն Ն - ո - լ

Նայն. Յ ո Ն - ո - ղ " Յ յ Ն Ն - ո - ղ

Յ յ Ն Ն - "յոնո", ղնց. Յ ո Ն - ո - ղ . " Յ յ Ն Ն - ո - լ

Յ յ Ն Ն ղ - "Յնյնո" " Յ ո Ն Ն ո ղ . " Յ յ Ն Ն ո ղ

Ն յ Ն ղ - "Յանոնոնոնոն" Ն ո Ն ղ ո ղ . " Ն յ Ն ղ ո ղ

Չ յ Ն Ն Ն - "Յնյնո" " Չ ո Ն Ն ո ղ . " Չ յ Ն Ն ո ղ

Ն յ Ն ղ - "Յնյնո" " Յնյնոնոնոնոնոնոնոն " ղնց. Ն ո Ն ղ ո ղ . Նայնոնոն

Յ յ Ն Ն Ն - "Յնյնո" ղնց. Յ ո Ն Ն ղ ո ղ . Յ յ Ն Ն ղ ո ղ , ղնց. Յ յ -

Պրհ. ԵԿՃԵԵ.

Նայնոնոնոնոն տյժոնոնոն Նայնոնոնոն ղնյնոնոնոն :

+ / ղյննոն ոնոնոնոնոն ոնոնոն ղնյնոնոնոն ոն Նայնոնոնոնոն
փոնոնոն : Նայն ղնյնոնոնոն ոնոնոն Նայնոնոն ղնյնոնոն .

მ ა ბ - "ეკალი"	ა ნ ბ უ ხ უ ნ ი :	ბ უ ნ ძ ა ბ უ ნ ი
ნ ა ზ რ - "მინა"	მ ი მ ი - "ეკალი"	მ ა ბ ი რ'
ნ ა შ რ - "კახაძე"	ნ უ ზ რ - "მინამი"	ნ ა ზ რ უ რ'
მ ი ს ო მ ე ნ ნ ი დ ა ს ი ბ ე	ნ უ შ რ უ რ - "კახაძე"	ნ ა ხ უ რ'
ბ ა თ ა - "სანყარ კაცს კახაძის ძეგლი მუხედა"		ნ ა ვ რ - "ღრუბერ"
ნ ა ვ რ - "ღრუბერ"	ნ უ ვ რ უ რ - "ღრუბერში"	ნ ა ვ რ უ რ'
მ ა ხ რ - "ჩუნი"	მ უ ხ რ უ რ - "ჩუნი-ნამი"	მ ა ხ რ უ რ'
ნ ა ლ - "თმი"	ნ უ ლ უ რ - "თმი"	ნ ა ლ უ რ'
ნ ა მ - "მარინი"	ნ ა მ უ რ - "მარინი-ში"	ნ ა მ უ რ'

აქ არ მოგვიყვანია ასომილადუიის ისეთი მაგალითები, რომლებიც
დასახასიანებელი იქნებოდა ხუნძახუნისათვისაც. +/

ასომილადუიას განიყრის მხორცე უმახვილმ ხმოვნები. მახვი-
ლიანი ^{საკვების} ასომილადუიას არ ექვემდებარება. ასეა ანსუხუმიდაც და
ხუნძახუნშიცაც.

შენ.

მ ი რ ი - "კობე" | ← მარნი, მავჩამ | მახვილიანი ხმო-
ვანი მომდევნო უმახვილმ ხმოვანს არ ემსგავსება | :

- ა შ რ ი - "ყვინილი"
- ნ ა უ ი - "სომილი"
- ნ ა შ ი - "სოფევა",
- გ ა ლ ი - "ნაბიჯი"
- მ ა რ ზ ი - "მუშაობა"
- ფ ა ზ ი - "ქონი".

706.

+/ სხეებზე მოვლენას ხუნძახუნში პირველად ყუჩადლემა
მიხეობა ა. შიშვენიშვილი | [28], 83. 12, 88-44, 45, 46 |.

ღ ე ნ ლჳ - "შაშა", მნავდ.	ღ ე ნ ა ე ლჳ
ნ მ ჳ მ - "გამოქვაბული"	" ნ მ' ჳ ა ე.
მავრამ : მ გ მ ნ მ - "კვერყვნი"	მ გ ა ნ ა ე.
ნ მ ს მ ნ მ მ მ მნავდ.	ნ მ' ს ა ე [ნ მ' შ ა ე]
"სოფელი"	ნ მ' ს ა ე [ნ მ' შ ა ე]
მავრამ : მ მ ბ მ - "ნისქე- ვილი"	მ ნ ა ე ახიმილადყიდა გვაქვს .

ხმოვანთა ახიმილადყიდა ხაშხინულ ხუნძურ ღილდექუბში უფრო გავრ-
 ყვლებულია, ვინემ ხუნძახურში. მავრამ ყველგან მანისე ენთნაი-
 რი სურნათი არა გვაქვს: პროყვნიხ ინფენსიკობის მიხედვით შე-
 საძლებელია სხვადასხვა კილოები თუ კილოკავეები ენთმანეთისა-
 გან განსხვავებულენ. სმეყიარურ ღიფყინაფურაში ახიმილადყირს ყვე-
 ლამე მეფე გავრყვლებლობის შესახებ ჯახურში მიუთითებენ.

| | 38 |, გვ. 227|. ანნუბურშიდაყ, როგორც ვნახეთ, მოვლენა
 საკმაოდ ფხმოდგმულია.

ხმოვანთა ახიმილადყიდასთან დაკავშირებით აღხანიშნავია:

ა. შილენის თავის შინომაში ენთგან შენიშნული აქვს: "გან-
 საკურთხეული თავისებურება, როგორც თანხმოვანზე, ისე ხმოვანზე
 გათავებული თნიმარყვლიანი სიფყვებინა ისაა, რომ მათში ენთ-
 ღიგიფე ხმოვანი შემრღებამ +/ | 28 |, გ-35 |; შილენის ჩამო-
 თვრის ჩამღენიმე ათეულ მაგალიდს, როგორიყაა: მ მ ს მ "თაფ-
 ღი", მ მ ე მ - "ღობო", ს მ ნ მ - "კვერყვნი", მ მ -

+/ Als besondere Eigentümlichkeit sowohl der consonantisch
 als vocalisch auslautenden zweisilbigen Wörter ist her-
 vorzuheben, dass häufig ein und derselbe Vocal wieder-
 holt wird.

ქო "უჩუმი", ბ უ რ უ ბ - "ველი", რ ა ზ რ ა - "ძველი"
და სხვ.

თუ რას უნდა გამოვნივთ ამგვარი მდგომარეობა, იგი
ამის შესახებ აჩვენებს ამბობს. აკად. ან. ჩიქოვაძე ფიქრობს,
რომ ასეთი უჩუმი მდგომარეობა მთლიანად მოუღწია და მისი მდგომარეობა
წვეულობითი **ახილ** რაჟობის პირობებშია / [47], გვ. 79 /

შეიძლება, ახილ რაჟობის ასეთი უჩუმი მდგომარეობის დამყარება
რომ შეუძლია, ↗

ამის მაგალითები ანუ უჩუმი მდგომარეობები:

- გ ა ბ უ რ - "კობეჩი" → გ უ ბ უ რ
- მ ა ზ უ - "ხაჩვი" → მ უ ზ უ
- მ ა რ ო - "კობე" → მ ო რ ო
- შ ა ზ რ ო - "ნახახი" → შ ო ზ რ ო და სხვ.

[იხ. მდგომარეობა] ↗

განდა ამისა, ყურადღება მივაქცევთ იხილ, რომ ასეთ
მდგომარეობებში მახვილი უჩუმი ხშირად ბოლო მანუ-
ვარზეა, წინა ხმოვანი უმახვილოა. ჩვენ კი ვნახეთ, რომ
მახვილიანმა ხმოვანმა შეიძლება დაიწყოს უჩუმი წინა უმახვილო
ხმოვანი. იმავე გ უ ბ უ რ - "კობეჩი", მ ო რ ო - "კობე"...
სიტყვაში მახვილი ბოლოხმოვანზე გადადის...

ამ თვალსაზრისით, ხაილ ვერცხვა გვეყვარება და უჩუმი
კვი მასდამო რომ **შ ა ნ ო** [შ ა ნ ო] "კვირები" გადადის
/ [4], გვ. 516/ და ანა ამჟამად ხმაზე უღი **შ ა მ ო მ**,
რაც ამჟამად იმავე მდგომარეობის, რომ **შ ა მ ო მ** ← **შ ა ნ ო მ**.
/ მღწ. მჩავერ. შ ა ნ ო მ /. როგორც ჩანს, უჩუმი კიდევ **შ ა მ ო მ**
სის დროს ამ სიტყვაში ახილ რაჟობა ანა გვერდია. +/

+/ ამჟამად ანუ უჩუმი მდგომარეობის **შ ა ნ ო მ** ხაილ ვერცხვა

9. ხმოვანთა უვრის ხაზით, გაჩნდა ახტიორაჲთისა, აღხანმ-
ნაჲთა ხ მთ ვ ა ნ თ ა რ ე ლ ე ქ ე ი ნ ი ს ა და მ ე ე
ე ე ი ს მთვლენები. მთვლენა თითქმის თანაბნად და
ხანთათუბელი რჩილქორაღქუინათვის. აქ სანიღუხეჩიაროღ ჩამდგ-
ნიშე შავადრითს აღუნიშნავთ.

სუფიქსურელი ხმოვანი ფუძის ხმოვნის აშოღებას იწვევს:

- ა: ქ ა ლ ა თ - "ქალადრი" ეჩგ. ქ ა ლ თ ი ე - | ← ქა-
"წეჩილი" ღათილ |
- ე ა მ ა მ ა - "ჟოთოლი" შჩავრ. ე ა მ მ ა ა ე | ← ეამა
ჭავალ |
- ჩ ა თ ა ე - "მღვა" ეჩგ. ჩ ა თ ე ა ე | ← ჩათ-
დალ |

- 9: ჩ ე ე ე ე - "ცანძისაჲმელი" ეჩგ. ჩ ი ე ე ი ე
მ ე ე ე ე - "მევეჩი" " მ ი ე ე ე ე
ბ ე ე ე ჩ - "თავი" შჩავრ. ბ ა ე ჩ ა ე ...
- ი: ბ ი ბ ი ე - "მევეჩი" " ბ ე ბ ა ე | ← ბამ-
დალ. ^{მეცათუბნი} ~~რამ~~ ← ბელ |
- ე ჩ ი ბ ი ე - "ძინი" შჩავრ. ე ჩ ი ა ე ბ ა ე | ← ეჩამ
დალ. ^{მეცათუბნი} ~~რამ~~ ← ბელ |
- გ ი ე ი შ - | გილიხ | შჩავრ. გ ი ე მ ა ე | || გილ-
ითი " ხალ | ...

გუბანი. ამაში დაუჩნდნენოთ მღვდელთაჲთის რეჲხიკუჩი
მანაღის აღგორამჩიე მემოწმება-დამეშავებინახს. ჩოყა წამუ-
კითხუთ მ ა ნ თ , ჩევენებური აჩ აჩიხა. შეშლეგ კი, ჩოყა
მნიშვნელობა გავგვს, შეეჭომაა: ჩევენში აჩ იხმანიებათ. აღ-
ბათ, ასევე ეყუხიქებოდათ მღვდელთაჲთის რჩოთს | მე-18 სავ-
კუნის 70-იანი წლები | ანწუხელებს ამჟამად ხმანიებური მართლ.

11 : 3 0 3 0 4 - "ხუცეშანი" მინაჯრე. ~~3 0 3 0 4~~ ⁷ ~~3 0 3 0 4~~
 8 0 8 0 8 - "ლანი" " 8 0 8 0 8
 2 : 3 0 3 0 4 - "გველი" / ხუნდახ. 3 0 3 0 4 / 2 0 3 0 4. 3 0 3 0 4 +!
 სუფიქსი უკვე ხმოვანი ფუძის ბოლოში მოვანს კვეთს:
 12 0 3 0 4 / 2 0 3 0 4 - "თევზი" მინაჯრე. 12 0 3 0 4 / 2 0 3 0 4 /
 3 0 3 0 4 - "კვერთხი" " 3 0 3 0 4
 8 0 8 0 8 - "კავა" " 8 0 8 0 8
 3 0 3 0 4 - "კვიცი" " 3 0 3 0 4 +/

10. ფუძის ნივთიერება მისაღობენი ⁽¹⁹¹⁵⁾ სიყვე-
 შილს ყოველგვარი სუფიქსის გარეშე. ამას გვაფიქრებინებს, უნ-
 თის მხრივ, ანნუხ. 2 0 3 0 4 - ქათამი და, მეორეს მხრივ,
 იმავე მნიშვნელობის სიყვე ხუნდახუნიში: 3 0 3 0 4. ანნუხუნი
 ვანიდახუნი გვაგანად უდებინებს, რომ ხუნდახ. 3 0 3 0 4 ← 3 0 -
 3 0 3 0 4. ფუძის ნივთიერება ხუნდახუნიში მახვილის გავლენის
 შედეგი ჩანს: 3 0 3 0 4, მახვილი თავიდან პირველ მარცვალზეა
 / იხ. / 23/, ლექსიკონი, გვ. 159/. ანნუხუნიში მახვილიანი
 მეორე მარცვლი 3 0 3 0 4; ხუნდახუნიშიაუ ნინათ ახე უნდა
 ყოფილიყო. ფუძის ნივთიერების ანალოგიური მაგალითი შემოთაუ აღ-
 ნიშნული გვაქვს: 3 0 3 0 4 - "ნაჯახი" შინ. ან დ ი უ რ ი: 1 0 4.
 3 0 3 0 4 ა ნ 3 0 4 0 4. სხვა მაგალითები, საშინებაროდ, არა გვაქვს
 და ამოცომ ზოგადი დასკვნის გაკეთება ძნელდება. მართალია,

+/ ფუძის ნივთიერებისა და შეკვეთის მოვლენებს ხუნდახუნიში
 პირველად ყურადღება მიაქცია ა. შიშინაშვილი / იხ. / 28/, გვ. 16,
 17, 18/. აღსანიშნავია, რომ შიშინაშვილის შემდეგ [არსე ზედაის და
 არსე შიშინაშვილი] ხუნდახუნიში მოვლენებისათვის ყურადღება არ მიაქ-
 ცევიათ.

მოყვება მახვილის ვაჟდების მუდგო ჩაბნ, მაგნიამ ხახვდრბნი,
 რა იხვევს მას: მახვილის ვაჟდის ყველა თუ მახვილის იხვევ-
 სიკობა /ახუ, მავად. ზა' ნ კ მ -ში მახვილი თავიდან პი-
 ვვე მახვევად ხუა, მაგნიამ მგონი სოყვამი. 2-ივენი, ხუნძან. ზამივი
 ბოლოდან პიხვევ მახვევად ხუ/, მახვილის სხვა ხაკობებთან უჩ-
 თად /მახვილის ბუნება, მახვილის ვაჟდის სოყვამი და სხვა/
 უაღვე ვანხილვან ხაკობებებს აჩა მახვილ ანხუხუნიში, აჩამვე,
 ხაკობად, ხუნძუნიში.

11. თ ა ნ ხ მ კ ვ ა ნ თ ა ა ხ ი მ ი რ ა მ ი კ ი ს
 მუდმბვევები მუვად იმუიბათი ანხუხუნიში იხუ, როგონი ხუნ-
 ძახუნიში.⁺ თათ-რბორი მავადითი შინი მუნიმბევა:

წ ა დ რ ე რ ა ← წ ა ო ა რ - ჩ ი ა - "ნაკობა"

მ ვ ა დ რ ე რ ა ← მ ვ ა დ - ჩ ი ა - "ადრუა"

ბ ა ლ ა დ რ ე რ ა ← ბ ა ლ ა დ - ჩ ი ა - "გაიბჩა", "ამოძიავდა."

მოყვანილ მავადრებში ყუძის ბოლოდან მთვანმა ც-მ რაიმ-
 ხვანა ხვევდის ხუ^{ნი}ხუხუნი -ჩ / ჩი → ცც/.

ს ი ხ ვ ა ხ ე ბ ს მ ი მ ბ ე ვ ე მ ზ - ხ | ს ზ → სს/:

ბ მ ხ ხ ი ← ბ მ ხ - ჩ ი ა - "აღება", "უიღვა".

ხ ი ხ ხ ი ← ხ ი ხ - ბ ი ა - "გამთ³ა"

+1/ ე. ლეონი ხაკობებზე ვაჟდებზე: "В нем /хундунში.
 - ი.ი. /восьма замечательно равновесие употребления
 гласных и согласных в словах; не встречаются ни гдату
 он... ни обличения нескольких согласных, как наприм.
 6 иэме грузинском и других / /23/, стр. 7/.

12. დასრულებულია აქტივების ბალანსის მნიშვნელობის განსაზღვრა | მს → მ/:

მ ა რ ი ნი - "მუშაობა"	←	მ ა რ ი ნი
ბ ი ნი - "გაგზავნა"	←	ბ ი ნი
ფ რ ი ნი - "ძირი", "დაძინება"	←	ფ რ ი ნი

ქვემოთაღნიშნულნი ს დაგვიანებს გ ვაქვს:

მ ა რ ი ნი	- "მუშაობა"
ბ ი ნი	- "გაგზავნა"
ფ რ ი ნი	- "ძირი", "დაძინება"
მ ა რ ი ნი	გ ვაქვს მნიშვნელოვანი და ანი მ / მ /
მ ა რ ი ნი	"მუშაობა", "საქმე", "სამუშაო"
ბ ი ნი	"გაგზავნა"
ფ რ ი ნი	- "ძირი"

13. რეკონსტრუქციის მნიშვნელობის განსაზღვრა → მ:

მ ა რ ი ნი - "ხელი"	მნიშვნელობა: მ ა რ ი ნი	←	მ ა რ ი ნი
	მნიშვნელობა: მ ა რ ი ნი	←	მ ა რ ი ნი
	მნიშვნელობა: მ ა რ ი ნი	←	მ ა რ ი ნი
ბ ი ნი - "ხელი"	მნიშვნელობა: მ ა რ ი ნი	←	მ ა რ ი ნი
	მნიშვნელობა: მ ა რ ი ნი	←	მ ა რ ი ნი
მ ა რ ი ნი	"ხელი"	←	მ ა რ ი ნი
მ ა რ ი ნი - "ხელი"	მნიშვნელობა: მ ა რ ი ნი	←	მ ა რ ი ნი
ფ რ ი ნი - "ხელი"	"ფ რ ი ნი"	←	ფ რ ი ნი
რეკონსტრუქციის მნიშვნელობა:			
მ ა რ ი ნი - "ხელი",	მნიშვნელობა: მ ა რ ი ნი	←	მ ა რ ი ნი

ხუნძახუნძი იმ კომპლექსი იმ-ითი იყვლება;

ბ ვ ნ ო - "თვარი", ბ ვ ნ ბ უ ე - "თვარის"

ქ ვ ვ ნ - "ხერი", ქ ვ ვ ნ ბ უ ე - "ხერის"

ე ი ნ ბ ვ ნ ბ უ ე ქ ა ნ ო - "ჩემი თვარის სინათლე"

| 123 |, რეგნიკონი, გვ. 51 |.

ქ ვ ვ ნ ბ უ ე ო მ ა ნ - "ხერის ნიშანი" | ხერით ნიშნება |.

ა. შიშნუნის ნაჩვენებთ აქვს ბ ვ ნ ბ უ ე და პანაღლე-
ნად : ბ ვ ნ ე უ ე | 128 |, გვ. 41 |.

14. შს კომპლექსი ში სპინანტო ს → შ:

ვ შუ ე ← ვ მ ს უ ე - "შამამ"; ვ შ უ ე ბ ი ნ ა
"შამა თქვა"

ვ შ უ ე ← ვ მ ს უ ე - "შამის": ვ შ უ ე ვ ა ს ო გ ა თ -
"შამის ანდრია"

ვ შ უ ე ვ ე ← ვ მ ს უ ე ვ ე - "შამას", ვ შ უ ე ვ ე ვ ა უ ო ა -
ნ ა - "შამის საყვარელი
ვაჟიშვილი".

ახევე: ა მ ო უ ე ← ა მ ს უ ე - "ანუხი".

ხუნძახუნძი, იოგონი ყნობილია, შს → ხს:

ვ მ ვ ნ - "შამა": ო ნ ს უ ე - "შამის" ← ო მ ს უ ე | ← ვ მ ს უ ე |
ა ნ ო უ ე ← ა მ ს უ ე - "ანუხი".

ა მ ნ ო კ ა ო ვ ბ ო ს ა და ს ვ ო ნ ა ნ ო ვ ბ ო ს ო ნ

შ → ხ ჩვეულებრივი შიშუნია ხუნძახუნძი:

შ ა მ ა ჯ - "ქვა", ნათეს. ჯ ა ნ ჯ ო ე | ← შამქილ

შ ა მ უ შ - "კამეჩი" " შ ა ნ შ ო ე | ← შამშილ

შ ა მ ა ს - "ყოთორი" " შ ა ნ ს ო ე | ← შამბილ

ვ მ ვ ნ - "შამა" " ო ნ ს უ ე | ← ვ მ ს უ ე / და სს.

მოკლებას პირველად ყუჩადღება მიაქცია ა. შიფტინმა | |28|,
გ 34/და შემდეგ-აკად. ნ. შანმა | |15|, გვ. 311/6

ანუხუნიში ასეთ შემთხვევებში მ ყოველთვის დაყურობა:
შენს იგივე მავარითებში ანუხუნიად:

გ ა მ ქ ი ე, გ ა მ შ ი ე, უ ა მ მ ა ი ე, უ მ ყ ე. უკანასკნელ
მავარითებში, როგორც შემთხვევებში, ს → მ, მ კი ამ
შემთხვევაშია. უყვლედი ჩნება:

შენ. ანუხ. უ მ ყ ე, ხუნძახ. ი ნ ს ე

15. ანუხუნიში ღე კ მ მ მ ე ე ე ს მ ი უ მ ვ ე ე ე ი ა
ე ა მ ე ი ა ე ი ს მ ი ნ ა ნ ე ი ღ ა. ხუნძახუნიში ღე →
ღე /სიხვედრად/

შენ. ხუნძახუნი: ანუხუნი:

ღ ა ყ - "ღა", ლკაფივთ: ა ყ ა ღ ა ე ა

ღ ა ყ ა ე ე ა.

ე თ - "ენ" | |11| კლ-|

ე თ ე ე ა. ე ა ღ ა ე ა.

უმ - "ნივთი", "სავანი"

ე მ ა ა ე ე ა. ე მ ა ა ღ ა ე ა.

ღე კლმდრების უყვლედად შემონახვა ანუხუნიში მონოტონი-
ური თვარებაზინისითაჲ საინფინესი ფაქციბა: ამით უყვლედი ხდება,
ლკაფივში | ლსრ. ადგილზე. ბნ-ღა თანდებურის ნინ რომ
ე გვაქვს ხუნძახუნიში | ლა ყ ა ე ე ა |, იგი ნაჩემობით ვინგა-
ფივის -ღა სუფიქსობა და, მაშასადამე, -ღა თანდებური ასეთ შე-
მთხვევებშიაჲ ვინგაფივის ფორმას ვინგის. შიქენ:

ვაყ-ძმა, ვინგ-ვ ა ყ ა ს, ლკაფ. ვ ა ყ ა ს და.

ვან-ვაფიშვილი, ვინგ-ვ ა ს ა ს, ლკაფ. ვ ა ს ა ს ე ა.

16. ԸՆՁ և ՅԲ ըստ Կարգի ընդհանուր, ետևում Ը-ետան՝ Ե-ետան մի-
նակողականության և → Կ; զմեռ Միջակայք ըստ Կարգի
ճիշտության և → ԿԵ :

- ԸՆՁ Ե Կ Ե - "Կարգի" ← ԸՆՁ Ե - ԵԵ,
- Յ Ե Կ Ե - "Մանրագրի" ← Յ Ե Կ - ԵԵ,
- Ե Կ Ե Կ Ե - "Կարգի" ← Ե Կ Ե Կ Ե,
- Կ Ե Կ Ե Ե - "Կարգի" ← Կ Ե Կ Ե Ե.
- Մեռ. Ը Ե Ե Ե - ԵԵ - "Կարգի",
- Կ Ե Ե Ե Ե - "Մեռագրի",
- Մ Ե Ե Ե Ե - "Մեռագրի".

Երևանի մեջ ըստ Կարգի ընդհանուր և ի մեռագրի.

17. Կարգի մեջ ըստ Կարգի ընդհանուր, զմեռ-
ականության, զմեռագրի, ըստ Կարգի ընդհանուր
և ի մեռագրի և ի մեռագրի.

Մեռ.

Ե Կ Ե Ե Ե Ե Ե :	Ե Կ Ե Ե Ե Ե Ե :
ԸՆՁ Ե - "Կարգի"	ԸՆՁ Ե
Ե Կ Ե - "Կարգի"	Ե Կ Ե
Ե Կ Ե - "Մանրագրի"	Ե Կ Ե
Ե Կ Ե - "Մանրագրի"	Ե Կ Ե
Կ Ե Ե Ե Ե - "Կարգի"	Կ Ե Ե Ե Ե
Կ Ե Ե Ե - "Կարգի"	Կ Ե Ե Ե
Ե Ե Ե - "Մեռագրի", "Կարգի";	Ե Ե Ե
"Մեռագրի"	

Մեռագրի մեջ Ե-ետան ըստ Կարգի ընդհանուր և ի մեռագրի

სხვა კილოები სათუთსაა და მათ ხასიათებენ: ჭანუღშიყა და ში-
ღურ-ყაჩახურ-ანდაღურში მ სიყვევის ბოლოში, როგორც წესი,
დაყურია. ამდენად ხუნებური მოვლენის მიხედვით ხუნძაბური
უძირისებრიება ანა მარჯო ანწყხურს, ანამედ, საყრთოდ, საშხ-
ნილი ხუნძურის დიადეფებს.

სხვაობა, ამ მხრივ, ჩიდილო ხუნძურისა საშხნიურ ხუნძურის
დიადეფებთან კარგადაა ანახური ენის სიყვევის მიხედვით,
მდარდნეშეფისონ ლექსიკური მასალაში.

ანწყხ. შ უ რ ნ ა გ შ⁺ /, ჭან. შ უ რ ნ ა გ შ უ მ, ხუნძაბ. "ჯონი"[!]

შუჩნაბ-

ჩა უფლება გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ამ შემახვევებში ამონა-
ვადია საშხნიური ხუნძურის ვითარება და ანა ჩიდილო ხუნძური-
სა? ე.ი. ჩაყოფი უნდა ვიფიქროთ, რომ მ იყვლება ნ-თი ხუნ-

ძაბურში და ანა, პირიქით, ნ → მ საშხნიურ დიადეფებში?

ბოლოკიღურ შ-ს პირველადობა მოგვიჩვენებს ამ კარგად თვით ხუნძა-
ბურში — საშხნიური დიადეფების ჩვენებათა გათვალისწინების
გარეშე: პირველადი მ ყოველთვის აღდგება ჭმოვნების წინ,
შაგარ.:

ნ ა უ ნ - "ანნივი",	შაგარამ:	ნ ა უ მ ა ე - "ანნივები"
ნ ა ა ნ - "მანილი"	"	ნ ა ა მ უ ე - "მანილიხს",
უ რ ნ - "ყყავი"	"	უ რ მ ი ე - "ყყავის"...

ამის შესახებ მიუთითებდა კურ კიდეე ა. შიგნინი / | 23 /,
83. 9, 10, 3-32 /.

+ / მდარდნეშეფისონი შ-ბგვიანს ან აღნიშნავდა. მასთან სხე-
ჩიდა: უნწყმ... / | 4 /, 83. 51 5 /.

ამოცვირული მ-ს უსვრელობის შეხებებ ანუხუხში აღნიშნული
აქვს ჯგ. 3. შესანიშნავი | 123 | , 83. 9, 8-7 | და შემდეგ აღ-
ნიშნავს | 5 | , 83. 163 | .

17. ხუნძახურიხათვის დამახასიათებელია მ უ ვ ი რ ბ ა -
გ ი ს მ ი ე ნ ი ბ - ს რ ა ვ ა ნ გ ე ა - სივყვის ბო-
ლოში თუ თავში, ხოვჯინ სივყვის შიგნითაჲ. მოვლენა შენიშ-
ნული აქვს 3. შესანიშნავი . მავადითები:

გ ბ ვ ე - "ღვდა" → გ ' ვ ე

მ ბ ბ ი ბ ე - "კეთება" → მ ა ი ბ ე

მ ე ბ მ ე ს ა ო (ა - "იმღეროს" → მ ე ე ს ა ო ო

| 123 | , 83. 9 | .

ანუხუხში ბ ახუთ შემთხვევებში ყოველთვის დაყვლია. +/

18. ბ ა ვ ე ნ ი ს რ ა ვ ა ნ გ ე ა . - ზღვანივლია სივყვა-
ში ფ | ← ფ | - "ვევლი".

შენი. ხუნძახ. ვხე ,

ქართ. ვ ე ე - ე ო , ვ ე ე - ა რ - მ | 15 | , 83. 317 |

+/ ხხუნებელი მოვლენა უხლოა ქ ი ნ ჯ ე უ რ ი ს ა თ ე ი -
ს ა უ . შესანიშნავი სანიღუხუხიყოფ მომედავს ყნობილი მ ა ჯ ი მ ე უ
ნ ა ო ო ს | მავადითები ხუნძახელი იყო | სანიღოლო განკარგულ-
ბის ფინა: ხ ა უ ნ ბ , ა უ ა ო ო - "ხუნძემო, გამოყვანით
| სხვებს |", ე.ი. წინ გამოლოთ." ამით იგი თავისთან თავს უყი-
და ავანიის შემოღებებს. ჭინკული იყვოდა: ბ ა უ ა ო ო - | 123 | ,
83. 9, "შენიშნავს" | .

ფუძის ბოლოკიდული - ღ ან ჩნდება ხიფ ვინგავივი:

ენი. ყ ვ -ღ . შენ. ხუნძახ. ყ ვ ღ -ა-ყა.

ახი მნავლ. ჩიუხვიხ ფონმაში:

ყ ვ -ღ - ა ღ - "კვლევი" შენ. ხუნძ. ყვე-აღ//ყაღაღ"

ბოლოკიდული - ღ-ს დაკანგვა -ყ ვ ღ -სიყვეაში შენიშ-

ხელით აქვს აკად. ნიკო შაჩხ ჭუხუნიში: ყ ვ | ← ყვეღ, მნავლ.

ყ ვ -აღ | |15|, 83. 317|.

ქ - ვვაკლია სიყვეაში ყ ვ " | ← ყ ვ ქ | - "ყვაკლი"

დაკანგული აღგება ვინგავივი:

ყ მ ქ - . მ -ღ და

მნავლ. ჩიუხვიში: ყ ვ ქ - ა ღ .

ჩ დაკანგული უნდა იყოს სიყვეაში:

ღ მ ყ ვ | ← ღ მ ჩ ყ ვ | - "ქვეში: მ ა მ ქ ი ყ ა

ღ მ ყ ვ - "ქვიხ ქვეში"

შენ. ხუნძახ. ღ მ ჩ ყ ვ

ჩ ვ ხ - ჭანი" | ← ჩ ვ ჩ ხ |. შენ. ხუნძახ. ჩ ვ ჩ ხ

დაკანი: ჩ ვ ჩ ხ .

| |24|, 83. 383|.

დაკანგული ჩ აღგება: ვინგავივი: ჩ მ ჩ ხ მ ღ ,

ნათესაობა: ჩ მ ჩ ხ მ ღ : ჩ მ ჩ ხ ი ღ უ ნ თ ი -

შუღის უკივილი, "შუღის ავადმყოფობა"

19. ხუნძახუნთან შედარებით ანხუხუნიში ვვაკლია მ მ ვ-

ღ ი მ ა ჩ ყ ვ ა ღ ი სიყვეის თავში:

ქი: ყ ი ნ ა ბ - "ვაჭანი", შენ. ხუნძახ. მ ი ყ ი ნ ა ბ .

ყ ი ნ ა ბ ვ ი ღ ი მ - "ვაჭანი თითი" ანუ სეკი

ყ ი ნ ა ბ ა ვ - "ვაჭანი | უმცროსი | ძმა".

აქ ჯერ ჩეღუქია ხედა: ფუძისეული ხმოვანი იკანგვის
ხუჭიქსის გავლენით [იხ. შემოთ ფუძის ჩეღუქიის მაგალითები],
ხოლო ჩეღუქიის შემდეგ შეცაბუნისი გვაქვს.

III. ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՅԻՆԱԳԱՐԻՆԻ

Ե Ն Ե Ղ Ը Ո

1. Ե Ն Ե Ղ Ը Ո Յ Ն ԱՆԱԿԻՊՈՒԹՅՈՒՆ ԳԱՄՈՎՈՐՆԵՐԻՆ ՆՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄԻՏԵՍԻ:
 - Ե, - Ը, - Ը [ԵՆՈՒՐ. ԿՈՍՏԱՆՍՆՈՒԼ]. ԵՎՈՒՆԻՆ - Ե Ը
 - Ը ԵՆԻՆԱԿԻՊՈՒԹՅՈՒՆ ԳԱՄՈՒՄՆԵՐԻՆ. ԵՆԻՆԱԿԻՊՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ
 ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻՆ - Ը ՆՅՈՒՆՆԵՐԻ. ԵՎՈՒՆԻՆ ԵՆԻՆԱԿԻՊՈՒԹՅՈՒՆ - Ը
 ՆՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ.

- Ը ՆՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ:

Ե Ն Ե Ղ Ը Ո Յ Ն ԱՆԱԿԻՊՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ
ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ:

ԱՅ - "ԵՆՆԵՐԻ", ԵՆՆ. ԱՅ-Ը:

ԱՅ ԵՆՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ".

ԵՆՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ", ԵՆՆ. ԵՆՆԵՐԻ - Ը:

ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ"

ԵՆՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ", ԵՆՆ. ԵՆՆԵՐԻ - Ը:

ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ
 ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ".

ԵՆՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ", ԵՆՆ. ԵՆՆԵՐԻ - Ը:

ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ
 ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ".

ԵՆՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ", ԵՆՆ. ԵՆՆԵՐԻ - Ը:

ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ".

ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ":

ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՆՈՒՄՆԵՐԻ".

ԵՆՆԵՐԻ - "ԵՆՆԵՐԻ", ԵՆՆ. ԵՆՆԵՐԻ - Ը:

ბ რ თ ი რ ბ მ ს ა მ ი რ ბ ე ნ თ ი ნ - "ნინდაშ ფხეუბი
გაათბო".

ხ რ ა რ - "ნეგომა", ეჩვ. ხ რ ა რ ა - რ :

ხ რ ა რ ა რ მ ა ჟ რ მ ა ჟ ვ ე რ დ ი ბ მ ლ ი ნ - "ნეგომაშ ყანა
გააფუჭა".

ბ . ა რ ა მ ი ა ნ თ ა / ს ი მ ა მ ი ა მ ე რ ა კ ა მ ა , ი ს ე მ ა მ ა კ ა მ ა /
ს ა კ ე რ ა მ ა ს ა ბ ე რ ე ბ ი .

ს ა ბ ე რ ე მ ი ნ თ ი :

ე ჩ ვ ა ლ ი ვ ი :

ნ ა ჯ ა ბ

ნ ა ჯ ა ბ - ი - რ

მ ა მ ი რ

მ ა მ ი რ - ი - რ

მ ა რ ე მ ბ ა ნ

მ ა რ ე მ ბ ა ნ - ი - რ

ჭ ე მ ა ნ

ჭ ე მ ა ნ - ი - რ

ფ ა თ ი მ ა თ

ფ ა თ ი მ ა თ - ი - რ

მ ა ლ მ ე ნ ა თ

მ ა ლ მ ე ნ ა თ - ი - რ

ჯ ა ნ ა თ

ჯ ა ნ ა თ - ი - რ

ჭ ე მ ა ნ ი რ მ ე ლ ე ე ჯ რ ი ნ - "მანამა მუშა დაქრია".
მ ა ლ მ ე ნ ა თ ი რ ე ე ე ნ მ ე მ ე რ ი ნ - "შანიმუნათმა სავა-
მერო მიაკვთე". ფ ა თ ი მ ა თ ი რ ბ ე ჯ ე რ ს ა - "ფაფ-
შანმა თავი დაივანყებნა". რ ა ჯ ა ბ ი რ მ ი ჭ ე მ ა ნ -
"რავაბმა დათვი მოკრა".

ჩვევას აქვს ადვილი სხვა ენაში ხმანივბურ სავკუთანი სავ-
ხერთა მხუნეობას:-რ, სუფიქსს ეყრდებთან-ს და -ლ⁶ სუფიქსე-
ბი:

კ მ ლ ა , ე ჩ ბ . კ მ ლ ა - ს !

+/ აქ მოგვყავს იხუთი სავკუთანი სავხერები, რომლებიც
ანხუხერებინათვის ნაყნობია.

კ მ რ ა ხ რ უ ბ ა რ ა - "კოლაშ უხენი მოოცვანა".

ა რ რ ი რ, უ რ გ. ა რ რ ი რ ა - ხ:

ა რ რ ი რ ა ხ ბ ი ს ა - "ა რ რ ი რ მ ა თ ე ვ ა".

შ ა გ რ ა მ: შ ა ე რ მ, უ რ გ. შ ა ე რ მ - რ:

შ ა ე რ მ რ ხ რ ი ბ ი რ ე ვ ა - "შ ა ე რ მ ე უ რ ი ბ ე ნ ი ჭ ა მ ა".

შ ა ნ ა ნ ა, უ რ გ. შ ა ნ ა ნ ა - რ ა ნ შ ა ნ ა ნ ა - რ.

შ ა რ მ, უ რ გ. შ ა რ მ - რ ა ნ შ ა რ მ - რ.

როცა თუბერჯონებელ მ შ ა რ მ შ ა რ მ ე ხ ე თ ბ რ ე ე, ე თ ა რ გ მ - ნ ა ე რ ი თ უ რ ი რ ა ნ ნ ი ნ ა რ ა დ ე ვ ა: " შ ი ბ ე რ ი რ ღ ა შ ა ნ ა ნ ა ნ ი გ ნ ს კ ი თ ბ ე - რ ი ბ ე ნ " [შ ი ბ ე რ ი რ ღ ა შ ა ნ ა ნ ა ს ო ფ. თ ე ბ ე რ ჯ ო ნ ი ს ა რ ა ს რ ე რ ი ს ა მ ე უ რ - მ ს კ ო რ ი ს მ ა ს ნ ა ე რ ე ბ ე რ ე ბ ი ო ც ე ნ ე ნ], შ ა ნ ა ხ ე შ ი თ ა რ გ მ ნ ა:

შ ი ბ ა ი რ ა რ ი შ ა ნ ა ნ ა რ ი გ ი უ ე ხ ო ხ ა რ ბ ა - რ ა ნ ა, შ ე მ რ ე გ შ ე ა ს ნ ო რ ა:

შ ი ბ ა ი რ ა ხ ვ ი შ ა ნ ა ნ ა რ ო გ ი უ ე ხ ო ხ ა რ ბ ა რ ა ნ ა რ ა რ ა ს ო რ ა: ა ს ე ს ე რ ო ბ ს: შ ი ბ ა ი რ ა ხ მ შ ა ე რ ი რ ა რ ა შ ა ნ ა ნ ა ე რ ი რ ო! ე. ი., მ ი ე მ ე რ მ ა უ მ ე რ ო ბ ე ს ა დ ე რ მ შ ა მ ა ე რ ი ს ს ა კ ე თ ა რ ი ს ა ხ ე რ ი უ რ გ ა ე რ ი შ ი - ს ს ე უ რ ი ე ს ი თ ე ბ ა - რ ა, რ ე რ ა ე რ ი ს ა - რ ო ს ე უ რ ი ე ს ი თ. ე ს მ ა შ ი ნ, ^{როგორც} ს ა კ ე თ ა რ ი ე რ ო ბ ი რ ი გ ს ა მ - ე რ ი მ ი რ ო ღ ა მ ო ე რ ე ნ ე ბ ე რ ე [ს ა კ ე თ ა რ ი ს ა ხ ე რ ე ბ ი ს შ ი მ ა რ ი თ ა რ ა ს რ ო მ ს ა რ ო ს მ ი ს ს ა კ ო თ ბ ი: შ ა მ ა ე რ ი ს ა ს ა კ ე თ ა რ ი ს ა ხ ე რ ი თ ე რ ე რ ა ე რ ი ს ა, - ო რ ი ა ვ ე შ ე მ ო ბ ე ვ ე ვ ა შ ი უ ე რ ო მ ა ნ ო რ ე უ რ გ ა ე რ ი შ ი - რ ს ე უ რ ი ე ს ი ო ბ მ ა რ ე ბ ა. ფ ა ე რ ი ს ა გ ე რ ი ს ბ მ ო ა უ ე რ ო ე რ ო ბ ი რ ი გ ს ი ს ა მ ო რ ე რ ი ს ა რ მ ი რ ო ღ ა მ ო ე რ ე ბ ე რ ე ბ ი ს თ ე ა რ ს ა მ რ ი ს ი თ.

შ. შ ი რ ი ვ ე რ ი რ. გ რ ა მ ა ე რ ი რ ე რ ი ე რ ა ხ ი ს ს ა -
ხ ე რ ი რ ე რ ე რ - "შ ა მ ა" ღ ა შ ი რ ო რ ი გ რ ა მ ო რ ო -
ე რ ი რ ო ^{სომხის} ს ა ხ ე რ ი რ ო ბ ა ბ ა - "ე რ ე რ ა".

ს ა ხ ე რ. რ ე რ ე რ - "შ ა მ ა", უ რ გ. რ ე რ ე რ - რ:

ე ე ე ე ე შ რ რ ბ ვ ზ ზ ნ ნ - "შამაშ ვახა დახა".

ე ე ე ე ე ნ რ რ ე ა ბ ნ ვ ზ ვ ზ ბ მ ნ ა - "შამაშ ახარე
ფახსაყმველი იყრდა".

სახვერ. ბ ა ბ ა - "ე ე ე ა", ვრგ. ბ ა ბ ა - ე :
ბ ა ბ ა ე ჭ ა ბ ა ვ რ ნ - "ეედაშ უწყხერი დაახთ".
ბ ა ბ ა ე რ ვ ე ე ე ' ნ ბ ნ რ ა შ ვ ა შ ვ ჭ ე ე - "ეედაშ
შუნიში მაჩილი აჩ ჩაქყაჩა".

ე ე ე ე ვრთად-უჩითა შინე. გრამატიკური კლასის მოვად
აჩხებთ სახვერში, ბ ა ბ ა, აგრეთვე, ვრთად-უჩით II გრამა-
ტიკური კლასის მოვად აჩხებთ სახვერებში, ვრგავციგში - ე სუ-
ფიქსს რომ ლებურთბს.

შევერებრივ კი, ჩოგონი სუნდახუნიში, ისე ანხუხუნიში I გრამა-
ტიკური კლასის სახვერებში ვრგავციგს - ს სუფიქსი ანაჩმოგბს,
II გრამატიკური კლასის სახვერებში - ლ^ა სუფიქსი. აღსანიშნავია,
რომ სუნდახუნიში ე მ ვ ნ-შამაშ^ა აშეაშად III გრამატიკური კლასის
სახვერებობათვის დაშახასოათებურ - შ^ა სუფიქსს იყენებს:

ე მ ვ ნ, ვრგ. ნ ნ ს უ-ყა, †/

შავჩამ: ე ბ ვ ე - "ეედა" - ლ^ა სუფიქსს იყენებს:

ე ბ ვ ე, ვრგ. ე ბ ვ ე - ა - ლ^ა.

ე. კოტბეგოთი ნაჩვერებებზე:
შ^ა ე | II სუქ - ვინ", | I და II პე. | ††/ , ვრგ. ლ^ა ი - ე .

†/ - შ^ა სუფიქსის ნიშნ შუნიშინევა - ს სუფიქსი: ნ ნ - ს -
- უ-ყა. აშეაშად რამატიკი ნაჩმოგბა გვაქვს; - შ^ა შეშეგეი დახაჩოთა
††/ შ^ა რ. სუნდახ. შ^ა ი - ე | I პე. |, შ^ა ი - ე | II პე. | - " ვინ".
ანხუხუნიში I და II გრამატიკური კლასი " ვინ" ნაჩვერებახვერისა
განუჩივერდა: შ^ა ე ჩ ნ | I პე. | - " ვინ კაყი". | სუნდახ.
შ^ა ი - ე ჩ ი |, შ^ა ე ა ს - | II პე. | " ვინ ვარი" | სუნდახ.

Մ՛ո -ծ / || ս ո -ծ / -"հա" [III] յե-/, ցհգ. ս յ ն ե յ -ը.⁺
Ը՛ս ո ը Ե՛ր Ե՛ր ո Յ՛ ձ ը Ե ո Ե ը յ ձ ը -"չոն մոյնույն յն
նոնընծի"?

ս յ ն ե յ ը յ յ ձ -"համ մղխամ" ?
-ը սրբոյնոս ձըցուրս ԵնժաԵրնիժո-Ս ձ ոխոն.
Յըն. ԵնժաԵ.:

հ յ -սեղեո, ցհգ. հ ո -ս ձ :
Յ ձ մ ո ը -Մամուրո, ցհգ. Յ ձ մ ո ը -ո-ղա .

Մ՛ո -յ / I յե-/, Մ՛ո -ձ / II յե- / -"չոն", ցհգ. ը՛ս ո- յն
Մ՛ո -ծ / III յե- / -"հա", ցհգ. ս յ ն -յն⁺ /

Մահիամ մղխանընծա ողջոյցն յոնոյոտ: ԵնժաԵ. -Ս ձ սրբոյնոս
ձըցուրս Մոջղի -Ը՛ս զոյնս ձննեղնիժո.

Զ. ԵնժաԵ. -Ս ձ սրբոյնոս հարցալը ձննեղնիժո -Ը՛ս զոյնս:

ձ. I ըս II Յոհոն հարցալընաԵրնիժո:

Ե յ ն -"մղ", ցհգ. Ը ո -Ը՛ս, Յըն. ԵնժաԵ. Ը ո -ս ձ .

Յ յ ն -"մղն", ցհգ. Ը յ -Ը՛ս, " " Ը յ -ս ձ .

Ե ո զ -"հրչոն" / ցընայլըն- / ցհգ. Ե յ յ յ -Ը՛ս Յըն. ԵնժաԵ.
Ե յ յ յ -յն .

Ե ո ը՛ " / Ընձըն- / ցհգ. Ե յ -Ը՛ս -յ-Ը՛ս Յըն. ԵնժաԵ. Ե յ ը՛-յ-յն .

Յ յ յ -"տղջն" ցհգ. Յ յ յ յ -Ը՛ս Յըն. ԵնժաԵ. Ե ո զ -ո-յն

Մ ո զ -ձ ձ Ե՛ / . Ե յ յ յ մղուղլու մոջընծա ձն զոյնս, Գոյնո
"Նաոնըղնիցեա զնձձոյոյլու յընթոն ոնջոհոնսաւոյն Ենժուրնի:
"ձընձոնոն յընթոն ըողղնիցեոյոյն մղուղլու մոջընծա յն ըս ոյոն,
մղուղլու զնձձոյոյլու յընթոն / ձընձոն մղըղնոնոտ Եյնսոնս /
Մղըղնիժոտ ձնալու Նահմոյմոնձն հանս" / [44], զյ. 276 / .

+ / ձննեղն. Ե յ ն -Ը՛ս -յ-Ը՛ս ոնձոյոն Նահմոյմոն հանս: Յըն. ԵնժաԵրնի
Ե յ ն -յն

3. III გრამატიკული კლასის ზოგად აჩვენოთ სახელოა ენი-
გაცივის საწარმოებლად ანნუხუნიში - ღ სუფიქსითან ენადე პა-
ჩადედეჩად - ღ⁶ სუფიქსიყაა გამოყენებული.

მაგალიტები:

მ ა ქ უ - "კაქი"	ენგ.	მ ა ქ უ ე მ ა ქ უ ა დ რ ⁶
მ უ ზ უ - "საჩუ"	"	მ უ ზ უ ე მ უ ზ უ ა დ რ ⁶
ჭ ა დ ა - "ყიხე"	"	ჭ ა დ ა ე ჭ ა დ ა დ რ ⁶
ბ ა ვ - "ბეგირი"	"	ბ ა ვ ე ბ ა ვ ა დ რ ⁶ ...

III გრამატიკული კლასის ზოგი სახელი ენიგაცივიში მხოლოდ
-ღ⁶ სუფიქსით იწარმოება. პაჩადედეჩად -ღ სუფიქსიანი წარმოება
აჩა გვაქვს.

მაგად.: ყ მ - "დუ"	ენგ.	ყ მ ა დ რ ⁶ .
ხ ა დ ყ - "ხადნი"	"	ხ ა დ ყ ა დ რ ⁶ .
ყ მ "ნივთი"	"	ყ მ ა დ რ ⁶ ...

საინტერესოა, რომ ჯ ი მ ა ნ / ჯივან / - "ბავშვი", რომელიც
III გრამატიკული კლასის სახელია, ენიგაცივიში - ღ⁶ სუფიქსით
იწარმოება:

ენგ. ჯ ი მ ა ნ ა დ რ⁶ | ჯ ი ვ ა ნ ა დ რ⁶ |.

ენთ სიყვავაში პაჩადედეჩი წარმოება გვაქვს, ოღონდ, სხვა-
დასხვა მნიშვნელობით:

მ ა ნ ა - "ენა", ენიგაცი. მ ა ნ ა დ რ⁶ || მ უ ნ ე ე.

მაგნიამ პირველი ვულისხმობს ენას მუყვეველები მნიშვნე-
ლობით / die Sprache /, მეორე-ენას, როგორც ანაჟომიუნი ონიგა-
ნით / die Zunge /

მდნი.: მ უ ვ ა ნ მ ა ნ ა დ რ⁶ - "ჩვენი ენით" | ჩვენი ენადე |
გ ი თ ი ე მ უ ნ ა ე რ ა ბ⁶ ე ე ა ი - "კავამ ენით
ჩემი აღოკა".

ენგაფიკში მნიშვნელობის ამგვარი დიფერენციალური მთავრობა უნდა იყოს: სახელობითი მას ადგილი ან აქვს.

-ღ-ს პარალელურად -ღ-ს გამოყენება ანუხუნიში ანალოგიური -ს ა სუფიქსის პარალელურად -ღ-ს გამოყენებისა ხუნდახუნიში | /23/, §§ 44, 45/.

განდა ამისა, ხუნდახუნიში 111 გნამაფიკური კლასის ზოგი ზოგადი ანსუბითი სახელი, როგორც პ. მსდანი აღნიშნავს | /23/, გვ. 51 |, ენგაფიკს მხოლოდ -ღ-ს სუფიქსით აწარმოებს.

ესევე იმის მარჯვენაში, რომ -ღ და -ს ა სუფიქსები ცოლად იმყოფებოდნენ რეგულარული:

4. - ს ა სუფიქსი ხუნდახუნიში ნათესაობითსა და მიყვანილობით ანსუბით ან გადაწყვეტა. -ღ სუფიქსი კი ანუხუნიში ნათესაობითსა და მიყვანილობით მოგვნი გადაწყვეტა და მოგვნი ანა. ან გადაწყვეტა იგი აღნიშნავს საკუთარ სახელებში ანსუბით. ანუ დ ე დ ე "ჟამა", ბ ა ბ ა -"ღუდა" სახელებში და ანუ კითხვის ნაყვარსახელებში. 111 გნამაფიკური კლასის ზოგად ანსუბითი სახელებს იგი უფრო ხშირად ან გადაწყვეტა, მაგნიამ მოგვნი მანის გადაწყვეტა: ნათესაობითი და მიყვანილობითი ენგაფიკის ფორმას იყენებენ ფუძე.

-ღ სუფიქსის გადაყობის მაგალიტები:

სახელი. ბ მ -"ჯანი"	ნ უ -"სუხუნი"
ენგ. ბ მ -ღ	ნ მ -ღ
ნათეს. ბ მ -ღ - უ ღ	ნ მ -ღ - უ ღ
მიყვამ. ბ მ -ღ - ი - ბ - უ	ნ მ -ღ - ი - ბ - უ -
< ბ მ ღ ი ბ უ +	< ————— ნ მ ღ ი ბ უ

+| მოგვნი მხოლოდ ერთი ვარიანტი და იხილეთ მხოლოდ უბნური კლასიკური მიხედვით. გადაკლესიში ძ-ს ადგილას X გვნიკს. მიყვანილობის უსახეობი. ეყვით.

Նախը. Ճ Յ Գ - "ժառերո"

Գրից. Ճ Յ Գ -ը

Նախցն. Ճ Յ Գ -ը - Կ Ը

Յուրջմ. Ճ Յ Գ-ժ - ո - ծ Գ

| ← յըջերոծց/

Ք Յ Գ - "տնա"

Ք Յ Գ-ը

Ք Յ Գ - ը - Կ - Ը

Ք Յ Գ-ժ - ո - ծ Գ

| ← Ք Յ Գ ըրոծց/

Նախը. Զ Օ Ը Վ - "քաչո ընցնո"

Գրից. Զ Օ Ը Վ -ը

Նախցն. Զ Օ Ը Վ -ը - Կ - Ը

Յուրջմ. Զ Օ Ը Վ -ժ - ո - ծ - Գ

| ← Զ Օ ը Վ ըրոծց/

Ճ Գ Ճ Յ Կ Գ - "նծո"

Ճ Գ Ճ Յ Կ Գ -ը

Ճ Գ Ճ Յ Կ Գ -ը - Կ Ը

Ճ Գ Ճ Յ Կ Գ -ժ - ո - ծ - Գ

| ← Ճ Գ Ճ Յ Կ Գ ըրոծց/

Նախը. Ե՛ ո - "ըստցո" +/

Գրից. Ե՛ ո -ը

Նախցն. Ե՛ ո - ը - Կ Ը

Յուրջմ. Ե՛ ո - ժ - ո - ծ Գ

| ← Ե՛ ո ըրոծց/

Գ Գ ո - "ցրիո", "ցըհիո",

Գ Գ ո -ը

Գ Գ ո -ը - Կ Ը

Գ Գ ո - ժ - ո - ծ - Գ

| ← Գ Գ ո ըրոծց/

Նախը. Ե՛ ո - "յոմյո"

Գրից. Ե՛ ո -ը

Նախցն. Ե՛ ո - ը - Կ Ը

Յուրջմ. Ե՛ ո - ժ - ո - ծ - Գ

| ← Ե՛ ո ըրոծց/

Յ Ը ո - "նոլո"

Յ Ը ո -ը

Յ Ը ո - ը - Կ Ը

Յ Ը ո - ժ - ո - ծ Գ

| ← Յ Ը ո ըրոծց/

+/Ե՛ ո |ըստցո| ← Ե՛ ո | Ե՛ ո → Ե՛ ո : սո՛ւ. գոմբարդային տաշո-
նշծ Գրիցնո! | Ը Վ զմո՛ն Գրիցնո ըս սուրջն զանցն ըս ըստն ըս
ժուրից, սը ընջն մեծն ըստն սուրջն : Ե՛ ո |յոմյո|, ումը ըստն
Ե՛ ո ձոնցն ըստն.

Ճ. ՅՈՒՆԵՅԻՆԻ ԵՅԵԺՅԻՄԻ ԵՆՏԵՍԱԾՈՒՄ ԾՆԻՅՅՈՒՆ ԵՆԾԱԵՍԹ ՄՈՒՆԻՆ
ՎԵՆԵՑԻՆՅԱՆ - Ե Մ Ը ԵՄՓՈՂԵՆԱՅ / |28/, § 58/. Յ.ՅԵՐՈՒՆԻ ԵՅԻՆ:
"Родительный падеж...весьма часто вводит букву - е в
окончании там, где ^{Нот}ея в творительном / ար. ԳՆԳՅՈՂՅՈՒՆ - Ո.Ս. /

/ 23/, ՅՅ. 58/	ՄԱԶԱՐՈՒՄԾԱԸ ԸՆԵՆԵՐԸՅԵՐԻ ՎՅՅՆ:
Ը Ո Ւ Ն Վ - "ՄՈՒՄ"	ԵՆՏԵՍԱԾՈՒՄ. Ը Ո Ւ Ն Վ - Ը Վ Ը
Ճ Մ Ո Ը Ը Վ - "ՄՇՄՅԱՅՄԾՎ"	" Ճ Մ Ո Ը Ը Վ - Ը Վ Ը
Ծ Մ - "ՉՈՒՄ"	" Ծ Մ - Ը / / Ծ Մ - Ը Մ Ը
Ո Մ - "ՍԵՅՆԻ"	" Ո Մ - Ը / / Ո Մ - Ը Մ Ը
Ծ Ո - "ՆՈՆԵՐ"	" Ծ Ո - Ը Մ Ը
Մ Ե Մ - "ԿՈՐ"	" Մ Ե Մ - Ը Մ Ը
Մ Մ Ը - "ՅԻՄԻՍ"	" Մ Մ Ը - Ը Մ Ը Ը Վ ՆԵՅ.
	/ ՈՆ. ԳՅՅՅ /

Ճ. ՅՈՒՆԵՅԻՆՅԱՆ ՎՄՅՅՎԱԻՆ ՄԱԶԱՐՈՒՄԾԻ ՃՅՄԵՐՎ ՄԵՅԸՅՅԵՐՈՒԾՈՒՄ.
ԵՆ Ե-Ը, ԻՄՄԵՐՈՅ ՄՈՅՅՎԱՆՈՐ ՄԱԶԱՐՈՒՄԾԻ ԵՆՏԵՍԱԾՈՒՄ ԾՆԻՅՅՈՒՆ
ԵՄՓՈՂԵՆԻՆ ԵՆՆ ԳՅՎՅՅՆ, ՆԵՅՎ ՎՆՈՒՊԻՆՈՎ ՄՅ ՎՆ ԳՆԳՅՈՂՅՈՒՆ ԵՆԾՎԱՆԻ,
ԳՆԳՅՈՂՅՈՐԸՆ ԵՆՏԵՍԱԾՈՒՄԻ ԳՎԵՄՈՅՄԵՐՈՐ: ԳՆԳՅՈՂՅՈՒՆ ԻՄՎ ՎՆ ԳՅՅՄ-
ԻՐՎ, ԻՎ ՄՅՄՎ ՄԵՐՎ, ՈՅՈ ՎՆՅ ԵՆՏԵՍԱԾՈՒՄԻ ԳՎՄՈՒՆԵՐԵՅՄԵՐՅ: ՎՄՅՅ

- +/ՎՄՅՅՅՅ ՈՒՄՈՒՆԻՅՆ Ը.ՅՈՒՆԵՅԻՆԻ, ԻՄՅՎ ՆԵՅԻՆ: Gen. не всегда
регулярно связан с формой Act./Activus = "ԳՆԳՅՈՂՅՈՒՆ - Ո.Ս. /
Здесь мы часто наблюдаем две параллельно существующие
формы проступающа - ր, и со введением звука е перед
окончанием" / |17/, ՅՅ. 106-7/.

++/ԳՅՅՅՅ-Ը ՄՈՑՃՅԻ ԳՅՎՅՅՆ ՄՈՅՅՄՈՒՄԻՈՅ: Ը Ո Ւ Ն Վ, ՄՈՅՅՄ. Ը Ո -
Ն Վ Ը Վ Ե; Ծ Մ ՄՈՅՅՄ. Ծ Մ Ը Յ / / Ծ Մ Ը Մ Ը Յ; Ծ Ո ՄՈՅՅՄ. Ծ Ո -
Ը Մ Ը Յ, Մ Ե Մ, ՄՈՅՅՄ. Մ Ե Մ Ը Յ / / Մ Ե Մ Ը Յ Յ. ՄԵՐ. ՄԵՄՄ ՎՄՅՄՈՒՆ ԵՆ-
ՏԱԾ. ԾՆԻՅՅՈՒՆ ՄՈՒՄԵՐԻ. ՄԱԶԱՐՈՒՄԾԻ ՄՈՑՅՅՎՅՆ Յ.ՅԵՐՈՒՆԻՆ ԵՎՄՈՒ-
ՄՈՐԸՆ / |23/, § 52/. ՄՈՒՄՆ Յ.ՅԵՐՈՒՆԻ ՅՈ - Ը - Ն ԳՎՄՈՅՐԸՆՆՆ ԾՆՈՒ-
ՐՈՐ ԵՆՏԵՍԱԾՈՒՄԻ ՎԵՆԵՑԻՆՅԱՆ.

ადახვეწიან ანუ ხუროთ, და, საეჩოტე, საშხრული ხუნძურის
ყველა კილო, რომელშიაუ ვრგავივს ამჟამადაუ-ღ ხუროქსი ანაჩ-
მოქბს; -ღ ხუროქსი კი, რომონყ ბემოთ ვნახეთ, შვიძლება გა-
დაქვევს ნათესაობითხა და მიყუმიოთში.

5. შინავლ. ჩიუხვში ვრგავივს სანაჩმოქბდაღ ანუ ხუროში
გამოყენებულთა - ნ | ||-ჟ | ხუროქსი ხუნძახ. - ზა ხუროქ-
სის ადგილას.

	ა ნ ნ უ ბ უ რ ი :	ბ უ ნ ძ ა ბ უ რ ი :
ჟ ა ნ ა უ ა რ - "ძმებნი",	ვ რ გ . ვ ა უ ა - ბ ^{+/}	ვ ა უ ა - უ ა
ღ ა უ ა რ - "ღებნი",	" ღ ა უ ა - ბ	ღ ა უ ა - ზ ა
ბ ა კ ა რ - "ქვეყნებნი",	ბ ა კ ა - ბ	ბ ა კ ა - უ ა
ნ ა კ ა რ - "ღრუბლებნი",	ნ ა კ ა - ბ	ნ ა კ ა - უ ა
ჩ უ ღ ა რ - "ყხენებნი",	" ჩ უ ღ ა - ბ	ჩ უ ღ ა - უ ა
ბ მ ღ ა რ - "ჯანებნი",	" ბ მ ღ ა - ბ	ბ მ ღ ა - უ ა
ნ ა ი ნ ი - "თხებნი",	" ნ ა ი ნ ა - ბ	ნ ა ი ნ ა - უ ა

-ზ ხუროქსი ნათესაობითხა და მიყუმიოთში ყოველთვის გადაქვევბა:

სახერ. ვ ა უ ა რ - "ძმებნი",	შღჩ. ხუნძახ. ვ ა უ ა - ა რ
ვ რ გ . ვ ა უ ა - ბ	ვ ა უ ა - უ ა
ნათეს. ვ ა უ ა - ბ - უ რ	ვ ა უ ა - ბ - უ რ
მიყუმი. ვ ა უ ა - ბ - ი - ბ - ვ	ვ ა უ ა - ბ - ვ

სახერ. ღ ა უ ა - ა რ - "ღებნი"	
ვ რ გ . ღ ა უ ა - ბ	შღჩ. ხუნძახ. ღ ა უ ა - ა რ
	ღ ა უ ა - უ ა
ნათეს. ღ ა უ ა - ბ - უ რ	ღ ა უ ა - ბ - უ რ
მიყუმი. ღ ა უ ა - ი - ბ - ვ	ღ ა უ ა - ბ - ვ / 121. 11/

+/-ზ ქ აღაქოლურ კილოკავში ყოველთვის ჟ-თი იყვლებბა: ვ ა -
უ ა - უ , ღ ა უ ა - უ , ... / იხ. ჟონევიკური თავბსებურებანი / .

ხუნძახუნში - მ უჩგაფივიში ამაჟამად ანა გვაქვს, მაგნიამ
როგორც მაგალითებიდან ჩანს, იგი შეშინიყენილია ნათესაობითა
და მიყვითში, რაც იმის მარვენებელია, რომ წინათ ხუნძახუნ-
შიაჟ უჩგაფივის მიწე-ჩოყხვი-მ სუფიქსი ანაჩმოებდა იხე, როგორც
ამჟამად - ანხუხუნში და სამხრელ ხუნძახუნის სხვა კილოებში.

ამას ადასტურობს თუით ხუნძახუნში ზოგი ნაყვარსახელის
ბუნებრივი: 111 შინის ნაყვარსახელი და მიითქმით ნაყვარსა-
ხელები მიწე-ჩოყხვის უჩგაფივის ხუნძახუნშიაჟ -მ-ით ანაჩმოებს
და ანა-ყ ა -თ ი:

ხ უ ნ ძ ა ხ უ ჩ ი :		ა ნ ხ უ ხ უ ჩ ი :
ე მ ე -"ისინი",	უჩგ. ე მ -მ	ე ა- ^{ქა} ე- ^{ქა} ა-მ
უ -ე -"უხენი",	" უ - მ	უ -ე ,, უ -მ
ა -ე -"უგენი",	" ა - მ	ა -ე ,, ა -მ

სადიფიჩიფი ხუნძახუნში უნა, ამ მხრივ, სამხრელი ხუნძახუნის
ეოლეფების წონიდან იყავს: ~~მიწე-ჩოყხვიში უჩგაფივის სამხრ-
მოებლად უოველთვის - მ სუფიქსი წონიდან იყავს: მიწე-ჩოყხვიში~~
უჩგაფივის სანაჩმოებლად უოველთვის - მ-ს სუფიქსის იყენებს [21].
ე.ი. ამ შემთხვევაში ანხუხუნი განსხვავდება ხუნძახუნისაგან,
მაგნიამ სადიფიჩი-ხუნძახუნისაგან-ანა.

ნ. - მ | ||-უ| სუფიქსთან უჩგად მიწე-ჩოყხვიში უჩგა-
ფივის წინადა ანხუხუნში - ე სუფიქსის გვაქვს.

მაგალითები:

მ მ მ -"მაფიანი",	უჩგ. მ უ მ მ ა-ე მ უ მ უ ა-ე
შ ა უ ა -"ძროხა",	" შ უ ხ მ ა -ე შ უ ხ ა -ე
თ ი მ ი - "კვიცი",	" თ ა მ მ ა -ე თ ა მ ა -ე
შ ა შ ი - "დევნილი",	" შ ა შ ე ა მ უ -ე შ ა შ ე ა უ -ე
შ ა ე ა - "ჭაკი",	" შ უ ე მ ი მ უ -ე შ უ ე ი უ -ე

ნ ა ე - "თბა",
 მ ე ე - "ძაღლი",
 ე მ ზ ო - "ღეკვი",
 რ ე რ ა ბ ო - "ყოლი",
 ნ ე ს - "ჩაღლი",
 ე ე რ ს - "ხიძე",

ე რ გ. ნ ა ნ მ ა - ე | || ნ ა ნ ე ა - ე |
 " მ ე ბ მ ა - ე | || მ ე ბ ა - ე |
 " ე ა ზ მ ა - ე | || ე ა ზ ე ა - ე |
 " რ ე რ ა ბ მ ე - ე | || რ ე რ ა ბ მ ე - ე |
 " ნ ე ს ა ბ მ ე - ე | || ნ ე ს ა ბ მ ე - ე |
 " ე ე რ ს ა ბ მ ე - ე | || ე ე რ ს ა ბ მ ე - ე |

მოყვანილ მავალითგ მთი ეფრავივიში უნდა გამოიყოს - მ-ა-ე
 | ||-ე-ა - ე | და - მ-ე-ე | ||-ე-ე-ე |. - ზ ა ე ი გ ი ვ ე ს უ ფ ი ე _
 ს ი ა, რ ო მ ე რ ი ყ რ ი ვ ე ლ ბ რ ი ვ. ე რ გ ა ვ ი ვ ი ს ს ა ნ ა რ მ ო გ ბ რ ა დ ა ა გამოყ-
 ნებური.

მ ნ ა ვ ე . რ ი ყ ხ ე შ ი | ი ს . მ ე მ ო თ |. - ე-ყ ე რ გ ა ვ ი ვ ი ს ს უ ფ ე ს ი ა,
 რ ო მ ე რ ი ყ მ ხ ო რ ო ბ ი თ ს რ ი ყ ხ ე შ ი გ ვ ა ე ვ ს ხ ე ნ ძ ა ბ . - ყ ა ს უ ფ ი ე ს ი ს
 ა დ გ ი ლ ა ს . ა ს ე რ ო მ , ა მ გ ვ ა რ ი ფ რ ი მ ე ბ ი ე რ გ ა ვ ი ვ ი ს ო რ ი ნ ი მ ო ნ ს
 მ ე მ ყ ვ ე რ ი ა : - მ - და - ე . ნ ა რ მ ო გ ბ ა ო რ მ ა გ ი რ ა ნ ს . - ე მ ე რ ე დ ა რ -
 თ უ რ ი უ ნ დ ა ი ყ ო ს და , მ ა მ ა ს ა დ ა მ ე , ო რ მ ა გ ი ნ ა რ მ ო გ ბ ა ყ - მ ე ო რ ი ვ ე რ ი .
 გ ა ს ა რ კ ვ ე ვ ი ა - მ და - ე ს უ ფ ი ე ს ე ბ ო ს შ ო რ ი ს ე და ა ხ მ ო ვ ნ ე ბ ი ს
 | - მ - ე - ე , - მ - ა - ე | ს ა კ ი თ ხ ი . ე ს ხ მ ო ვ ნ ე ბ ი მ ე ს ა ძ ე ბ ე რ ი ა
 მ ხ ო ლ ო დ თ ა ნ ხ მ ო ვ ნ ო თ | გ ა ს ა ყ ა რ ი ი ყ ო ს , მ ა გ რ ა მ მ ა შ ი ნ გ ა ს ა რ კ ვ ე ვ ი
 ი ე ნ ე ბ ა , რ ა ე ო მ გ ვ ა ე ვ ს ზ ო გ ჯ ე რ ა და ზ ო გ ჯ ე რ ა ე : მ ო ს ა ლ ო დ ნ ე რ ი ი ყ ო ,
 ა მ ა ვ ე ფ უ ნ ე ყ ი ო თ ე რ ი თ - ე რ ი თ მ ა თ გ ა ნ ი გ ვ ე ო ს ო დ ა ს ი ს ე ვ მ ა ვ ე რ ი ა დ .

და დასეფრევიბური ფაქვი, მიუხედავად იმისა, რომ მეორეულია,
 მაინც საინფრინგსა: იგი რეალურს ხელს მ ხ მ დ მ მ ბ . რ ი -
 • მ ხ ე ვ ი ს ე რ გ ა ვ ი ვ ი ს ს ა ნ ა რ მ ო გ ბ ე რ ი -
 ს უ ფ ი ე ს ი ს მ რ ა ვ ე ო ბ ი თ მ ი გ ა მ ო ყ ე ნ ე -
 ბ ი ს მ ე ე ს ა ძ ე ბ ე რ ო ბ ა ს . +/

+/ სპეციფიკური დიფერენციალური გამოთქმული მოსახრების მი-

სხუნებური მოვლენა და მან ^სასობა თუ გრძელა ჭუნებურისათვისაჲ:
3 უ ბ-ბ-ა-ღ - "ძალდებმა", 5 ა¹ ან-ბ-ა-ღ - "თხებმა". . .
| | 40 |, გვ. 16 |.

7. ნათესაობითი ბრუნვის წარმოებისას თავისებურებები ან
შეიშინება. მაგნიამ თავისებურია მ ი ე ე მ ი თ ი ბ რ უ ნ-
ე ი ს ფონები. "

ანუხუნში მიყვამითი რთვი ვაჩიანევი გვაქვს. ვაჩიანევი
განჩეულია გნამაფიკური კლას-ნიშნებისა და შინავე. ჩიყხვის ნი-
შნის მიხედვით.

ხუნძურში, საზოგადოდ, ჩოგონი ყნობილია, ამჟამად სამი
გნამაფიკური კლასია განჩეული: + | I. ადამიანთა მამრობითი ხე-
სის სახელები, II. ადამიანთა მდედრობითი ხეხის სახელები. ++ |
III. ყველა დანაჩიენის სახელები | ნივთის კავეგონის სახე-
ლები | განჩეულიად ხეხისა.

ხედვით, შინავე. ჩიყხში ეჩგავივის სანაჩიოებლად ხუნძურში
ნიშნათ - ღ ხუფიქსი უნდა ყოფილიყო გამოყენებული, ნაყვლად - ზ
ხუფიქსისა: ღ → ძ → ზ | | 42 | |.

+ | ხუნძურში წინათ რთვი გნამაფიკური კლასი განჩიეულია.
ჩიყონივლად აჩხებური IV გნამაფიკური კლასის ნიშანი იყო
ამჟამად შინავე. ჩიყხვის ნიშნად გამოყენებული ხუფიქსი - ჩ
| | 36 | |.

++ | აკად. აჩხ. ჩიყონივლად აჩხით, ადამიანის კლასის დიფ-
ჩიყილია შეყოფილი მოვლენა: შეჩი, გნამაფიკური კლასი
| " ადამიანი მდედრობითი ხეხისა" | შედარებით ახალი წარმო-
შობისა უნდა იყოს | | 44 |, გვ. 376 |.

Գրամատույցը յըան-եռմեցծաբ ճշտվես: I յը. - 3
 II յը. - 2
 III յը. - 6

Տնայը. հոսեչոն եռմանո հ /յցըը յըանմո/

Գրամատույցը յըանք ոն ճահրչոս միոնկոմ ըս ցրամատույց-
 յըն յըան-եռմեցծո սմցցահոչցս յննչեչիմոսյ.

Խտնոչց յն եռմանո ժյոսըըն ճշտնըն թոսցմոտոն յրհմա-
 մո. ոսոնո հայրտչոն ծհրչոն եռմանս ըս քցսյն մոոոն.

Թոսցմոտ ծհրչոն եռմանը հոցոհոս Էչնժայիմո, ոսյ յննչ-
 Էչիմո ճամոսցնցոյըն-յ. սյտոյնո.

Յաջարոտյմո:

Եանջը. ը յ ն - "Յց"	Յ յ Ե - "ՅցԵ"	Ը յ - "նԵ" / I յը. /
Թոսցմ. ը ո - յ - յ	Ը յ - յ - յ	Ը յ - Ե - ո - յ - յ
Ը ո - Է - յ	Ը յ - Է - յ	Ը յ - Ե - ո - Է - յ
Ը ո - Զ - յ	Ը յ - Զ - յ	Ը յ - Ե - ո - Զ - յ
Ը ո - հ - յ	Ը յ - հ - յ	Ը յ - Ե - ո - հ - յ

Եանջը. Յ - յ Ե - "ՅՅ"	Է յ Ե - "ԷԷ"
Թոսցմ. յ յ Ե - յ - Ե - ո - յ - յ	Է յ Ե - յ - Է - ո - յ - յ
յ յ Ե - յ - Ե - ո - Է - յ	Է յ Ե - յ - Է - ո - Է - յ
յ յ Ե - յ - Ե - ո - Զ - յ	Է յ Ե - յ - Է - ո - Զ - յ
յ յ Ե - յ - Ե - ո - հ - յ	Է յ Ե - յ - Է - ո - հ - յ

Եանջը. Յ յ Ը յ Թ Ն Ե Ն	Գ յ Թ ո Յ յ Թ
Թոսցմ. Թ յ Ը յ Թ Ն Ե Ն ո յ յ	Գ յ Թ ո Յ յ Թ ո յ յ
Թ յ Ը յ Թ Ն Ե Ն ո Է յ	Գ յ Թ ո Յ յ Թ ո Է յ
Թ յ Ը յ Թ Ն Ե Ն ո Զ յ	Գ յ Թ ո Յ յ Թ ո Զ յ
Թ յ Ը յ Թ Ն Ե Ն ո հ յ	Գ յ Թ ո Յ յ Թ ո հ յ

ბუნებადანი ანუ ბუნების მთელი განიანების ნაყვადე გვაქვს
ერთი განიანები:

ღ უ ნ - "მე", მიყვამ. ღ ო - ღ - უ
მ უ ნ - "მუნ". " ღ უ - ღ - უ...
მღნ.

ბუნებადანი:

{	ღ-ღ-ღ	ღ-მ ურე უ რ ა - უ მ უ ნ	- "მე მიყვანს მამა" 30.
		ღ-მ ურე უ რ ა უ ბ უ რ	- " " " დედა" 30.
		ბ-მ ურე უ რ ა რ' ო მ უ რ "	" " ბავშვი" 30.
		რ-მ ურე უ რ ა რ' ო მ ა რ "	" " ბავშვები / მწვე. რიყსე

| | 23 |, 83. 120, § 121 |.

ა ნ ნ უ ბ უ რ ი:

ღ ო - 3 - უ	ღ - ა უ რე ა ნ ა რ ე რ ე	- "მე მიყვანს მამა" 30.
ღ ო - 2 - უ	ღ - ა უ რე ა ნ ა ბ ა ბ ა	- " " " დედა" 30.
ღ ო - ბ - უ	ბ - ა უ რე ა ნ ა ზ ო მ ა რ	ზოგან ბავშვი 30.
ღ ო - რ - უ	რ - ა უ რე ა ნ ა ზ ო მ ა რ ა	"მე მიყვანს ბავშვები" ზოგან მწვე. რიყსე.

როგორც აქვდა ჩანს, ბუნებადანი განიანების ნაყვადე ან-
ბუნების მიხედვით ბუნების მთელი განიანები აღნიშნავს რეალური
სუბიექტის სახელმით ბუნებით ვადმოყვამური სახეის საშ
სხვადასხვა გნამაფიკურ კლასსა და იმავე სახეის მწვე. რიყსე
საიღუბნიადიო მაგალითები: + |

RO I კლასის სახელი:

ღ ა ხ ო ვ ვ უ უ ბ უ რ ა უ ა უ რ ე უ ნ ვ ო უ ა " - მან

+ | მაგალითები ორივე კლასად და ნა...

მჭედელი უნდა! ყ ვ ბ ე ა ე ი ვ გ ი ვ ა ზ ე უ ნ
 ვ მ ლა, ვ ა რ' ე ჭ უ - "მჭედელი მეუ მინდა, ვეი ვნახე",
 ხ ა ნ ა ს ბ ი შ ა: მ ა ვ ა შ ა ზ ე ე მ ი ნ ე ი ვ ე -
 "ხანმა უთხრა, ეს ბიჭი მომეყიო მე". მ ა ბ ი შ ე უ გ უ
 ზ ი ნ ა ვ ა ნ ა ს უ ნ ი ნ ე უ ე ლ ა ხ ა ნ ი ვ უ ნ
 ვ ა ზ ე ა ნ ა ე მ ე უ ვ ე - "ეს ყველაზე პაფანა / უმყროსი/
 ვაქიშვილი ჩვენივე მეფად ჩაგომ უყვანს მამას?". ა ა უ ა ბ ი -
 ვ ე ვ ე ლ ა ვ ა უ ვ ა ზ ე უ ნ ვ მ ზ ა ე ა - "ღებს უფ-
 რსი / ღიღი / ძმა უყვანდა-მ".

RO II კლასის სახელი:

მ ე ლ ე ა ნ ა რ' ი ე ე ზ ე ე მ ი ნ ა ნ ა - "ეს ქალი-
 შვილი ვის უნდა მიეყვანს?". მ ე ლ ე ა ნ ა ზ ე ე მ ი ნ ა ნ ა ბ ი შ ე უ
 გ უ ზ ი ნ ა ვ ა უ ა ს ი ე ე, ხუნი ბინარნი, ბიშუგუ[ლი-
 ნა ვაყახუდ შიჩ ხაჩე მუბუჩი - "ეს ქალიშვილი უნდა მიეყვანს
 ყველაზე პაფანა / უმყროსს /⁺ მამას", ჩაგომ თუ ვიყვეით, უმ-
 ყროსი ძმის ვაშლი დანიხა". ა ა შ ა პანი უ მო ჩივი ვიყუ
 ხვა შო ჯო ლო მ ა ნ ი ი ა ს ი ე ე - "ჩემო კაცო ყა-
 მოგზავნებს ჩა, მოვიდა ჩემო ახალგაზრდა კაცისათვის / ცეცხლში

+ / პაფანა და უმყროსი მნიშვნელობით გაჩივული ან აჩის.
 ზ ი ნ ა / ხუნძახ. მივიწინა / - "პაფანა" უმყროსის მნიშვნელობ-
 თაყ გამოიყენება. ახვეე, კუდა - "ღიღი" უმყროსის მნიშვნელო-
 ბითაყ გამოიყენება: ვ ე ლ ა ბ გ ა შ ა ჭ - "ღიღი ქვა",
 ვ ე ლ ა ვ ა უ "ღიღი ან უმყროსი ძმა".

მოყვანილთა ბრუნვა: ჩიდასიდა | ედას სთხმუნად ".
დ ე დ ე დ ე და უფ ა ნ ა ჯ ა ნ ა თ -"მამას უყვანს ჯ ა-
ნათ".

RO III კლასის სავსები:

ფრუნიდა და ჩიდასიდა ბიჭუნა ბიჭუნა
და ვაჟიანი ბიჭუნა ს მ დ ე მ ი ნ, ფრეჩჩომა
ვაჟიანი ბიჭუნა ს მ მ ე უ ე ე, ფრეჩჩომა ვაჟიანი-
ბიჭუნა ს მ ზ ი ჩ -"მინებამ მუყუმ ყველაზე უფროს ძმან უჩ-
თი ხარისა, სამუადი ძმან უჩთი ხარე, უმწროს ძმან უჩთი
ვაძლი". მ ე ბ ბ ა ჯ ი მ ე მ ი ნ ბ ე უ ფ რ ი ნ -"ეს
აღვიღიყ ამათ დარჩათ". მ ა ლ ი ა ბ ე ნ ი ა ბ ა რ ე მ-
ბ ა ნ ი ბ ე დ ი ნ ე ლ მ ა ლ მ ა ლ ა ნ ფრე უ ჩ ი ნ -"ეს
ქისა ბედიშხანს თავის ამხანაგმა მიხვია". დ ე დ ე დ ე მ ა-
დ ე მ ა ნ ა ნ ი ბ ე ნ ი ა ბ მ მ რ ე მ მ ე უ ბ ე ჩ ი ნ -
"მამამ მუწობერს ახალი უჩემი გაუკეთა".

RO შინავე. ჩიხვში:

ბ ა ბ ა ე ჯ ი ბ ა ნ ა მ ი ჩ ე ჯ ი ჩ ა ე ფ რ ე უ ჩ ი ნ -
"დღემ ბავშვებს ვაძლები მიხვია". მ ა ლ მ ა ლ ა ნ ა რ გ ი
დ ი ჩ ე, მ ა ლ გ ი დ ე უ ჩ ე -"ეს კრეყუბები მე, ვხედავ
მუნ". ბ ა ბ ა ე ჯ ა ნ ა ვ ი ჩ ე ჯ ა ნ ა ე თ უ ჩ ი ნ
ბ ა ჯ ი ჩ - "დღემ ქათამს კვინებები დაჯო გამოსარეკარ".

ხუნიჭი უნის სხვა დიდად ვეძი მხეწებელი დაქვი ჯერ-
ჯერით აჩ დასუჩლედა. მუშონახელი გვაქვს კლას-კავიჭო-
ჩიის მხორდ გაქვავებელი ნიშანი ნაყვარსახელები და სავუ-
თანი სავსებების მოყვანილთა ფრეჩჩომა: დი-ე-ე -" მ ე ", დ ე-
-ე-ე - "მუნ", ნ ე ე ე - ე -ე -"ჩვენ", | ექსპლენ. |

ნელე-ა-ე-¹ "ჩვენ" /ინკლუზი./, ღმინ-ა-ე-² "მას",
ღმინ-ა-ე-³ "მათ"... შამილი-ა-ე-⁴ "შამილი", ფათი-
მათი-ა-ე-⁵ "ფაფშანს"...

მაგრამ ხუნძუჩის მონათესავე ანდუჩი ენაში აშუაშადაც
კარგადაა გაჩვენებული გრამატიკული კლას-ნიშნებიანი მიყვმი-
თის ყველა ვარიანტი. /ანდუჩიში გრამატიკული კლას-ნიშნებიანი
ნათესაობითი გვაქვს/ :

ინუე დუ-ე ვოყი? დი-ე-თ ნინნოსუ ინუბორმ პედე-¹.

სადაა შენი ძმა? მე აჩ ვოყი სადაა ის / I კლ./.

ინუე დუ-ა დოყი? დი-ა-თ ნინნოსუ ინუბორმ პედე-ა.

სადაა შენი და? მე აჩ ვოყი სადაა ის / II კლ./.

ინუე დუ-ბ კოყუ? დი-ბ-თ ნინნოსუ ინუბორმ პედე-ბ.

სადაა შენი ცხენი? მე აჩ ვოყი სადაა ის / III კლ./.

ინუე დუ-ჩ ხუჩა? დი-ჩ-თ ნინნოსუ ინუბორმ პედე-ჩ.

სადაა შენი წიგნი? მე აჩ ვოყი სადაა ის / IV კლ./

/ V კლ. 11 /.

ანდუჩიში ოთხი გრამატიკული კლას-კატეგორიაა გაჩვენებული,
ოთხივე კლასის ნიშანი დაჩნდება ბრუნვის ფორმაში: დი-ე-თ,
დი-ა-თ, დი-ბ-თ, დი-ჩ-თ-⁶ "მე" /მიყვმ./.

მღჩ. ანუხ. დი-ე-ე, დი-ა-ე, დი-ბ-ე, დი-ჩ-ე-
-მე" /მიყვმ./.

ანდუჩიშია და ანუხეშია გრამატიკული კლასის ნიშ-
ნები მიყვმითში აღნიშნავენ ამ ბრუნვასთან მიმართებაში
მყოფ სახეობითი ბრუნვით გადმოყვმული RO-ის გრამატიკულ
კლასს. / მავალითები ის. ზემოთ /.

*/ მეოთხე ვარიანტი -რ- ნიშნით ანუხეხურში /დი-რ-ე/ მრავლ. რიცხვზე
მიუთითებს, ყველა ნიშანი ანდუჩიში /დი-რ-თ/ IV გრამატიკული კლასს
აღნიშნავს. სხვაობა მეორეულია: მრავლ. რიცხვის ნიშანი /რ/ ანუხეხურ-
ში /ურ. ხუნძურში/ წარმოშობით წინათ არსებული IV გრამატიკული კლას-
ის ნიშანია /36/.

ანდოვნივე შიხთუბით, სპეუიარუნი დოვნიავუნიამი გამოთქ-
მული იყო მოხაზრება, რომ ხუნძუნიში მიყვმიით ბრუნვა წინათ
გნიამავიკველი ქლახუბის მიხედვით უნდა განჩევული ყოფილიყო.

| [33], გვ. 48|. გნიამავიკველი ქლახ-ნიმნებთან მიყვ-
მიით ბრუნვის შემონახვა ხუნძუნი: უნის ანუხუნი დიარევეში
ამგვანი მოხაზრებას მკვიდრი საფუძველს უქმნის - თვით ხუნ-
ძუნი უნის ფარგლებში.

თუ ნათესაობითა და მიყვმიითი ურგავიკვის -ღ სუფიქსი
გადასვვა, მიყვმიითის ფუძეში უვლილება ხდება.

სახელ.	ჩუ-ყხუნი"	მვე-ძალდი"
უჩგ.	ჩო-ღ	მვე-ღ
ნათეს.	ჩო-ღ-ვე	მვე-ღ-ელ
მიყვმი.	ჩო-ძ-ი-ბ-უ	მვე-ძ-ი-ბ-უ...

| სხვა მავალითუბი იხ. ბუძით: გვ., გვ. 91, 92. |

ჩოგონი აქედან ჩანს, მიყვმიითის ფუძეში| რომელიც იხე,
ჩოგონი ნათესაობითის ფუძე, სხვა აჩაფრინა თუ აჩა ურგავი-
კვის ფარმა| ურგავიკვის ნიშანი იყვლება| რ —> ძ| მაშინ,
ჩოგონი ნათესაობითი იგი უყვლება. მიმენი მარგვიკია:

მიყვმიითი ურგავიკვის ნიშანი მოეჩეა ფუძისა და სუფიქს-
ის დასაკავშირებელი ი ხმოვანის წინ და ამოვომ იგი გააფ-
რიკაღდა:

ჩო-ღ-ი-ბ-უ —> ჩო-ძ-ი-ბ-უ - ყხუნს" +/
ნათესაობითში კი "ღ უყვლება ჩრება: ღ-ს უმუა-

+| ქალაქელში ძ ყოველთვის ჯ-ათა ნაჩმოვნილი:
ჩო-ღ-ი-ბ-უ, მვე-ი-ბ-უ... იხ. გნიამავიკველი თავისებ ურგავნი.

როდ წათესაობითიხ სუფიქსისეული უ ხმოვანი ამხდეუს.

უ -ხმოვნის წინ კი ე → ძ მოხალოდნელი აჩუ იყო.

მყდრ. წათესაობ.: ჩო-ღ-ურე -"ყხენის"

მვე-ღ-ურე -"ძაღლის"

ქვი-ღ-ურე - "ვეჩიძის"....

ქაჩაქელუჩად გვხვდება მიყვითითი შეკვეყილი ფონემები:

ღი / ← დი-ბ-ე /

ღუ / ← დუ-ბ-ე /

ეყად დუნ ღ ი ბაყდუჭი ვუგო - "დღეს მე თავისუფალი ვაჩ!"
/ მუხუად: იხე ვაჩ, ჩოგონიყ მიწდა /.

ეუმი დუ ბაყდჩაჩაბ მეხაღაღ - "მოდო, ჩოყა გინდა!"

/ მუხუად: მოდო მუნ სახუჩევე დჩოს! /.

მ. დოკაფი ვე ბ ი ს | ზესპ. ადგილობით ბჩუნ-
ვათა / წაჩმოუბისაბ თავისებუჩიოა:

ა. დასტუჩრდება თავისებუჩიო ფონმა ადგილობითი ბჩუნვიწა,
ჩომველიყ იწაჩმოება სახელობითი ბჩუნვიწაგან - წმ თანდებულის
დაჩთვიოთ და გამხადაყუს ვინმეხთან აწ ჩამეხთან მყოფობაბ.

დუნ-წმ - "ჩეძთან"

მუნ-წმ - "მუნთან"

ვაყ - წმ - "ძმანთან"

ვაყარ-წმ - "ძმებთან"

ღეეფ - წმ - "ხესთან"

დუნ ვოყა დადეღწმ - "მე ვოყავი ძამანთან". დუნ

ვუგო მუნ წმ - "მე ვაჩ მუნთან". მუჭოა მადეა-

ყად წმ ვუგო - "ძანძადი ძმებთან აჩის".

ფაქტი საინფორმაციო, ჩამდგნადაც სახელობით ბრუნვას
ანუ ერთ სხვა თანდებური ან დაერთვის.

ბ. აღვირობითი ბრუნვა, რომელიც ხუნძურში^ს გრამატიკული
კლასების მიხედვით ყვარებადია და ყოველთვის მშენსაჩივრი
მნიშვნელობით გამოიყენება, ანხუნში გრამატიკულ კლასებს
ან განაჩივრებს:

შავადრითები:

ა ნ ნ უ ხ უ რ ი:	ხ უ ნ ძ ა ხ უ რ ი:
ღ ე ღ ე რ მ წ მ ვ უ გ მ	ვ მ ე ნ რ მ წ-ვ ვ უ გ მ
ბ ა ბ ა რ მ წ მ ჯ უ გ მ	"მამა ცყეში აჩის".
ჩ უ რ მ წ მ ბ უ გ მ	ე ბ ე რ მ წ-ჯ ჯ ი გ მ-
ვ ა მ ა რ რ მ წ მ ჩ უ გ მ	"ღედა ცყეში აჩის".
	ჩ უ რ მ წ მ-ბ ბ უ გ მ
	"ცხენი ცყეში აჩის".
	ვ ა მ ა რ რ მ წ მ-ჩ ჩ უ გ მ
	"ძმები ცყეში აჩიან".

მოვლენა ანხუნში შემოჩვეული უნდა იყოს: მშენსაჩივრებში,
ჩვეულებრივ, გრამატიკული კლასები ანხუნში იაყ განჩივრდია.

ბ. გვაქვს სპეციფიკური სუფიქსი -ბ, რომელიც დაერთვის
აღვირობითი ბრუნვის ამა თუ იმ ფორმას და მოქმედების მი-
მართებლად გამოხატავს.

შავადრითები:

ღ უ ნ ჩ უ ყ ი-ბ ვ მ ჳ ა	"მე შინ მივლივან!"
შენ.ღ უ ნ ჩ უ ყ ი ვ უ გ მ	"მე შინ ვან!"
ღ უ ნ რ მ ს უ რ-ი-ბ ვ მ ჳ ა	"მე ხოფელში მივლივან!"

+/-/-/- თანხმობა განსაყადის ნაჩივრადგენს: ხმოვნით გათავყე-
ბურ სუფიქსთან იგი აჩა გვაქვს /შენ. ევემთ/.

მღწ. ე უ ნ ნ მ ს უ რ' ვ მ ყ ა — "მე სოფელში ვიყავი!"
 ო ს თ მ რ ა რ' ე ა - ბ უ ვ ბ' თ ვ — "მავლიდა მე ნიგნი დაღე!"
 მღწ. ო ს თ მ რ ა რ' ა — რ ა უ ვ ბ' ბ ვ გ მ — "მავლიდა მე ნიგნი
 ღვეს".

ქო - ბ მ უ ნ ვ მ ზ ა - — "საითქვენ მიიღებან შენ?"
 / Куда ты идешь ? /

მღწ. ქო მ უ ნ ვ მ ყ ა — "სად იყავი შენ?"
 / Где ты был ? /

ე უ ნ ვ მ ზ ა ვ ა უ ა რ ბ' მ - ბ — "მე მივდივანი ძმებთან."
 მღწ. ე უ ნ ვ ვ გ მ ვ ა უ ა რ - ბ' მ — "მე ვანი ძმებთან".

ხუნძახუნში მიხი აღვიღო- ვ სუფიესს უკავია.

მღწ. ხუნძახ. ნ მ ყ მ - ვ - ვ — "შინისკვენ", "სახლისკვენ";

| ნ მ ყ მ - ვ — "შინ, "სახლში" |

ნ მ ს უ - რ' - ვ — "სოფელში" - კვენ"

| ნ მ ს უ - რ' — "სოფელში" |

ო ს თ მ რ ა რ' ე ე უ უ რ' — "მავლიდა მე ნიგნი დაღე!"

ქო - ვ - ვ მ უ ნ - — "საით შენ / მიიღებან /?" და

სხვ.

| |23|, §§ 57-70 |.

-ს სუფიესი ამ მნიშვნელობით ან შეიძლება ხუნძახი ენის
 ანუ სხვა დიდი ენებში. ამიტომ შესაძლებელია იგი ანუ ხუნძახი
 ნახესხები იყოს სხვა რომელიმე ენიდან, სახელგამომი, ხომ ან
 ანის იგი შეთავსებული დაკვირდან? დაკვირში ვგვივე სუფიესი,
 აგრეთვე, აღვიღობით ბრუნვის ფორმებს და ვითყის და მიმან-
 თურებას გამოხატავს, მაგნიამ მიმანი თურებას გავლით / через;

durch. 1. / 10 / 2. მს. 333 /.

հայերեն
 Երևանի քաղաքում տարածված է ^{հայերեն} ^{պարս} օրհամար (մուսուլմանական) ^{իմաստով} ^{հայերեն} օրհամարը։
 -Ե օրհամարի յոթ հարյուրի մեջ մտնում է օրհամարի օրհամարի կարգը։

ԳՅԳՅԳ -Ե օրհամարի մեջ մտնում է օրհամարի կարգը։
 Երևանի քաղաքում տարածված է օրհամարի կարգը և օրհամարի կարգը։

- Օրհամարի - Ե - օրհամարի կարգը։
- Հայերեն - Ե - օրհամարի կարգը։
- Հայերեն - Ե - օրհամարի կարգը։
- Հայերեն - Ե - օրհամարի կարգը։
- Հայերեն - Ե - օրհամարի կարգը։
- Հայերեն - Ե - օրհամարի կարգը։

Երևանի քաղաքում տարածված է օրհամարի կարգը և օրհամարի կարգը։

Օրհամարի կարգը և օրհամարի կարգը։

^{հայ}
 +/տարածված է օրհամարի կարգը և օրհամարի կարգը։

հ ր ց ր-ն-ն — մոն /სახლში/ გავლით!
 Յ օ Ե ֆ ր-ը-ն-ն — "Երբեք գալուտ!
 օ Ե ր — ց ր — ն — Ե — "Յաղմոն գալուտ!
 հ ր ց ր-ը-ն-ն — "Ստորումն գալուտ" +/
 Մըհ. աննշնի: հ ր ց ր-ը-ն-ն;
 օ Յ ր ր — ց ր — ն — Ե . . . / ր Ե . Յ ր ր ր / .

9. Թ ր օ Յ ր ր հոսքի նախահմայածը սրբոյստա մոհոս ան-
 նշնի, Երբեքնան Մըհանքոն, Կահոտ Գամոյնքն օ Յ ր ր
 -ը սրբոյստ.

	օ Ե Ե ր ր ր ր ր :	Ե ր ր օ Ե ր ր ր :
Ե ր ր ֆ —	ժողով. Երբեք-ը	Երբեք-ը / մեղ. Երբեք /
Յ ր ր Ե ֆ ր — "հոսք"	" Յ ր ր Ե ֆ ր -ը	Յ ր ր Ե ֆ ր -ը
Յ ր ր — "ցրի"	" Յ ր ր -ը	Յ ր ր -ը
հ ր ց — "սահլ"	" հ ր ց -ը	հ ր ց -ը
ա ր Ե ր — "Յրոյն"	" ա ր Ե -ը	ա ր Ե -ը / մեղ. ա ր Ե /
հ օ Յ ր — "սոցցն"	" հ օ Յ -ը	հ օ Յ -ը
Ե ր Ե ր — "սահլ"	" Ե ր Ե ր -ը	Ե ր Ե ր -ը
Յ ր ր Ե ր ր ր — "չմի"	" Յ ր ր Ե ր ր ր -ը	Յ ր ր Ե ր ր ր -ը / մեղ. Յ ր ր Ե ր ր /

+/3. Ներքին Թան Կրթութեան Սրբոյստ-ը / Սրբոյստ-ը /
 Ե. ՍՐԿԵՅՈՒՆ — Prosecurator-ը / /29/, §142 / /23/ ;
 Ե. ՍՐԿԵՅՈՒՆ — Durchpassieren-ը / /5/, Եր. 164-5 /,
 Ե. ՍՐԿԵՅՈՒՆ — Translativus-ը / /17/, Եր. 130 /...

დახუჭურებდა მინავე. ჩოყხვიხ თაჯიხუბუჩი სუჟიქსი: - ბ ნ ე:
ბ მ ხა - "ჟუხი", მინავე. ბ მ ხა - ბ ნ ე || ბ მ ხა - ბ ე;

მინ. ხუნძახ. ბ მ ხა - ე თ ე || ბ მ ხა - ჯ.

მ ა ბ ა | მ - / ი გ ი ვ ვ ჩ ა ყ ბ მ ხა |, მინავე. მ ა ბ ა - ბ ნ ე

მინ. ხუნძახ. მ ა ბ ა - ბ ნ ე.

ბ ნ თ ე ბ მ ხა ბ ნ ე ხ ე ნ თ ჩ ი - "ნინდამ ჟუხუბი
გაათბი"

ჩ ი ზ მ ა ბ ა ბ ნ ე უ ე ჩ ე ნ ა ბ ბ ა ხ ე ვ ა ნ ბ ე მ
- "ჩიქმი ჟუხუბი-ხუჩილი ყბოველია".

ხუნძუჩი - ბ ნ ე სუჟიქსი მინავე. ჩოყხვიხ ხანაჩმოვბდა რ ა ჩ ა
გვაქვს.

მინავე. ჩოყხვიხ ხანაჩმოვბახთან დაჯავშირებთ ყუჩაღებდას იქ-
უფუნ, აგჩუფუნ, მუშლვგო ყარაქუჩი ფაქვებო:

1. ჩ ი ზ ა ბ ი. ხუნძახუჩი იგი მინავე. ჩოყხვიხ ფრჩხა
ხახვილხა ჭ ა უ ე ე - "ქარი". მბოლოთბითხა და მინაველბითბი
სხვადახხვა ფუძეებოა გაამოყენებულთ: ~~ქ ა უ ე ე~~ - || ჩ ი ზ ა - +!

- ბ ნ მინავე. ჩოყხვიხ სუჟიქსი. ა ნ ნ ე ხ ე ე ჩ ი ბ ი ჩ ი ზ ა ბ ი

| → ჩუჭაბი | მ მ მ თ ე მ ბ ი თ ი ჩ ი ყ ხ ე ე ი ა და
ნიმნავს "ყოლბ"; მინაველბითბი მახ - ე სუჟიქსი ეჩუხიხ:

ჩ ი ზ ა ბ ი - ე | → ხუჭაბი - ე | - "ყოლუბი".

+ / ა მ ფუძესთან აკად. აჩნ. ჩოყხვიხ აკავშირებს ქაჩთ. ჩ ი მ-
ფუძეს: მ - ჩ ი მ - ე, მ ე - მ ჩ ი მ - ე, მ მ - მ - ჩ ი მ - ე და
დაღუხვიხ სხვა ენებში "ქაჩის", "ქაჩიშვილის", აღმნიშვნელ
სოველებს: ე ი ე ჩ ი. - ჩ ი მ, და ჩ ე. - ჩ ი ხ ს ი, ნ ა ხ ე ჩ ი
- ჩ ი ი, თაბახახან. - ჩ ი მ, ჩუჭურ. - ჩ ე მ; ქაჩთუჩი, მიხი ამჩილ,
ჩუჭ-ხახვიხებო ენდა იყო დაღუხვიხ ენებოდას | | 46 |, 83.
149-150 |.

2. მ უ^რ - "ხანი", მნავე. მ უ^რ - ად. ახუა ხუნძახუნში. ანუ-
ხუნში იგი მნაველობითი ხურ ხხვა ფუძეს იყენებს:

| მ უ^რ → | მ ხ^რ | → || მ უ^რ | - "ხანი", მნავე. შუხ-
- "ხანები". ანა ჩანს მნავე. ჩოყხვის ნიშანი: ჩოყხვის განჩევდა
ხხვადახხვა ფუძის ვამოყენებას ემყარება.

ჭ უ ხ | ხანები | ეჩვავევიძი - ლ ხუფიქსით იწანიშოვბა:

ჭ უ ხ - ა - ლ - "ხანებმა".

16. უადვე ა ლ ნ ი შ ვ ნ ი ხ ლ ი ჩ ხ ი ა შ ე მ დ ე ე ბ ი
ფ ა ე ზ ე ბ ი:

- თ ი | ← - რ^ნ ი | ხუფიქსი ჩვეულებრივ განყენებულ ყნე-
ბათა სახელებს აწანიშოვბს:

ბ ა ნ ა ა - "სიხუფთავე" შუჩ. ხუნძახ. ბ ა ნ ა ა - რ^ნ ი
ჩ ი ჩ ე ი ნ - თ ი - "ესუფთაობა", " ჩ უ ჩ ე ე ჯ - ლ^ნ ი"
"ჭ უჭეუიანობა".

ხ ა ლ - თ ი - "ჯანშითვლობა", " ს ა ლ - ლ^ნ ი"
"სიხალე".

ბ ე უ - თ ი "სიბრძავე" " ბ ე უ - რ^ნ ი

ჭ ე შ ე ჩ - თ ი - "სიშავე" " ჭ ე შ ე ჩ - რ^ნ ი

ჭ ა ლ მ ა ლ - თ ი - "ამხანავობა" " ჭ ა ლ ა ლ - რ^ნ ი...

შავნამ მოგვიჩა ამ ხუფიქსით წანიშოვბმა სახელება შვიდ-
ღება კონკრეტული მნიშვნელობა მოთხოვოს და კ ჩ ე ბ ი თ ი
მნიშვნელობით იყნას ვამოყენებულ:

ჭ ა ლ მ ა ლ - "ამხანავი", ჭ ა ლ მ ა ლ - თ ი - "ამხანავობა"
| კ ჩ ე ბ ი თ ი |;

მ ა ლ ე შ ა ნ - "მეზობელი", მ ა ლ ე შ ა ნ - თ ი - "მეზობლობა"
| კ ჩ ე ბ ი თ ი |;

ათარღან მუამბეღის ნიყხუნიტის სავსელები -

ყა თანდებუღიანი აღგოღობითი ბრუნვის ფორმით განმარტობიანი:

ან წი-ყა სწო // ან ჭი-ყა ში-¹ "თუნიტყუნი" | ათხე
ღრით |

ან წი-ყა ვი-ყა // ან ჭი-ყა ვი-ყა -² "თუნიტყუნი" |
| ათხე რი |

ან წი-ყა თაბ-ყა // ან ჭი-ყა თაბ-ყა -³ "ყაშეყუნი"
| ათხე სავი |

და ა.შ.

შენი ხუნდახ.

ან წი-ყა წი -⁴ "თუნიტყუნი"

ან წი-ყა ვი-ყა -⁵ "თუნიტყუნი"

ან წი-ყა რაბ-ყა -⁶ "ყაშეყუნი" და ა.შ.

ხუნდახუნიტი განკვეყით არა იმის, თუ რას უმეარება წინ-
მითა.

3. შიღანი შათ „უნესო ფორმებს“ უნიღებს | | 23 |, 89.
112/.

4. შიღანი ფორმებს, რომ ასეთ შემთხვევებში - და თანდებ-
ბუღიანი ფორმებით გამოყენებულნი: ან წი-ყა ←

ან წი-ყა - და | | 17 |, 89. 152 |.

თუ ეს სწორია, მაშინ ხუნდახუნიტი და ანუხუნიტი რიყხ-
უნიტ სავსელებს წინმითაბის პრინციპით უნდა დაიკვეყნებოდნენ.
რითუნიტი აღგოღობითი ბრუნვა კვეყნება გამოყენებულნი, რათა,
ხუნდახუნიტი - და თანდებუღიანი ფორმა „ათ“ | ანწი | რიყხუნი-
ტი სავსელებს, ანუხუნიტი - ჭა თანდებუღიანი.

აგრეთვე, თუ ხუნდახუნიტი ან წი-ყა ← ან წი-ყა

| ადგილობ. ბრ. |, უკანასკნელი სათუთის ამოსავალი იქნება
ა ნ ნ ი რ^ე -და. | ამახ რ. შინ. შინ. ბრ ან ადნიმნავე |.

შინ. ღ ა ყ -"ღა", ადგილობ. ღ ა ყ ა რ ე ა ← ღ ა ყ ა რ^ე და;
~ ~ ~ ~ ~ ყ მ -"ნივთი", " ყ მ ღ ა რ ე ა ← ყ მ ღ ა რ^ე და.

| -რ^ე ა კომპლექსი ხუნძახუნში ყოველთვის - რ ე ა -ს
კვადრებს. შინ. ბეძოთ, გვ. 76. |.

პირველად ა ნ ნ ი რ^ე -ე ა ფონმაში, მაშასადამე, -და თან-
ღებელი ა ნ ნ -|ათი| ნიყხვითი სახელების უჩვეულო ფონმაზეა
დახორცი.

ანსუხუნია ა ნ ნ ი -ყა, აგნივყე, უჩვეულო საგანაა ნა-
ნაიმოები: ა ნ ნ -"ათი", უჩგ. ა ნ ნ -ი-ე, ადგილ. ან-ნ-ი-ყა
|ათზე|. უჩვეულოებს -ე სუფიქსი ადგილობით ბრუნვადი უკვეყება.
შინ. ჳ ა მ ა ჳ -"ყვა", უჩგ. ჳ ა მ ა ჳ ი-ე, ადგილ. ვამაჳი-ყა
|ყვაზე"; ჩ უ -ყხენი, უჩგ. ჩ მ -ე ადგილობ. ჩ მ -ყა...

უ.ი. ანსუხუნში -ყ ა თანღებელიანი ადგილობით ბრუნვი-
სათუთი ამოსავალია -ე სუფიქსიანი უჩვეულო, ხუნძახუნში-
-და თანღებელისათვის - რ^ე სუფიქსიანი უჩვეულო.

თუღაჳითიან-თუღაჳათიან ანსუხუნში, აგნივყე, "თუი" |ყოლი|
ნიყხვითი სახელებს - ყ ა თანღებელიანი ფონმაა გამოქყენე-
ბელი:

ყ მ ჳ ა ს^რ მ // ყ მ ჳ ა მ^რ მ - "თუღაჳითი",
ყ მ ჳ ა კ^რ მ ჳ - "თუღაჳითი" და ა.შ.
შინ. ხუნძახ. ყ მ რ^ე მ^რ - "თუღაჳითი",
ყ მ რ^ე მ კ^რ მ ჳ - "თუღაჳითი" და ა.შ.

თუღაჳათიან ხეუთი ანსუხუნის ხუნძახუნს უკვეყება; შინ.

ა ნ ნ უ ხ უ რ ი : ხ უ ნ ძ ა ხ უ რ ი :
თ ვ ბ ვ რ ა რ დ ა ს რ - 31 რ ' ვ ბ ვ რ ა რ დ ა უ მ
| | | თ ვ ბ ვ რ ა რ დ ა შ ი |

თ ვ ბ ვ რ ა რ დ ა ვ ი ვ უ - 32... რ ' ვ ბ ვ რ ა რ დ ა ვ ი ვ მ
ვ ი ვ მ ა რ დ ა ვ ი ვ უ - 42... ვ ი ვ მ ა რ დ ა ვ ი ვ მ
5 უ ს რ ა რ დ ა ვ ი ვ უ - 102 5 უ ს რ ა რ დ ა ვ ი ვ მ
| | | ნ უ შ ი ა რ დ ა ვ ი ვ უ | და ა. შ.

ახეთ მდებარეობაში რიგეუ ღია რევიზი - რ ' ა ს უ რ ი კ ა რ ი ე რ ა ვ ი ვ ა -
ფიკაციის გან ხანდაზმობი - და თანდებელიანი ფინანსა გამოყენე-
ბული | რ ' ვ ბ ვ რ ა რ დ ა | | თ ვ ბ ვ რ ა რ დ ა ← ←
რ ' ვ ბ ვ რ ა რ ' დ ა |.

ს ი რ მ ბ ი თ ი რ ი უ ს ვ ი თ ი ს ა ხ ე რ ე ბ ი ს
ს ა ნ ა რ მ რ ე ბ რ ა რ ა ნ ნ უ ხ უ რ ი შ ი გ ა მ ი რ ე ნ ე ბ რ ე ა ბ ი ს ' ზ ი | |
ბ ი შ ი | თ ე მ ა | მ შ ი ს ნ ე ვ ე უ რ ი ს მ ი მ ლ ე მ ბ ა : ბ ი ს ' ა რ ა ბ | |
ბ ი შ ა რ ა ბ . ი ვ ი ე რ ი ა ს რ ა მ რ ე ნ ბ ი თ რ ი უ ხ ე თ ს ა ხ ე რ ე ბ ს :

ა ნ ნ უ ხ უ რ ი : ხ უ ნ ძ ა ხ უ რ ი :
ვ ი ვ მ ბ ი ს ' ა რ ა ბ | |
| | | ბ ი შ ი ბ ი შ ა რ ა ბ / - "მეორე" ვ ი ვ მ ბ ი რ ე ვ ბ
თ ა ბ ი ბ ა რ ა ბ | ← რ ' ა ბ ა ბ ი რ ე ვ ბ ...
თ ა ბ ბ ი ს ' ა რ ა ბ / - "მესამე"

| | | თ ა ბ ი ბ ა რ ა ბ |
მ ' უ ბ ი ბ ა რ ა ბ მ ' უ ა ბ ი რ ე ვ ბ
| | | ხ უ ბ ი ბ ა რ ა ბ / - "მეხუთე"
5 უ ს ' ბ ი ს ' ა რ ა ბ | | 5 უ ს ' ა ბ ი რ ე ვ ბ და სხ..
| | | ხ უ შ ბ ი ბ ა რ ა ბ / - "მეხუთე" ...

პირივენი ხანდაზმობისა ეხთი. | რ ი რ ე უ ს " თ ე მ ა " მ ა რ ა ბ ა რ ე ვ ბ

გამოყენებული. სხვაობა დეკლუკურია: ანუბ. ბ ი ს^რ ბ ი ||
ბ ი მ^ჟ უ ი, ხუნდაბ. აბილუ/.

შაგნამ, ვაჩრა აშისა, ანუხუნი იყენებს წყვეტილად მიმ-
ღობას: კ ი ბ ი ს^რ ა რ ა ბ || კ ი ბ ი მ ა რ ა ბ -
/ხუნდაბ/ "ინ ნაქუჯამი", ხუნდახუნი-მყოფელის მიმღობას:
კ ი ა ბ ი რ ე ბ - /ხუნდაბ/-"ინ ხაქუმი". +/

+/ შინ. დეკლუკურია: კ ი რ ი ს^რ მ^ა ბ, კ ი რ ი ბ ი მ^ა უ რ,
კ ი რ ი ბ ი მ^ა ბ^ი -მყოფელ. /დეკლუკურია "თქმა" ხუნდაბ. მ.რ.
ფ ა რ ი ს მიმღობაა გამოყენებული: უ რ ი ს^რ მ^ა ბ. |
| 124 |, § 74 |.

4 მ ნ ა

მ მ ნ ი ს უ ლ ვ ე ო ე უ ბ ი ს ა ს ა ნ ნ ე ბ უ რ შ ი თ ა ვ უ კ -
ს ე ბ უ რ ი თ ა დ რ ი თ ა ს ა ნ ა რ ი მ ო ე ბ ე რ ი ს უ ჟ ი ქ ს ე ბ ი ; ს ა ბ ე რ ლ ო ბ ი :

1. ა ნ მ ე მ ს ს ა ნ ა რ ი მ ო ე ბ ე რ ა დ ე გ ა მ ო ე უ ნ ე ბ უ ლ თ ს უ ჟ ი ქ ს ე ბ ი :

- ო ნ ა [ძონითადე], - უ ნ ა, - ა ნ ა, ხ ე ნ ძ ა ხ უ რ
- უ რ ა [ძონითადე], - ო რ ა, - ა რ ა ს უ ჟ ი ქ ს ე ბ ი ს
ნ ა ე ვ რ ა დ ე .

შ ე ნ .

ა ნ ნ ე უ ბ ე რ ი თ :

ხ ე ნ ძ ა ხ უ რ ი თ :

- ო ნ ა

- უ რ ა

ნ ა ა რ ი თ ა

ნ ა ა რ ე რ ა - "ნ ნ ა ე რ ო ბ ს"
"ქ ი თ ს უ რ ო ბ ს"

ბ რ ვ ა რ ი თ ა

ბ რ ვ ა რ ე რ ა - "დ ა რ ი ს"

ბ ე უ ო თ ო ნ ა

ბ ე უ ო რ ე რ ა - "მ რ მ ა ე რ ე ბ ა"

ე უ ო რ ი თ ა

ე ო ო რ ე რ ა - "ქ ი თ ს"

ბ ე უ ო რ ი თ ა

ბ ე უ ო რ ე რ ა - "ნ ნ ა ე ს"

რ ე რ ო ნ ა

რ ე რ ე რ ა - "ბ ა ნ ს"

ვ ა რ ი თ ა

ვ ა რ ე რ ა - "თ ო მ ე ს"

ს ე ე რ ი თ ა

ს ე ე რ ე რ ა - "ე რ ი ო ა რ ა ბ ს"

ვ ა ო რ ი თ ა

ვ ა ო რ ე რ ა - "ო ე ვ ა ე უ ბ ს"

ბ ო რ ი თ ა

ბ ო რ ე რ ა - "ე ი რ ე რ ო ბ ს"

- უ ნ ა :

- ო რ ა :

ე რ ე რ ა

ე რ ო რ ა - "ა ძ რ ე ე ს"

თ ე რ ა | ← რ ე რ ა |

რ ო რ ა - "ე ე ბ ს"

ე რ ა

ე ო რ ა - "ა ნ ნ ა ბ ს"

Ջ յ Ե օ	Ջ յ Ե օ - "ոմեղքն"
- օ Ե օ:	- օ Ե օ:
տ օ Ե օ	Ե օ Ե օ - "ոյոն"
փ ջ օ Ե օ	փ ջ օ Ե օ - "զօջն"
ժ ջ օ Ե օ	ժ ջ օ Ե օ - "նյոն"
ղ ջ օ Ե օ Ե օ	ղ ջ օ Ե օ Ե օ - "խօն"
Ե ժ օ Ե օ	Ե ժ օ Ե օ - "սնյոն"
ծ օ Ե օ	ծ օ Ե օ - "սյոն"
Ջ օ Ե յ լ ծ օ Ե օ	Ջ օ Ե յ լ ծ օ Ե օ - "տոյն սյոն", "տոյն".

ժոհոտաճ ու սննդաճ, հոգոհո սննդ, սննդոյն տաննոյն
 ցընցընց թն ճշայն: Ենճան. Ը, աննյն. Ե.

Ե. — տաննոյնուհո սննդոյն աննոյն սննդոյն ճանն
 աննյնյոնն չըն-չընոնո սննդոյն թ ո ղ յ հ Ե օ | / / 39 /,
 ճշ. 17 / ղ օ ց օ. հ օ Ե յ ղ թ ո | / 41 /, ճշ. 41 /: ճաննյո-
 ջնն թնոյնն ոյն թնոյնն սննդոյն ցընցընցն. փ ջ Ե յ հ-
 թ ո աննոյն-անն սննդոյն սննդոյն: ց ո ղ օ Ե օ - փ հ ո ն,
 հ յ հ օ Ե օ - ո ծ օ Ե օ, ծ օ Ը - ծ ո ն օ Ե օ - ոնյոն...
 | / 40 /, ճշ. 19 /. աննոյն, աննոյն սննդոյն թնոյն, Են-
 ճընն ղոնցընցն թնոյնն սննդոյնն տաննոյնն ճշայն.

2. աննոյն թ ո ղ յ ո ճ օ Ե օ յ աննյնյոն թննոյնն
 նա ղ Ե ղ օնննն:

- Յ ժ օ Ե յ ո ն օ ծ Ե նճան. Յ ժ օ Ե յ ղ յ ծ - "տոյնն"
- Յ ժ օ Ե յ ո ն օ ծ հ յ - "տոյնն / թն / սննոյն"
- Ե ժ օ Ե ո ն օ ծ յ ղ - "սննդոյնն ոյնն" / Ե նճան.

ნადავლები უყბ.

ქადაგანობა ჩოგ - "სადგომი სახლი" - "საუბოვრებელი ბინა".

~~ჩოგადავლები უყბ - "სახლის საფუძელი ყოყბი".~~

ჩოგადავლები უყბ - "სახლის საფუძელი [სახვეუტი] ყოყბი".

მინიქო მუბუხნი თანაგ ჩი - "უჩინი გაკეთების მუხრენი კაყი".

ნადავლები თნამად - "მონსაველი ბავშვები"...

უყბ უყბი ნაბ ქ.ი.გ.ღ.ი - "მეშინი საჭინელი ნაჯანი".

3. უყბ უყბი იღი ს ფუქს ანაჩმოგბს სუფიქსი - ჩი, ხუნსან. - ანა / -უნა/ სუფიქსის ნაყვლაღ.

მაგადიოთები:

ანბუხუჩი:

ხუნსანუჩი:

ქუნა - ჩი

ქუნანა - "ქადა"

ჭაბუბა - ჩი

შაბამა - "გათოვლა"

ნადავლები / წაღ - ჩი /

ნადავანა - "ნაიკითხა"

კუნა - ჩი

კუნანა - "დასუჩი"

მნადავ - ჩი

მნადავანა - "ჩემუქადა"

ქაქაბანა - ჩი

ქაქაბანა - "ჩოგადა"

ჩუჩი - ჩი

ჩუჩანა - "დაიბანა"

უნთ - ჩი

უნთანა - "აქვად გახდა"...

მაგადიოთები ფინაბუბში:

გოთიღ ჩიბ ნეკ ჩი - "კავამ ჩიგ ადოკა".

ბიბინ ჩიბანა მინიქი ჩი - "ქადანი მუქიოთხა ყოყბი".

ծ ա ծ ա ը ֆ ո ն ը ա յ ա ը Ե յ Ե ի ո - "Ըղձամ Երևելքն
մոյնուցա" .

հ ա թ փ յ տ Ե ռ ա ի ո - "համընի փրտո յոնտա" .

ծ ա ց ծ ա յ ի ո - "Յից յմոյրձա" | իյնսցաը: յոնտոյ .

Ե յ ի Յ յ ա ի ո, հ յ յ ո Ե Յ յ ի ո, Յ յ յ յ ա Յ ո

ծ ո լ ի ո - "տոցա մտտոծա, ժոն մոտկանծ, ճառնմո" .

ը յ ը յ ը ծ ա յ ծ յ Կ ի ո - "Սասամ յըջոլո մոնտա" .

Ք ա Ե ա յ ո ը Կ ա Ե ֆ ա ը հ ա Յ ի ո - "յատասմա Երևելքն
ճամոյրձա" .

4. Մյնասնանիկ նաննաա Եյցցոլուն ժոմլիցոծապ:

Յ ա յ ը Կ ի ո - ոմյմաճա" ժոմլիցոծա: Յ ա յ ը Կ-հ-ա-ծ .

Յ յ ա ի ո - ըաճնցիա" " Յ յ ա ի ա Յ :

" կրահած յալատ-ըանցիոլո յալալոլո .

Յ յ ծ յ ի ո - ճառյտա" ժոմլիցոծա: Յ յ ծ յ-հ-ա-ծ :

" Յ յ ծ յ հ ա Յ Յ ա ը յ ո-ճառյտոյծ յալալոլո .

ծ յ ի յ-հ ո - մյնցա" ծ յ յ հ ա + ծ | Կ լ ո հ - մյմնցահի կահո .

Ե յ ի Ե ի ո - մոյնուցա" Ե յ ի Ե ի ո յ Յ - մոյնուցոլոլո :

" Ե յ Ե ի ո յ Յ [ֆ ո ն ը ա յ - մոյնուցոլո
Երևա .

ծ յ Կ ի ո - մոնտա" ծ յ Կ-հ-ա-ծ - մոնտալոլո :

" ծ յ Կ ի ո յ Յ ծ ա յ - մոնտալոլո յըջոլո .

ծ յ յ յ ա ի ո - ճառնմո" ծ յ յ յ ա ի ո յ Յ - ճառնմահի :

" ծ յ յ յ ա ի ո յ Յ ճառնմահի կոլո .

Կ լ յ ի ո - մոյնցա" Կ լ յ հ ա Յ - մոյնցալոլո :

" Կ լ յ հ ա Յ հ ա Յ - մոյնցալոլո կոլոլո .

ԵյնձաԵյնձո Եյցցոլուն փրոյն, ժահտալոլո, - ա Ե ա | - յ Ե ա |

სუფიქსი ანაჩმოებს, მაგრამ წყვეტილის მიმღობაში -ნ-ს
აღვიღას -ჩ - დაჩნდება.

ს უ ნ ძ ა ხ უ ჩ ი თ :

მიმღობა :

მ ა რ უ ა ნ ა - "იმუშავა!"	მ ა რ უ ა ნ ა ბ - "ნამუშევარი!"
ნ ა რ ა ნ ა - "ისწავლა,"	ნ ა რ ა ნ ა ბ - "ნახსწავლი,"
"წაიკითხა!"	"წაიკითხი!"
მ ა ბ უ ნ ა - "გააკეთა!"	მ ა ბ უ ნ ა ბ - "გაკეთებური!"
ბ ა ყ ვ ა ნ ა - "გაახში!"	ბ ა ყ ვ ა ნ ა ბ [ფ ი ჯ] - "გამ- ბშიანი ხილი", "..."
ჭ ვ ა ნ ა - "დაწვინა!"	ჭ ვ ა ნ ა ბ - "დაწვინილი!"
უ რ ი ა ნ ა - "დაძინა!",	უ რ ი ა ნ ა ბ - "დაძინებური"
ხ ვ ა ნ ა - "მოყრა!"	ხ ვ ა ნ ა ბ - "შვედანი!"

უ რ ი ა ნ ა უ ჩ ი თ ხ ვ ა ნ ა უ ჩ ი თ -
- "ძინებური კაცი შვედანი კაცი" / ე.ი. დაძინებური
კაცი შვედანი კაცი / - / ანდამა / .

/ / 20 / Пословица, рассказы и песни, стр. 4 /

ამიტომ შესაძლებელი იყო გუფიქრა, რომ ხუნძახუნში სხუ-
სხვაობა წყვეტილის ფუძესა და წყვეტილის მიმღობას შორის
მეორე უდი მთვლენაა და წინათ ხანძახუნშიაჲ, ისე როგორც ამა-
ჲამად ანსუხუნში, წყვეტილის ფონმაშიაჲ იგივე -ჩ- თანხმო-
ვანი ვუქონდა, რაც მიმღობაში გვაქვს: * ნ ა რ ა -ჩ-ა, წა-
იკითხა" - ნაყვლად ნ ა რ ა ნ ა -ს ი...

საფიქრებელია, რომ სხვაობა წყვეტილის ფონმასა და მის
მიმღობას შორის, მაჩინაჲ, მეორეული იყოს: ჩვეულებრივ
სხვა დროებში / ანმეგობა და მეოფადში / მიმღობაში იგივე
ფუძე გვაქვს, რაც შესაძობის დროში ... შინ.

ანწყობ: შ ა ლ უ - უ ლ ა - შიშლეობა: შ ა ლ უ - უ ლ - უ - ბ ;

მყოფარი: შ შ ა ლ უ - იღ - ა " შ ა ლ უ - იღ - უ - ბ .

გამონაკლისია მხოლოდ წყვეტილი. მაგნიამ ხანამ თუიო
ამსწრეთქსების იხუოჩიო აჩ გოჩჩვევა, მანამ გაძნელებოდა,
სიძველის ავადსაძიოსით, რომელიმე მათგანისათვის უპირადე-
ლობა მიგვენიჭებინა. ჩავომ აუცილებლად უნდა ვიფიქროთ, რომ
ამ შემთხვევაში ამოხავადი წყვეტილის მიმლეობის ფორმა, ხო-
ლო წყვეტილის ფუძემი სხვაობა შეიძლება?

ანუხუჩის ჩვეულება, ამ მხრივ, საკითხის გადაწყვეტი
ვენი იქნებოდა: თუიო ანუხუჩში მესაძლებელია წყვეტილის
ფუძემი შეიძლება მოვლენასთან გვეთანებს საქმე: - ჩ მიმლეო-
ბიდან წახუხუბი იყოს და აჩა მიჩვედალი. ამგვარ ეჭვს
აძლიერებს ანუხუჩში წყვეტილის სხვა მაგარიოები, რომელ-
თათვის ამჟამად ანა სუფიქსიანი ფორმებია ამოხავადი და აჩა
-ჩ სუფიქსიანი. | იხ. ქვე მოქ | .

5. წყვეტილში ფუძეს თითქოს აჩაუთთარი საწარმოებელი

აჩ უჩანს:

მღჩ. ა ნ ნ უ ს უ ჩ ი :

ბ მ ს ა .

შ ა ვ ა | ← ხვა |

ბ რ ი ჩ ა -

ჩ ვ უ ე ლ ჩ ვ უ ა

ნ ა ჩ ვ ა

ქ ვ ა

ხ ა ა

შ ვ ა

ვ ა

ხ ვ ნ ძ ა ხ უ ჩ ი :

ბ მ ს ა ნ ა - "ილო", "ივილა"

ხ ვ ა ნ ა - "მოკვდა"

ბ ი ჩ ა ნ ა - "გავიდა"

ჩ ვ უ ე ლ ჩ ვ უ ა ნ ა "ქანა-

მელი "მარცვა"

წ ა ჩ ვ ა ნ ა - "უყუხელი
დაწო"

ქ ვ ა ნ ა - "ჭამა"

ხ ა ა ნ ა - "დაფქვა"

შ ვ ა ჩ ა - "მოვიდა",

"მოაღწია"

ვ ვ ე ა ნ ა - "დალია"

Տարապակ

6. Ե Կ Զ Է Յ Ո Ը Ո Ս Կ Ե Ն Ի Կ Թ Պ Ո Ւ Մ ^{Տարապակ} ՎՆՆԵԿԵՅԻՄՈ ՎՆՎՆ
ՍՊԵՆՆ - Կ Ժ - Կ ԵՅՆԺՎՆ. - Ո Ժ - Մ ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ ԿՆԱԿՅԸԸԸԸ:
ՍՐԻ.

Վ Ե Ե Կ Ե Կ Ի Ո:

Ե Կ Ե Ժ Վ Ե Կ Ի Ո:

Ե Տ Վ Ը - Կ Ժ - Կ

Ե Տ Վ Ը - Ո Ժ - Մ - ՎՈՐ ԵՆՈՂՈՒՄՆԱ.

Ջ Տ Վ Ը Ե Կ Ե Ժ Կ

Ջ Տ Վ Ը Ե Ո Ժ Կ Մ - ՎՈՐ ՈՄՅՈՒՄՆԱ.

Ի Կ Ի Կ Ե Ժ Կ

Ի Կ Ի Ո Ժ Կ Մ - ՎՈՐ ԸՈՒԾՆԱ.

Ժ Վ Ե Ը Կ Ե Ժ Կ

Ժ Վ Ե Ը Ո Ժ Կ Մ - ՎՈՐ ՈՅՈՒՄՆԱ.

Նուրբուրդի և թուղենի ժողովրդի և նշանակալի ՎՆՆԵԿԵՅԻՄՈ - Կ-ԵՅՆԺ.
- Մ / ԳՐԱՆԳՐԱԿԱՆ ԵՆՈՒՄԻ ՆՈՒՐԲՈՒՐԺ ԵՅՆԺՎՆ: ԵՆՈՒՄԻ ՆՈՒՐԲՈՒՐԺ ԻՌ → Կ
ՎՆՆԵԿԵՅԻՄՈՆ ՎՈՂՈՆ ԸՎՍՏՆԱՆՈՒՄԻ ԵՅՆԺՎՆԱՆԱ / ՈՆ. ԳՐԱՆԳՐԱԿԱՆ
ՏՈՒՆԵՅԻՄՈՒՄՆԱ: ԶՅ. 61-62 /.

ԵՆՈՒՄԻ ՆՈՒՐԲՈՒՐԺ ԵՅՆԺՎՆ ԵՅՆԺՎՆԱՆԱ ՎՆՆԵԿԵՅԻՄՈ
ՎՈՂՈՆՆԵՐ ՈՂՈՆ ՎՈՂՈՆՆԱՆԱ: ԵՅՆԺՎՆՈՆ ԵՅՆԺՎՆՈՆՆԱՆ ՎՈՂՈՆՆԱՆ
ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ - Ո Ժ Կ ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ ԶՅՆԺՎՆՈՆ ԸՈՒՄՆԱՆԱՆՈՒՄՆԱ
ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ: ԵՅՆԺՎՆ + Ժ Կ ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ → Ե Տ Վ Ը Ո Ժ Կ
| [18], ԶՅ. 157 / . Ժ Կ ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ ԵՅՆԺՎՆՈՆ ԵՅՆԺՎՆՈՆ Ե Կ Ե Ո
- ՎՈՐՈՒՄՆԱՆ ԵՅՆԺՎՆՈՆՆԱՆ, ԵՅՆԺՎՆՈՆ ՎՆՆԱՆ ԵՅՆԺՎՆ, ԵՅՆԺՎՆՈՆ
ԶՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ ՈՂՈՆՆԱՆ ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ - Կ Ժ - Կ / ← Կ Ժ - Մ / ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ
/ Ժ Կ ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ → Կ Ժ Կ → Կ Ժ Կ / , ԵՅՆԺՎՆՈՆ ԶՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ ՈՂՈՆՆԱՆ
ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ, ԵՅՆԺՎՆՈՆ ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ ԵՅՆԺՎՆՈՆՆԱՆ - Ո Ժ Կ ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ Կ-Ե ՆՎ
ԵՅՆԺՎՆՈՆՆԱՆ / Ժ Կ ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ → Ո Ժ Կ / ?

7. Ե Ն Ն Վ Ե Կ Ե Կ Ի Ո Ս Ե Ն Ի Մ Ո Ղ Ե Ն Վ Ե Ն Ե Կ Ե Ն Վ Ե Ն Ն ՆՎՈՒՄՆԱ
ՆՈՒՐԲՈՒՐԺ ԳՐԱՆԳՐԱԿԱՆ ԵՆՈՒՄԻ ՆՈՒՐԲՈՒՐԺ ԵՅՆԺՎՆ: - Կ ԵՅՊՈՂԵՆՈՆ ԸՎՈՆ
ՈՂՈՆՆԱՆ ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ ՎՆՆԱՆՈՒՄՆԱՆ:

3 უ ბ ნ - ბ ნ - "გააკეთებ!"
 4 უ ე ნ 3 უ ბ უ - ბ ნ - "სა-
 ჭმედო გააკეთებ!"
 5 ა 3 ნ - ბ ნ - "შეხვედობ!"
 "უყუქონებს!"

3 უ ბ ნ - "გააკეთებ!"
 4 უ ე ნ 3 უ ბ ნ -
 "საჭმედო გააკეთებ!"
 5 ა 3 ნ - "შეხვედებ!"
 "უყუქონებს!"

აკრძალვით:

III პირო:

3 ა ბ ე უ ე ნ - ბ ნ - "იწი
 იმეშაობ!"
 4 ბ ნ ე უ ე ნ - ბ ნ - "იწი
 დანიძინებს!"
 5 ნ უ ნ უ ე ნ - ბ ნ - "იწი
 დანიძინებს!"
 6 უ ბ უ ე ნ - ბ ნ - "იწი
 მოქსოვებს!"
 7 ბ ა 3 უ ე ნ - ბ ნ - "იწი
 დანიფყავს!"
 8 ა ბ ა ე უ ე ნ - ბ ნ - "იწი
 "უყუქონებს" დანიფყავს!"

II პირო:

3 ა ბ ე უ ე ნ - "იწი იმეშაობ!"
 4 ბ ნ ე უ ე ნ - "იწი დანიძინებს!"
 5 ნ უ ნ უ ე ნ - "იწი დანიძინებს!"
 6 უ ბ უ ე ნ - "იწი მოქსოვებს!"
 7 ბ ა 3 უ ე ნ - "იწი დანიფყავს!"
 8 ა ბ ა ე უ ე ნ - "იწი "უყუქონებს" დანიფყავს!"

მოკლედ შევადრებ იქნა ჩვენს, III პიროს აკრძალვითი ფორმე-
 ბისათვის ამოხსნადი II პიროს შესაბამისი [აკრძალვითი] ფორ-
 მები. აქაც III პიროსათვის - ბი სუფიქსი გამოყენებული.

დადასტურებული ფაქტი საინფორმაციო, რამდენადაც პიროსა გა-
 რევის სხვა შევადრით, საინფორმაციო, ან შეიძლება. +/

+/ ხუნძუნიში, მოკლედ ცნობილია, მშენა პიროს მიხედვით უხვე-
 რია: 1 უ ე ნ ე - უ ე ნ - "მე ვანი", 2 უ ე ნ ე - უ ე ნ - "მე
 ხანი", 3 ე ნ - უ ე ნ - უ ე ნ - "ის ანი" /-3-სუფიქსი გრამატიკ-

ბუნძახუნიში ამგვარი ფინიქსი უნდა: ბინძახუნიში ფინი-
ქსი იქ მდებარე პირს ან განაჩივებს.

მ. ა. ბ. ხ. მ. ლ. უ. ც. ი. ვ. ი. ს. ხუთიქსს ანხუხუნიში მოკვლევილი
აქვს ბორჯომის რაიონში - ნ.

კუდი კლასის ნიშანი; ნ. ი. ვ. | ექსპლ. |, ნ. ი. ე. | ინკლ. |
ნ-უ. გ. მ., - "ჩვენ ვართ"; ნ. უ. ვ. ნ-უ. გ. მ. - "თქვენ ხართ";
ე. მ. ლ. ნ. უ. გ. მ. - "ისინი არიან". განივული მხარე რიყ-
ხუი და ისიყ მხარე მამინ, თუ მშნას გნამავიკუდი კლასის
ნიშანი აქვს; მღი. მ. ჯ. აღეუდა | მშნას კლასის ნიშანი ან
აქვს; მუშაობ, მუშაობ, მუშაობს; მუშაობთ, მუშაობთ,
მუშაობენ. დიდი მუშაობის გამოსაყენებელია ჭ. ა. ნ. უ. ლ. ი., რი-
მულშიაყ მშნაში. ამჟამად პირთა განივების უღმეუნიშები ისა-
ხება: ე. უ. ნ. ვ. ვ. ნ. ა. - "მე ვიყავი", მ. უ. ნ. ვ. ვ. ნ. ი.
- "მეც იყავი", და ვ. ვ. ნ. ი. - "ის იყო"; ნ. ი. ვ. ნ. ვ. ნ. ა. -
- "ჩვენ ვიყავით", მ. უ. ვ. ნ. ვ. ნ. ი. - "თქვენ იყავით", და ე.
ნ. ვ. ნ. ი. - "ისინი იყვნენ". | | 38 |, გვ. 228 |.

ანხუხუნი ამ მუშაობისთვის ჭარხელს სუილედა და ბუნ-
ძახუნს ეკლავა: ანხუხუნიშიაყ, ვარდა მუშაობ ადნიშნული
გამოსაყენებელი, მშნა პირებს ან განაჩივებს. ესეუ იმის
მანივნიებელია, რომ ჭარხელი ანხუხუნიში ვერ მოეჭევა.

| იბ. მუხავარი, გვ. 24-25 |.

-3 Երգողյս -Յ-ն ճամախոյցքը խառնա. հայ միջնեքն
տըրտ -Յ Երգողյս, Երեմիայի ուր միտըրը և Յուրեք-
ըն ժըը -ՅՅ Երգողյսն ճան. Յուրեքը -ՅՅ Երգողյս ճը-
քըն ժըըն Երեքըն և յիմըքըն:

Ե Վ Ե Մ Յ - ճանչնա հա;

Մ Բ Ո Մ Մ Յ Մ - ճանճնա հա.../ [17], ճը. 79/.

ճանչըրըն ճմիջնա ճուրհի: Ճ Մ Յ Մ Յ Ճ Մ Ե Մ -
"Երեքըն", Ճ Վ Յ Վ Կ Մ Յ Մ - "Միջնա ճան...". [39],

ճը. 21/ և յանճըն - Մ Յ Մ Երգողյսն խառն: Ճ Վ Յ Վ-
Կ Մ Յ Մ - "Միջնա ճան", Ճ Ո Մ Մ Յ Մ - "ճամախոյցն հա"
/ [41], ճը. 40/.

ճմ Յուրեքը - Մ Յ Մ Երգողյսն Երեմիայի յի միտըր-
ըն Յ միտըրը և ճմըքն միտըրըն յիտըր Յ → Ե:

Մ Յ Մ → Մ Յ → Մ Ե. +/

ճնչընի միտըքն ճանչըքն միտըրը և -Յ Երգողյսն
միտըրըն -Յ-ն միտըրը:

... -Յ - → Յ:

Յ Մ Ե - Մ Յ Մ - → Յ Մ Ե - Մ Յ - → Յ Յ Յ - Մ Ե -
→ Յ Յ Յ - Մ - "Միտըքն հա".

10. Յ Ո Կ Մ Յ Ո Կ Ո Յ Ո Յ Ո Կ Ո Ե Ե Երգողյսն - ճն ճն ճն ճն. -
- Յ Ո Երգողյսն ճըքըն.

+/ ճիտընի - ճննըն ճըքն ճն. Առնընճն / [39], ճը. 20/

11. **კ ა უ მ ა უ რ ე ნ ბ** სანაწიშობდად ინფინიტივის ფორმას
დაქრთვის შემდეგ ბუნა ბ - **მ ღ ნ ი** | | **ბ-თ-ღ-ე ი**, რომ
შედიც დამოუკიდებელიაუ ინსაჩება და სიმნავს "დავადლებას",
"ზინძანებას". ხუნძანბუჩში **ბ მ ღ ნ ი** ბუნის ნაივდად ეამო-
ყუნებუჩია **ბ ა ბ ი ბ ე** - "ქუნა", "კუთება".

ბ უ ბ ე ბ ი | | **ბ უ ბ უ ი** - "კუთება; კაუბაყ. **ბ უ ბ ე ბ ი**
ბ მ ღ ნ ი - | | **ბ უ ბ ე ბ ი ბოლუი**.

ჭ ე ა ბ ი | | **ჭ ე ა ბ ი** - კაუბაყ. **ჭ ე ა ბ ი ბ მ ღ ნ ი**.
"შოკვლა"; | | **ჭ ე ა ბ ი ბოლუი**.

ჭ ე ა ბ ი | | **ჭ ე ა ბ ი** - კაუბაყ. **ჭ ე ა ბ ი ბ მ ღ ნ ი**
"ნეჩა"; | | **ჭ ე ა ბ ი ბოლუი**.

უღვლილებინას ინფინიტივი უყვლელი ჩიება, იყვლება ბოლში.
ღ ი ლ ბ უ ბ ე ბ ი ბ მ ღ ნ ი დასწეა **მ ა დ ე ტ ი** -
"შე ვაკუთებინებ მას | მინდა | სავქმეს."

ღ ი ლ ბ უ ბ ე ბ ი ბ მ ღ ნ ი დასწეა **მ ა დ ე ტ ი** -
"შე ვაკუთებინებ მას | მინდა | სავქმეს."

ღ ა ს ჭ ე ა ბ ი ბ-მ ღ ნ ი დასდა **მ ე ე** - მან შოაკვ-
ლეუინა მას ძმა."

ღ ა ს ჭ ე ა ბ ი ბ-მ ღ ნ ი დასდა **მ ე ე** - მან შოაკვ-
ლეუინა მას ძადლი..."

ხუნძანბუჩში **ბ ა ბ ი ბ ე** | **კუთება, ქუნა** | **შენწემის ინფინიტივის:**
ინფინიტივის კუყყება ს უჭიქსის ბოლბმოვანი **ე**, **ბ ა ბ ი ბ ე** კანგავს
თავკიდურ თანხმოვან **ბ-ს**:

ჭ ე ა ბ ე | **შოკვლა** | + **ბ ა ბ ი ბ ე** → **ჭ ე ა ბ ა ბ ი ბ ე**.

კაუბაყიყური ფორმებს ლოგჯინ მოქმედებითი ვვანის მნიშვნე-
ლობა აქვთ:

ბ უ ე უ ე უ ე ბ ბ მ უ ზ ბ ბ მ ღ ნ ი - "უკუხდრმა ქვა
გააყხვრდა."

ბ ა ბ ე ბ ე ბ ა უ ნ ბ ა უ ე ბ ი ბ * მ ღ ნ ი - "ნუიამაშ
ყანა გადაყუტა."

ბ ნ ბ უ ა ლ ი ნ ბ ე უ თ ხ რ ბ ი უ მ ღ ნ ი - "ანაყმა კაყი
დაათრო."

ბ უ ე უ ე შ ა მ ე ბ ი შ ბ ა ბ მ ღ ნ ი - "მზეშ თაველი
გააღწო."

ბ ა ბ ბ ე ნ მ ღ მ ე უ შ ა ბ ი ბ მ ღ ნ ი - "ღვდამ ხორ -
ბარი დაფანცა."

მაგნიამ, ამ მხრივ, ანწყუხუნში თავისებური ანაფურიკა:
კავშირგუჯრი დაჩმები ხუნდახუნშიდაჟ მოქმედებოთ გვანის
მნიშვნელობით გამოიყვანებოან. | 134 |, 83. 227 |.*|

*| გვანის კავშირგუჯრი მუხბებ ხუნდახუნში
იხ. | 134 | | და | 137 | |.

ბ მ ნ უ რ -სიყხე [ბ უ მ ა რ ი, ნ მ ნ ი]. ბ მ ნ უ რ ბ უ რ უ -
-სიყხეა. ბ უ რ უ რ ბ მ ნ უ რ -მზის სიყხე,
მზის მყხუნვაა.

ბ მ ლ მ ი -[ბ მ ლ ე ი]-ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა [ბ უ რ უ რ ი ნ ი ბ ე ე]. ბ მ -
ლ ი ნ ა - ბ რ ძ ა მ ე ბ ს, ბ მ ლ ი ნ - ბ რ ძ ა ნ ა.
ე რ ჯ ბ ა ე მ ი ბ მ ლ ი ნ ი რ ა ხ რ ა
ნ ა - მ ე რ ა ვ ა ნ თ ე ბ ი ნ ე მ ა ნ ყ ე ყ ხ რ ი. [იხ. კ ა უ მ ა -
ყ ი ვ ი ს ნ ა მ ლ ე ბ ა].

ბ მ ყ მ ი [ბ მ ყ ე ი] - რ ა რ ბ მ ყ მ ი - კ ა რ მ ს რ ე ნ ვ ა
[რ ა რ უ ა მ ი მ ე ე]. რ ე ნ რ ა რ ბ მ -
ყ მ ი ვ მ ჭ ა - მ ე კ ა რ მ ს ს ა რ ე ნ ა რ მ ი ვ რ ი -
ვ ა რ. - რ ა მ რ მ ე რ ე რ ა რ ბ მ ყ მ ა რ ა ნ ა - რ ა მ ლ ე -
ნ ი ყ ხ ე ნ ი თ რ ე ნ ა ვ მ ე ნ კ ა რ მ ს?

ბ მ მ მ მ ი / ბ მ მ მ ე ი - ვ ა თ ა ვ ე ბ ა [რ ე შ ი ნ ი ბ ე ე].
ბ მ მ მ ა - ვ ა თ ა ვ ე რ ა. რ ა ხ ბ მ მ მ ი
ბ მ ლ ი ნ ი რ ი ნ ე ე რ მ შ ა რ ე უ ი - მ ა ნ
ვ ა თ ა ვ ა თ ა ვ ი ს ს ა ე მ ე.

ბ უ თ ნ ე - ნ ა ბ ა რ ი [ბ უ რ ი თ ი ნ ა]

გ ვ ა ნ ე - რ ი მ მ [რ მ ნ ე მ]. გ ვ ა ნ ე რ ი ნ ი ს რ ე მ ა -
- რ ი მ მ ი რ ი ვ ი რ ა.

გ მ ნ ს მ - ე რ ი გ. - გ მ ნ ს ე რ, ნ ა თ ე ს. გ მ ნ ს ე რ - ფ ა ნ ხ ა რ ი [გ მ ნ -
- რ მ]. გ მ ნ ს ე რ ა ხ ა ნ ე ბ რ ე მ ა -
- ფ ა ნ ხ ა რ ი მ ი მ ე ვ ი რ ა.

გ მ შ ა ბ - უკბილი [შ უ ნ ნ ა ბ]. მ მ ნ მ შ ა ნ გ მ -
შ ა ბ - თაფლივით უკბილი. გ მ შ ა ბ ნ ა შ ი -
- უკბილი სიყვება.

გ უ ნ ი შ ა - უჩგ. გუნძი, ნათეს. გუნძი, მჩაჯე. გუნძი ად -
- მომუფნი [ბ ა ს ი].

გ ე ე ე - უჩგ. ლელე, ნათეს. ლელე, მჩაჯე. ლელე ად.
შაშა [უ მ ე ნ]. გ ე ე ე შ ა უ ჩ ბ ე უ ჩ ი -
- შაშაშ ყანა მოხნა. გ ე ე ე ლ ა შ - ლეილა; გ ე -
გ ე ე ე ვ ა უ - ბიძა [შაშის ძმა]. გ ე ე ე
ჩ ი - შმობლები | მესუად: შაშის ხარხი |.

გ ლ ბ ა შ ი - [ელბაჟი/-დაძახება; დაყვირება [ა შ ა უ ე -
მ ე]]: ე ჩ ი მ ე ნ ვ მ ტ ა მ ე ბ ჩ ი ჩ ი
ბ უ გ ა ბ ნ უ შ ა ხ მ, ნ ე უ ე ა ლ ა დ ა
ე რ ა -, ე ლ შ ა ჩ ი ვ ა უ ა მ - საოთ მილი -
ხარ მუნ შაგ ხაშიშ გზაზე, ჩვენიან უნადე წამლ -
ლი, - დაუძახებს ძმებმა.

გ ლ ე ე - უჩგ. ულელე, ნათეს. ულად - ქუხილი [ე ე ე].

გ ე ა ე - ღღეს [ე ა ე ა]. ე ე ა ე ე ნ ე ნ თ ე ე ე
გ მ - ღღეს მე აუად ვაჩ. ე ე ა ე რ ი ვ ა ბ
ე მ ბ ე ე ე - ღღეს კაჩვი ღღე აჩის. თავეკილე -
ჩ ი ე წაჩმოძობით მიითარებ ით წაყვარებაზე
უნდა იყოს: ე - "ეს", ე-ე ა ე "ამ ღღეს"
| resp. ღღეს |, ე ე ა ე ე ა ბ | ← ეყვარება | -
- ღღევაზელი.

ց ց տ ծ ո - [ցցտյոկ] - նցչիցորո, մոնցչիցծա [ցյ ր ց ծ ց] -
ը յ Ե ց ց տ յ ց ծ ր ծ Ե - մց մնցչիոս.
ոն.ցցտո.

ց ց տ ո - ցից.ցցտը, Եստցն. ցցտը - նցչիցորո [ց ց ր] -
ցցտը ձ ժ ք ց ծ - նցչիցորոտ մոյքըս / յն: նցչի-
ցործա մոյքըս/.

- ց ձ ծ ո - / - ց ձ ց ոկ - ց-, ղ-, ծ-, ր-, -մոնքըս [ց ծ
ք ո Ե ց] ոն. - ց ձ ո.

- ց ձ ո - ց-, ղ -, ծ-, ր- մոլոկ! [- յ ժ յ, ց-, ղ -, ր-].
ը ց ց ծ Ե, ց ց ձ ո ղ ժ ծ Ե - ցն ^{ձ ժ յ} մոլոկ յ ց!

տ ց ը ձ ծ ր - ցից. տըլձահիո, Եստցն. տըլձահիո, մի. տըլձահիձը,
- մչիկեձը [ժ ո ղ ' ո ր ո ձ ո]

տ ց ը ց - ցահիցտոտո մցմցըրո ձմնա: յի յիոն [ձ ց ք ո].
ձ յ ձ յ տ ց լ ը ց ր ց ց ո - ըլլըս յի յիոն մոն.
լ ը ո ր ց ծ Ե տ ց ը ց - մց ձմն յի մցձցն. [լ ց ն ձ .
ը ո ր ց ծ Ե ձ ց ք ո]

տ ո ձ ո - ցից. տձմը, Եստցն. տձմըլը, միձը. տձձը -
- քրոյո [տ ձ ղ ո].

տ ց փ ծ Ե ց - տ ո փ ո [տ ց մ ծ Ե ց].

- ո Ե ժ ծ ո [ո Ե յ ո] ծ-, ց-, ղ-, ր- - մցմոնցծա [ձ ժ ո Ե -
ց ո ձ ց]: ը յ Ե Ե ձ ց ց ո Ե ձ - մց ժձըոն
մցցմոննո.

ი ხ ა თ ი - უ რ გ . ი ხ ა თ უ რ , წ ა თ ე ს . ი ხ ა თ უ რ - გ ა მ ა დ ბ უ რ დ
[ი ხ ა] . ი ხ ა უ რ მ ე ხ ა - გ ა მ ა დ ბ უ რ დ ს რ ი მ .

ვ ა რ - უ რ გ . ვ ი რ ი ი დ , წ ა თ ე ს . კ ი რ ი დ , მ ი რ ა ვ ე რ . კ ა რ ი დ - ე უ რ -
ე ი [ს ა ვ ე რ ა] . ვ ი რ ი ი დ რ ე ხ ბ ე ნ თ ზ
რ ი - ე უ რ ე მ ა უ რ ნ ი გ ა ა თ ბ ო .

ვ ა ჭ ი - მ ე რ ი ა ე ე ი [ვ ა მ ა] .

ვ ი უ ა მ - მ ა ნ ე ლ ე ი [ლ ა მ ა ს] .

ვ ო ლ ო - უ რ გ . ვ ი რ ი დ , წ ა თ ე ს . ვ ი რ ი დ , მ ი რ ა ვ ე რ . კ ო ლ მ ა უ რ - გ ა -
ს ა ლ ე ბ ი [ვ ე რ] .

ღ ა - ბ - მ მ ნ ი ს ა რ ი თ : ა ე [მ ა ნ ი - ბ] . დ ე დ ე ღ ა ვ . უ -
გ ა მ - მ ა მ ა ა ე ა რ ი ს | I | პ ე . | ბ ა ბ ა ღ ა ე
თ ე ჟ ე - დ ე რ ა ა ე ა რ ი ა რ ი ს | II | პ ე . | ჭ ი მ ა ნ
ღ ა ბ ბ ე რ ე უ - მ ა ე მ ე ი ა ე ა რ ი ა რ ი ს | III | პ ე . |
ვ ა ლ ა რ ღ ა რ ი რ ე უ - ძ მ ე ბ ი ა ე ა რ ი ა ნ .
ე ე მ ი ღ ა ს - მ ო ლ ი ა ე ! უ რ ე ა ღ ა უ ა -
ნ ა რ ი ა ე ე რ ა ნ , ა მ წ ი მ ო რ ი დ ! + |

+ | ხ ე ნ ძ ა ს . მ ა ნ ი - ბ , - ე , - რ , - რ . - " ა ე " მ მ ნ ი ს ა რ ი -
თ ნ ა ნ ა რ ი თ ე ბ ი ა მ ა მ - ბ . . . " ჭ " ნ ა ე უ რ ა რ ს ა ხ ე რ ი ს თ ე უ ბ ი ს ა გ ა ნ :
მ ა - ნ ი . - ნ ი მ მ ნ ი ს ა რ ი თ ს ა ნ ა რ ი თ ე ბ ე რ ი ს ე უ თ ი ე ს ბ ა ; მ ე რ .
ჭ ო რ ი მ - " ე ი ბ ი " ; ჭ ო რ ი მ - ნ ი - ბ - " ე ი ბ ი " ; დ ო ნ ე კ ო რ ი მ ; - ე ო ნ ე ვ -
ნ ი - ბ - " ო რ ი მ ო მ ი " ; რ ე ხ - მ ე უ ე რ ი ; - რ ო ს ო ნ - ნ - ი - ბ
- " მ ე უ ე რ ი მ ი " . . . | / 231 , 83 . 76 | .

Ը Վ Յ Ն Ո - | Ը Վ Յ Ղ Ո | - սյվհա; լուբնա; ջամջնաչհոծա; [ծալ Վ Յ Ո Ն Գ] . Ելնժան. ծալաժոնից "սյվհոն" մեծիցնեղծոտ ջհամալոյկլո յլանոն ժոնեղջոտ սս- ջըլըոն, Եոլո "ջամահոյոն", "ջամջնաչհոծոն" մեծիցնեղծոտ-սսլալըծալո. Վննչեղիժո Վժ Եոլոյլան ծա-մոլլլլլլլլլ ըս ըՎՅՈ, հո տլլժա յնըս, մեծիցնեղծոն ՎժջՎհ ջհհհլլլլլլլ մոլլլլլլլլլ ոլլլլլլլ .

Վննչե. Ը՛Մ-Վ-Յ - "Վլ" ծմեհնահոլլիս ՎժջՎհոլլլլ յՎժժոհո յնըս ժլոնըլս Ը՛Մ-հոլլլլլլլլլլլլ ժոհոժան, հոմլլլլլլ ժլլ "լոն" յո-լլլլլլ տեղոտ հոլլլլլլլլլլլլլ ժլլլլլլ յնհոլլլլլլլ յհլլլլլլլլլլլ, հոտլլ- Եոլոնոտնա ըս մոլլլլլլլլլլլլ : Եալլլլլլլ . ժլլ, յհլլ . Ը՛Մ-Ո - Ը, հոտլլ . Ը՛Մ-Ո-Ը, մոլլլլլ . Ը՛Մ-Ո-Յ-Գ .

Ը՛Մ - Վ - Յ Յոհնահոլլլլլ Ը՛Մ ժոհոլլլլլլ ըս -Վ-Ելլլլլլլ, հոմլլլլլ ժլլլլլլլլ յոլլլլլլլլլլլլլլլլլ Վլլլլլլլ ծմեհնահոլլ- ժոն հահոլլլլլ : ժլլ . Ը Վ - Յ - ՈՆ -> Ը - Վ - Յ - Վ - "Ոլլ" [Ելնժան . Ը Ո - Յ -> Ը Ո - Յ - Վ], Ը Վ Յ - ՈՆ "ժոլլլլլլլլլլլլ ժլլլլլլլլլլ ըս ծալ Վլլլլլլ ժլլլլլլլլլլլ -> Ը Վ Յ Վ "Ոլլ" | ըս ծալ | . [Ելնժան . Ը Ո - Յ -> Ը Ո - Յ - Վ] ըս Եժլ .

Վլլլլ ժլլլլլլլլլլլ, հոմ ջլլլլլլլլլլլլլլլլ ըս յլլլլլլլլլլլ ըլլլլլլլլլլ հոհնահոլլլլլլլ ջլլլլլլ Ն՛ Ը՛ Վ Յ | Տ՛ Ը՛ Վ Յ | "Վլ", "Վլլլ" | | 4 | |, ջլլ . 512; | 12 |, ջլլ . 94 |, հոլլ Վլլլ . ոլլ . ԿՎժՎնոլլլլլլլ ժլլլլլլ ժլլլլլլլլլլլ յնլլլլլ : յլլլ ժո- մոլլլլլ լլ Վննչեղի Վ յլլ, Վ յլլ յ լլ - ՈՆ Ն՛ Ը՛ Վ Յ - ՈՆ Վլլլ- ժլլլլլ յնհոլլլլ : յլլլլ յն Վժ Եոլլլլլլ ժլլլլլ յնհոլլլ Ը՛ Վ Յ յլլլլլ յլլ յ ըժ Ո - Ն, յ . ո . հլլլլլլլլլ յոլլլլլլլլլլ յլլլլլ յ . Ելլլլլ-լլլլլլլլլլլլլ ժոհոլլլ ըս յ յ Ե - Ն Վ յնհոլլլլլ ? ժՎհոլլ Ն՛ հոլլ յնըս ոլլլլ ?" | | 48 |, ջլլ . 503-509 | .

Ջլլլլլլլլլլլլլ ժոլլլ հոհնահոլլլ Ն՛ Ը՛ Վ Յ | Տ՛ Ը՛ Վ Յ | ,

ღ ა მ ჯ - ჭვანიყლი. ხ უ ნ ძ ა ხ უ რ ა ღ ნიშნავს ნახ-
შიჩს. ღ ა მ ჯ ჭ უ ჯ უ რ ა მ -შავი, ჩოგონიყ
ჭვანიყლი [ხუნძახ. მ ა ვ ი, ჩოგონიყ ნახშიჩი].

მ ა მ ჯ - ანუხუჩად უ ნ ა ხ ა უ ნიშნავს | ნევეჩი მ-
ნა -ჩვენი უნა; ჯუჩუს მანა -ჩუხუდი უნა | ღ ა
ფ ვ უ ი ღ ხ ა უ. მანა მ უ გ უ -ფეუილია. მ ა მ
თანა ჩ ი - შაფეუჩაჩა ვაუი, ფეუილის მუოდნე კა-
უი. ფეუილის მნიშვნელობით ხუნძახუჩი გვაქვს
მ უ რ ი უ ხ ი.

- ჩახაყ შეძლეგ ვრამჩოთი უხუდედაღ ვადმოსყმს, - იგოვე სოყ-
ყვაა, ჩაყ ჩვენ მივი შე მთილქამონშეშუდი ღ ა მ -ბ.ოლონე,
თავიხუბუჩი უჩანსკჩიპოთ ვადმოყუძუდი. ს' | ს' | ნიშანი
გაუღღენშეფღონს ს' | ს' | ა ბ -ში ყადჟ ბგეჩას აჩ უნდა
ვადმოსყმღეს, აჩამღე იგი ღ' | ღ' | ნიშანთან უჩთად,
ს' | ღ' | ს' |], უნდა აღნიშნავდეს იმ სპეყოფივერ ღაფე-
ჩადს, ჩომღესაყ ჩვენ, ჩვეუღებჩიყ, ღ ა -თი აღვნიშნავთ
სოღმე. ყადჟ ႁ' | ს' | ნიშანი | ს ა მოსყჩოთი | გაუღ-
ღენშეფღონს სოფეუმაში აჩა გვაქვს.

ახე ჩომ, ს', ჩოგონიყ ყადჟ ნახილი, ს' | ღ' | ა ბ -ში აჩ
ვამოიყოფა.

გაჩდა ამიხა, ღ ა მ -ის უბღა | თბ | resp. ღ' | მ ბ | თან
ღაკავშიჩიგბა შეუძღეძუდი იყნებოღა, თუნდაყ, იმიფომ, ჩომ
ამ თჩ სოფეუაში ხუღ სხვადასხვა ღაფეჩადი თანსმოვანია:
უჩომია ღ ა | ღ ა მ |, მუოჩიში კი ღ' | ღ' | მ ბ |, თჩი-
ფეუ, მახთაღი, სპიჩახუჩი, მავჩამ უჩთახუთისავაჩ გაჩიყ-
უდი. ანუხუჩიში ღ ყოველიყის მ-თი იყვღება, იშაფე ღ' | მ ბ -
- | ის | ნაყვადესახეღში ღ' → თ: [თ ა მ -"ის", ჩაყ, ავიუთეყ, ხავ-
ხეღით ვამოჩიყხავს ამ ნაყვადესახეღთან ღ ა მ | მნიხაჩთის ღ ა -
კავშიჩიგბას.

-მის ნ-|| -ბი ნ ნ ნანიღაკო მის ნძი ||
ბი ნძი - [თქმა] - მისი ნანიღაკი უნდა მიმდინა-
რეობდეს. [იხ. მისი, ბიძი].

მისი ნძი - [მისი] - თქმა, რა ნიშნით [ა ბ ნ ძი] . თქმა -
მისი ნიშნით მისი : ბი ნ ნ ნანიღაკი [ბიძი] - ამბობს,
იყვანს; ბი ნ ნ ნანიღაკი [ბიძი] თქვა. მისი ნიშნით უნიკალური
ფორმა : მისი ნიშნით უნიკალური - ან თქვა. ვი [მისი] - მისი
[ხედავს. კი [ბიძი]], კი ბიძი ნიშნით მისი... მისი-
ნიშნით მისი... [იხ. ბიძი]

მისი ნიშნით - [ბიძი] ⁺ , უნიკალური. მისი ნიშნით, ნიშნით. მისი ნიშნით.

მისი ნიშნით - ნიშნით [ნიშნით] . აკად. ან. ნიშნით
ანიშნით, ნიშნით - მისი ნიშნით ან ანიშნით. იგი მისი ნიშნით
კლას-კლასური ნიშნით მისი ნიშნით [მისი.
ხედავს. ნიშნით] : ნიშნით - [43], 33. 17].

მისი ნიშნით - ნიშნით; ხედავს. მისი ნიშნით - გუშინ.

მისი ნიშნით - ნიშნით, ნიშნით [ნიშნით] .
-ე ნიშნით მისი ნიშნით ხედავს ნიშნით.

მისი ნიშნით - უნიკალური. ნიშნით, ნიშნით, მისი ნიშნით. ნიშნით - მისი ნიშნით [მისი -
მისი] . ნიშნით ნიშნით ნიშნით. ნიშნით ნიშნით - მისი ნიშნით
უნიკალური.

+ [მისი ნიშნით] და კლასური ნიშნით ნიშნით
მისი ნიშნით ნიშნით. [4], [15] .

հ ո ս ո ը - Մոժո [Յոնցը] . ու . - ունի .

հ ո լ ո - ձայնի [խաղաղ], ը ս ն հ ո լ ը հ ո լ ո
լ ը մ հ ո - ժան պեղեն ձայնի մոտեմ . Չ ը հ -
ն յ ը հ ո լ ո - քրիստոս ձայնի .

հ ո թ ո - - սուրբ [լ ը ը հ] հ ո թ ո թ յ թ յ - սուրբ,
սուրբ սուր .

հ ո թ ո լ ը - ըրուտ, ըրուտ [հ ը ը ը], թըն . հ ո թ ը ն
սոնալը, հ ո թ ո թ ը ը ը ը ը . հ ո թ թ ո ը |
ըստընն . հ ո թ ո լ ը ը ը ն լ ը ը ը ը ը
- ըրուտ | ըրուտ | ը ը ը ը ը ը . ը ը ը ը հ ո լ ո -
թ ո լ ը ը ը ը ը - ն ը ը ը ը ը ը ը ը ը ը - լ ը
ըստուր, հոգույ տանընթաց : - Զ

ս ը ո - ըն . ս ը ո ը - տիտղոս, խոնքը [ս ը ը ը] .
ս ը ո ը ը ը ը ը ը ը ը - տիտղոս ըսն
ըստընն .

ն ը ը ը ը | ը ը ը ը | - սուրբ [ը ը ը ը] - ու . ը ը ը .

ս ը ն ո - սուրբ - հոգույ? հոգույ? [ը ը ը || ը ը] . ս ը ն ո
ը ը ը ը ը ը ը ը ը ը - հոգույ ը ը ն ը
ս ո ս ո ս ո ? ս ը ն ո ը ը ը ը ը ը ը ը ը
- հոգույ ոստի ը ը ը ը ը ? ս ը ն ո ը ո ս ը ը -

- ჩადგანაჲ; იმით, რომ [-ჩადგომ თუ ვიფიქროთ]

ჭ უ მ ა ნ ვ ა ზ ნ ვ ჭ უ, ხ უ ნ ი ბ ი ს ა რ ო
უ ნ თ უ ვ უ გ ი უ - მძანი ან მოვიდა, ჩადგანაჲ
| მუხუარ: ჩადგომ თუ ვიფიქროთ | - ავად აჩინა .

ს უ ნ ვ ა რ - | მუხუარ | - გუშინ. [ს ო ნ]. სუხუარ შაბათ
ყო ბოლა - გუშინ შაბათი დღე იყო.

- დ გამოიყოფა: სუხუარ-დ | მღი. ვ ვ ა-დ-დღეს |.

ფ ა რ ა კ უ ჭ - შეჰერა [ჭინკორიჭორიშ]. სიყვეა მუდგენი-
ლი უნდა იყოს: ფარა-კუჭ. მღი. ფ ა რ ა - ვ ვ ე რ ი -
ი უ - ლოკიკინა .

ფ ვ ვ ნ ძ ი - | ფუფუნჯი | - ნახვლა [ი ნ ე]. დ უ ნ მ ვ თ უ რ
ვ უ რ ე რ ი ხ ფ ვ ა ნ ა - ხვარ მე ყვარულში
ნავარ. დ ვ დ ვ მ ა ჯ ა რ ი უ ჭ ფ ვ ა - მამა
მთაში | დაღესტანში | ნავიდა. ბრძანებოთში ვნაფ-
ღება: უ რ ა - ნარი! აკრძალვიან: ფ ო ნ უ ნ ი -
ანი ნახვიღე! - შინვე დღე იფიქრო ალღება.

ფ ვ ბ - ქვა [მ ვ ნო].

ფ ო ნ ა - ბ — შავანი [მ ო ფ ო ნ ა - ბ]. ფ ო ნ ა ვ ა უ
შავანი | resp. უმყინოსი | ძმა. ფ ო ნ ე
| ← ფონაჲ | დ ა უ - უმყინოსი და. ფ ო ნ ა - ბ
გ ო რ ი მ - შავანი თითო ანუ ნეკი. იხ. ფონოზონ
- ქ ა ბ .

Երոթառնթն-ոն. Երոնած.

Երոհնոն-հրդհո, յալահո; ծուրո [Երոթնծ]. Երո-
Երոլ Երոհնոն-նոն-հրդհո, նոն յալահո.
Երոլ Երոհնոն^{նոն} թառնթն թառ թառ թառ
Թրծրնա -նոն հրդհոյ հոլոյ ծրլլն յալ-
տղն.

Երոթնթն-ընդ-ըրդհոնո, հաղն. Երոթնոլ, թհոլ.
Երոթնծո / / Երոթնոլ ը-հրդհո
[հոթնթն].

Երոլոն-ժոլո [Երոլոլ].

Երոլոն / Երոլոլ թն /-ըսոնըծա [Երոլոլնթ].
Երոլոլ ըր ըր ըր-սոննալն.
Երոլոննա ծալ-սոննըլոլ ըրդհո.

Երոհոլ թն, թնթն [Թոհլոլ-ծ]. Երոհոլ-Երո-
հոսա-ժոլո ըս թոլ. ըր ըր ըր ըր
Երոհոլ-Երոհոլ սա ծոլ ըր ըր ըր-
հո-ժոլոլ թոլո ըս թոլ ըսոլլլլլլ ըրդհո-
թն.

Երոհոլ սա-ծ-սալլլլլ [Թոլլլլ-ծ]. Երոհոլ սա
լոլ-սալլլլ, թնթն թն.

ფრევი - უანგი [ფრევი]. ფრევი ღვთის მამა მადლი -
უანგმა იანილი ვაჟი.

ფრევი - [ფრევი] - მონღო [ღირსი]. ღვთის
ამა ფრევი - მამა მადლი მონღო.

ფრე - მანძან [ფრევი] - ფრევი ინილი ღვთის
თუნილი სარევი - მანძან მადლი
მონღოში ვივი.

ფრევი - იანი, სანილი, მადლი. [ფრევი, სანილი].
ფრევი უნილი - იანი მადლი! მონღო
ნილი ფრევი მონღო - მონღო
მონღო ვივი მადლი მონღო. ფრევი
ნილი - იანი მონღო.

ფრევი - იანი. იანილი, მადლი. იანილი, მნი. იანილი - მადლი.
[ფრევი]. იანილი ფრევი იანილი - მადლი. მნი.
იანი - მნი.

ფრევი - [ფრევი] - იანი [ფრევი]. იანილი ფრევი -
მონღო იანი.

ფრევი - იანი. იანილი, მადლი. იანილი, მნი. იანილი - მადლი,
მნი. [ფრევი] - იანილი ფრევი - მადლი
მნი.

ყ ა ლ ო ბ ი - [ყოფილი]-დასწავა [ბ უ მ ა ბ ი] ქ ი მ ი ე ე ი ნ
ქ ა ლ ყ ა ლ ბ ი ბ ო ლ ი ნ - დაჟამ შინი დამ-
წვდ; - ნ უ ე უ რ ე ი ნ ქ ვ ე ნ ყ ა ლ ი ნ -
უფსხრამ ხუდი დამწვა.

ყ ვ ე - ხახმელი [მ ვ ყ ვ ე]

ყ ვ მ ი - დაღვა, სმა [მ ვ ყ ვ მ ე] ყ ა ნ ა ბ ო ნ ი მ
- [ყ ვ ე ი]. დასაღვი წყარი. ე ი ო ო ო ნ ი მ ყ ა - მ ე წყარი
დავლიე.

ყ ვ წ - ყხურის ფეხვი [ფ ვ წ].

ფ —> ყ ჩვეულებრივი შრომებისა შიღვი-ყაჩახუც-
ანდაღაღვიში. აწწუხურში ყოველთვის უფლებია. მაგ
რამ ამ სიფყვაში თავკიღვიწი ფ-ს ადგილას გვაქვს.
სამ ან ანიხ სიფყვა შენაძენი სხვა დიადეჟიდან?
[სახედობნი, შიღვი-ყაჩახუც-ანდაღაღვი დიადეჟი-
დან, მთქმელმაყაყ ფ —> ყ ჩვეულებრივი შრომებისა?]

ყ ი ნ მ ა ე ი - ფყვმადი [ხუნდაბ. ?]. ყინმადი ბაკანი-
ფყვმადი დაკრიფ!

მ ა ფ - კვადი [დასახე]. შიღ ა მ ა ს უ ე მ ა ფ ვ ი მ ი ნ ე
ე ყ - ადამიანის კვადიყ ან ანიხ. მღი. და-
კვირი: მ ა | | 24 |, გვ. 290 |.

ჭ ი ნ ი ვ - უნდა, ნამკვარი [ბ ა რ ი უ რ] .

ბ უ მ უ ხ - უნდა. ხუშხი, ნათეს. ხუშხი, შინავე. ხუშხი
- უხუციანი | მ უ შ უ რ | / იხ. ს უ მ უ ხ | .

ჭ ა მ კ ა ნ - უნდა. ჭამკარი, ნათეს. ჭამკარი-ქუცი, მუნი
[მ უ შ ა] .

ჭ ი მ ა ნ - [ჭ ი მ ა ნ] - უნდა. ჭიმიანი, ნათეს. ჭიმიანი-ქუცი, შინავე .
ჭიმიანი - ბავშვი [რ ' ი მ უ რ] . III გრამატიკი-
კულიკიდან-კატეგორიის სახელით: ჭ ი მ ა ნ რ უ-
ყ ი მ უ ხ უ - ბავშვი შინავე. ჭ ი მ ა ნ
შ ი მ უ ხ - ბავშვის სძინავს. ხუნძახუნში
ჭ ი მ ა ნ, შინავე. ჭ ი მ ა ნ-აქ-თავი, ჯად-
ბობა, თვალი; ყო-მედი; ქმარი-მედი.
| [23], ლექსიკონი, გვ. 122|. ამოსავალი მნიშ-
ნელობა კი რჩევესათვის უნდა-უნდა მათგანი უნდა
ყოფილიყო.

ამჟამად კი შეკითხვას - ი ა ნ ჭ ი მ ა ნ ბ უ-
მ ი მ ა მ რ ი ს უ რ - ხუნძახუნდი ანუ გავიგებთ:
ჩამდენი თვალი ანის ამ სიტყვაში? ანუ ხუნდი კი - ან
- ჩამდენი ბავშვი ანის ამ სიტყვაში? სიტყვის მნიშ-
ნელობის უფროს კარგი მაგალითი უნდა უნდა სხვა-
დასხვა დიდ ქვეყნებში იხ. ანდრონიკი მაგალითი:
დ ა შ ა , ნ ი რ ' .

მ უ ნ ე , მ უ ნ ე ი - იქ, მანე | მესაყვირის ფეხზე ხუნ-

კ მ ბ ი | კ მ უ ი | - კოეზი. ³გვ³ნ³გ³ბ³ა გ³დ³დ³გ³მ³უ³დ³დ³ის ლექ-
სიკვირ მახადამი³: ანწყხ. კონი, ქანი. კონი,
ხუნძახ.ლყ. თ | =ლ უ დ | | 14|, გვ. 516|.

კ მ კ მ - კოვა ; კ მ კ მ დ ა ; ა ნ უ რ ⁶ნ მ ბ უ გ უ -
- კოვაში ნყადი აჩიხ.

ღ ვ ლ უ რ - ღვლეი.

მ ა ქ ა ნ ი ლ ა მ - მაქანო.

მ უ უ რ ა - მუველი, ენგ. მ უ უ რ ა ხ.
ჩაილაშასკოშას მ უ უ რ ა ხ ჭ ა ა ქ თ ა გ ი მ უ -
ბ უ რ ი - ჩაილაშასკოშა | ჩვეულებისმეგბა ჩაილაშასკოშის,
თავმჯდომარე | მუველეს ³ვიც მუველინა. | გვ. 516 |.

მ ი ნ ე ი.

ნ ა ხ ი ჩ ი.

ნ ა რ ⁶ნ - ნადირი: დ ი ჩ ლ ყ ა ნ მ ნ ა რ ⁶ნ ბ ა -
ყ გ ი მ ი ნ ა გ ი ჭ ა დ ი ნ ა - მუ მუაველი
ენით ნადირი მზის და მთვარის მსგავსი.
თღ → რ⁶

ნ ე ს ე ი.

ნ ი უ რ ი - ნიჭისა.

Ե Վ Ե Կ Թ Ճ Ո - Ե Վ Ե Կ Թ Ճ Ն Ե Ր Ը - Ե Ն Թ Ո Ն Ե Ր
Է Վ Մ Ի Ո - Ե Վ Ե Կ Թ Ճ Ն Ո - Ե Ն Թ Ո Ն Ե Ր Ի Վ Չ Կ Վ Ի Կ Ե .

Ե Ո Յ Ո Ն Ե Ր Ո - Ե Վ Մ Ի Վ Ե Ն . Ե Մ Ի Մ Ե Վ Ի Մ Ը 1 .

Ե Կ Ի Վ Տ - Ե Կ Ի Վ Տ Ո .

Է Վ Կ Վ Ե Ն Ո - Կ Ո Կ Վ , Ե Է Վ Կ Վ Ե Ն Ո .

Է Մ Ի Ի - Է Վ Ի Մ , Ե Վ Տ Կ Ե . Է Մ Ի Ի Ը Ո Ը .

Ը Ո Ը 1 Ի Ե Ն Թ Ո Ն Ե Ր Ո Վ Ը Ի Կ Ե Է Մ Ի Ի Ե Կ Ի Վ
Ե Կ Ե Կ Է Վ - Ե Կ Ե Ն Թ Ո Ն Ե Ր Ն Է Վ Ի Մ Ե Կ Ե Կ Ե Կ Ե Ե Կ Ե .

Կ Վ Մ .

Կ Կ Ի Կ Ի Ո ,

Կ Վ Ի Յ Վ Ն - Յ Ն . Կ Վ Ի Յ Վ Ն Ը - Կ Վ Ը Վ Յ Վ Ն Ո .

Կ Կ Վ Ո Ը Վ Ն - Կ Կ Վ Ո .

Յ Կ Ո Ն Ը Ո Ը Վ Ն - Կ Կ Վ Ո Ն Ը Ո Ը Վ Ն 1 - Յ Կ Վ Ո Ն Ը Ո .

Ի Վ Ը Ը Վ Ն - Ի Վ Ը Ը Վ Ն Ո .

Ի Կ Ի Ի Ե Կ Ը Ո Ն - Ի Կ Ի Ի Ե Կ Ը Վ .

Ն ա Յ Յ ի - նաժըր - Է շ Ն Յ Մ Ք ա Ն ա Յ Յ ի Թ ա - Յ ց
չոյնչո Նաժըրն .

Ն ո Ն Է ա Յ | Ժ ո Ն Է ա Յ | Յ ո Ն Է ա Յ . Ն ո Ն Է ա Յ - Ն ո Ն Է ա .
Ն ա Ն ա Է Ն ո Ն Է ա Յ ա Է Ն շ Ի Ն ո -
Է ց Է ա Յ Ն ո Ն Է ա Յ Ն Յ յ Ն Յ ա .

Ջ ա Է ա : Յ շ Է ա Ն - Ջ ա Է ա - Է ո լ ը Ջ ա Է ա .

Ջ ո Ն ա Կ Յ ի - Ջ ո Ն ա Կ Յ ի ի , Ն ո Ն ա Կ Յ ի .

Խ ո Ն Յ - Դ ո Ն ա - Դ ո Ն ա , Խ ո Ն ա

Խ շ ի Յ ա .

Ջ ո Է ո , - Ջ ո Է ո Է ա Ն - Ն ո Ն ո լ ը . յ Խ → Ջ .

Ք ա Յ ո .

Ք ա Յ ա Յ - յ շ յ ա Յ ո .

Ի ո լ ը ո Ն Յ ա յ շ Է ա Ն Ի ա Ն Ն , Ն ո լ ը Ն յ ա յ շ Է ա Ն յ Ն Ն շ Ե Ն ի Յ ո ճ ո Ն ա Յ ա Յ յ շ Է ա
Յ Է ա Ն - Յ ա յ շ Է ա Ն ի ի Ն ո Ն ո Ն ճ ա յ ի Ն Յ յ շ Է ա Ն :
Յ ա յ շ Է ա Ն - Յ ա յ շ .

Յ ո լ ը ո Է ա Ն - Յ ո լ ը .

Յ ա Ջ ա ի ո Է ա Ն - Յ ա Ջ ա ի ո .

ყ უ თ ი ლ ა ბ - ყ უ თ .

ჩ უ ჩ ჩ ხ ე ე ი ბ - ჩ უ ჩ ჩ ხ ე ე ი ბ .

შ უ ი ნ ე ი ლ ა ბ - შ უ ი ნ ე ი .

ჴ ი ე ბ ლ ა ბ - თ ხ ი ე ბ .

და ვგებთ სიყვამი ე უ ღ ე - ჩ "ღუღუი" - ჩ გრამატიკული
პლანის ნიშანი იყოს.

აწვებური გამოთქმით ჩვენი ნიშნი უბრალოდ ხაზები:

თ უ ჩ თ ი ს / / / თ უ ჩ თ ი ს / - თ უ ჩ თ ი ს ა ე ე ბ // თ უ ჩ -
თ უ მ ა რ რ ა - თ ბ ი ლ ი ს ი .

თ ე ე ბ უ ჩ - თ ე ე ბ ე ბ .

ყ უ ჩ ე ე - ყ უ ა ჩ ე ე ბ .

ე ა ხ კ ვ ნ ა

ამნივად, ხუნძუნი ენის ანწუხუნი დიადეჟეს ახასი-
თებს შემდეგი ძოწიოთადეოთავიხეგბუნიე -
ბეგბი:

ფონეჟეიკუნი მთვეგენებო

1. აბრუჟიე ვ-ს, მელნი აფიკაჟებოხ ძ-სა და
კ-ს, ფინგადუნი ე -ს | აჩაბური ქამნი, მუგრული ე -ს
ბადელი ბგენა | და უმარუვლო ვ | ვაქ-ს მქონებლობა •

ამათგან ძ ანწუხუნი მხოლოდ ფო-ხ უნი კილოკაჟ-
ში დასუყრება და იგი გვაქეს ღ-ს აფიკაჟიზაყიონ შედე-
გადქ ქვენი → ქვენი - "ქამა"; ჩოდიბე → ჩოდიბე -
"ყხენს" |. ქ ა დ ა ე მ დ უ ნ ი კილოკაჟში ძ-ს აღვიღს
კ იქენს | იხ. ქვემოთ: 26 |.

2. ღ-დაჟენადი სპინანვიხა და მ-წინანენისმიერი
ხუსვი | დანიბილებული | სპინანვიხის უქონლობა.

ღ ყოველთვის შევუდილია მ-თი, რის შედეგადაც ნაყვადი
თიხი დაჟენადიხა | ღ, ღ, ღ, მ, |, რომლებიც კარგადაა
განჩვეული ხუნძა ხუნძი, ანწუხუნი სამი დაჟენად-
ი თანბმოჟანი გვაქეს: = ღ, ღ, მ | პირველი სპინ-
ანვიხა და რიხი უკანახკენელი აფიკაჟი; გვაქლია პირველი
საფუხუნი სპინანვი ღ. | რაბვი → თაბვი - "ხამი" |.

სუსტი φ -ით სხვადასხვა თანხმობით იყვლება :
 β -ით და β -ით. პირველი |სუსტი β | ნაყვად φ -სი
 დაშახანობებულობა φ α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω
 სუსტი φ -ს ნაყვად β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω
 ვაქვს. | ცოხური : β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω ... |
 ქარაქოც β -სათვის უმჯაროე ამოსავალი უნდა იყოს სუსტი
 β : β α β γ δ .

3. უკანაენიხშივი β -ს შეყვად β -ით |ფაინგადური
 მაგანი სპირანტი | β | ძივი β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω ... |.

β უკვლელი ჩიება ნახესხვბ სოყვებში და საკუთანი
 ლექსიკური მანაკის იხუთ სოყვებშიც, ჩომლებშიდაც იგი β -
 თიველი ნაჩომობისაა: მიღებულა სუსტი β და მაგანი β -ს
 გამაჩვიებობ შედეგად | β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω |.

4. მაგანი ახშირავ β -ს სუსტი β -ით შეყვად
 | კარხე β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω - "მანხვა", "პირის დაქეჩა"... | .

5. მაგანი უკანაენიხშივი β და β თანხმობათა
 შეყვად იმავე ცოპის ჩვეულებით თანხმობებით | β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω :
 β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω β α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω ... |.

უკვლადრად შემონახული მაგანი ამჩუპვი β |თინავუ
 კოლოკაში/, მაგანი ახშირავ β და მაგანი ამჩუპვი
 β |ცოხურ კოლოკაში; მათი ჩვეულებობ ქარაქოცში იხ
 ვევათა: β α β γ δ |.

6. **ԲԸ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յյայն - "կլան"
 7. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ՁԸ-տ** | յայն - "կլան"
 8. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"
 9. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"

10. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ՁԸ-տ** | յայն - "կլան"
 11. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"

12. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"

13. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"

14. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"

15. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"

16. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"

17. **ԻԶ** յոմբղայնիս սլա **ԸԸ-տ** | յայն - "կլան"

13. ხმოვანთა ხრედი ახმოცდაყოლს მუცი ინვენსიონობა
| ვინემ ეს ხუნძახუნში გვაქვს |.

14. სივყვის ბოლოში ვ და მ ხმოვანთა რაკონსი-
გება ი და ვ ხმოვნებად | შაქადეე → შადეეი - "იბეუ"
შავე!"... ბუგო → ბუგუ - "ახის" ... |.

15. უარშახუვლიან ბოლოთახმოვნობან ფუძეში ი ხმოვ-
ნის ვ-თი შვევლა | უინქ → უენქ "гетеныш" ... |.

16. სივყვის თავში ში-, ში-, ში- შახუვლეშის გავ-
ჩინანება. | შიუნაბ → უინაბ - "შაფანა"; შივეე → ვეე-
"ხახმეეი"; შიჩიფიქო → ფიქოჩი - "შეჩაში"; "შიჩის" ... |.

17. სივყვის ბოლოში შ და ღ თანხმოვნების რაკონსი-
გვა | უშპ → უშ - "ყვაგილი"; ვვე → ვვ - "ვეველი" |.

18. სონორი რ-ს რაკონსიგვა | ჩუნს → ჩუნს - "ყანი" ... |.

19. სონორი რ-ს განვიტარება. | შორქო - "ქრეში" ... |

20. ბოლოვიფური შ-ს უვლედად შეშინახვა.

ხუნძახუნში სივყვის ბოლოში შიქიფეედი შ ნ-თი იფლედა
სიხეეშაფეეიად.

21. აფრი ვაფეშისა და ხშირანფეშის სინ შ-ს უვლელობა.
ხუნძახუნში ხხუნებ უდი თანხმოვნების სინ შ ნ-თი იფლედა:
შქ → ნქ, შხ → ნხ, შშ → ნშ, შხ → ნხ | |28|,
§ 34.; | 15|, გვ. 311 |.

22. ბავისმიერ ბ-ს გამძლეობა სიფყვის თავში, ბორში თუ სიფყვის შიგნი.

ხუნძახუნში ასეა შემთხვევებში ბ იკარგვის.

23. ღწე კომპლექსის გაუმარჯოვებლად შემონახვა, ხუნძახუნში ღწე სიხვედრად წე-თი იყვლება: ღ-ს წინ დავფრადი ღწ → წ . | მღწ. აწწუხ. დაყარწდა, ხუნძახ. დაყარდა.../.

ფონეტიკური მოვლენების მიხედვით აწწუხუნში მ ნ ი კ ი რ მ კ ა ვ ი გამოიყოფა: ფ მ ხ უ რ ი და ჭ ა დ ა - ე მ დ უ რ ი .

გაიდა შემოთხუნებულ თავისებურებებსა, ჭადაქოლქი კილოკავს აბასიათებს შემდეგი ფონეტიკური მოვლენები:

24. ხუნცე |ღაბიღებუ | ს და შ სპინანცების უქონლობა.

ხუნცე ს შეყვდილია შ-თი | ვასწ → ვაშ. ა! "ვაჭიშვილი" შ შეყვდილია თავისებური სპინანციით, რომელიც თითქმის მაგარი ს აჩის, -ინუნსიური წაჩმოვებისა. | შვეო → ხუნცე - "ხეთი"... |.

ხუნცეული თანხმოვნები ცოხურ კილოკავში დაყვლია.

25. მაგარი აბპინაფ მზ-ს და მაგარი აბჩუმივი ჭზ-ს უქონლობა.

ჩზ-ს ყვლის მ = | ჩზ უშა → ყუშა - "თევზი"... | ;

ჭზ-ს - მ | შა → ნა - "დადექ!" "შეჩიერი!"... |

26. მუღნი აფრიკავი ძ-ს უქონლობა.

ძ გვაქვს ცოხურში . ჭადაქოლურში მას ყოველთვის X
ყვლის. / შინ. ცოხური ქვენძი, ჭადაქოლ. ქვენჯი- "ჭაშა" .. / .

27. აბრუშვიც ნ-ს ჭ-თი შეყვლა / ბან-→ ბაჭ- "მგელი" /

უყვრელია მუონეული ნაჩმოშობის ნ, ჩომელიც მაგანი ჭა-ს
კანონზომიერი ჩუფრექსად გვაქვს ჭადაქოლურში / იხ: მემოთ:
25/ .

28. მუღნი სპინახიც ბ-ს ჭ-თი შეყვლა.

ამის შედეგად ინტონიცივის - ზი სუფიქსი-უი-თია ნაჩმოლუ
გენილი / შუბუ-უი- "კეთება" .. / , შინაველობითი ჩიყხვში ეჩ-
გავივის სანაჩმოებერ სუფიქს-ზ-ს-უ ყვლის. / ვაყა-უ-
"ძმებმა" / .

მ თ ჩ ფ ტ ლ მ გ ი უ რ ი მ თ ვ ლ ე ნ ე ბ ი

1. ეჩგავივის აჩქაუჩი ნაჩმოება: სუნძახური -ყა სუ-
ფიქსის ნაყვლად ეჩგავივის სიშნებად -ლ / მხოლ. ჩიყხვში /
და -ზ / შინაველ. ჩიყხვში / სუფიქსების გამოყენება.

ლ → ძ → ზ / აკად. აჩნ. ჩიყხვში /

2. პინჯელ და მუონე პინის ნაყვარსახელებსა და უკუქ-
ყვით / ჩუფრექსური / ნაყვარსახელებში ეჩგავივის -ლ სუ-
ფიქსით ნაჩმოება სუნძახური -ყა / მოხალოდნერ -ლ / სუფიქ-
სის ნაყვლად.

3. მრავლ. რიცხვის // პირის ნაყვარსახერს ძველი სა-
ხით შემონახვა: მუე / მღრ. ხუნძახ. - 527 /.

4. კითხვითს და უკუქვევით / რეფრექსურ / ნაყვარსახე-
ლებში პირველი და მეორე გრამატიკული კლასის / აღაშიანი
მამრობითი სქესისა და აღაშიანი მდედრობითი სქესისა / განურჩე-
ვლობა.

ფაქტი ძველი ვითარების ამსახველი შეიძლება იყოს: აღა-
შიანის კლასის დიფერენციალთა მეორეულ მოვლენად მიანიშნათ.
/ [44], 83. 376 /.

5. მრავლ. რიცხვში ურგავივის საწარმოებლად - მ სუ-
ფიქსთან ერთად - ლ სუფიქსის გამოყენებას / ორმაგი წარ-
მოება /.

6. გრამატიკული კლას. - ნიშნების მეორე მიყვამითს შე-
მონახვა. - ხუნძახურ ერთი ვარიანტის ნაყვარად ანნუხურში
მიყვამითის ოდნე ვარიანტის გარჩევა / რეალური ობიექტის
სახელობით ბრუნვით გარმოყვმული სახერის გრამატიკული კლა-
სისა და რიცხვის აღწერის შედეგად მიყვამით ბრუნვის ფორმადი /.

7. - ნი თანდებულთ აღვილობითი ბრუნვის წარმოება
- თანმყოფობის მნიშვნელობით / ვინმესთან ან ჩამესთან /.
- ნი დაერთვის სახელობითი ბრუნვის ფორმას.

8. მიმართულები *[kyga?]* გამოსახვადად - ხ სუ-
ფიქსის გამოყენება ხუნდახ. - 9 სუფიქსის ნაყვლად.

ხუნდახური -9 სუფიქსი მიმართულები გამოსახვადად
იგივე უნდა იყოს, რაც მიყვითის ნიშანი: მიყვითითაჲ
-9 სუფიქსი გვაქვს. ანნუხ. - ხ არც ერთ ძირითად ი ბრუნ-
ვის ნიშანს არ უკავშირდება ხუნძურს ენაში.

9. მრავლ. რიყხვის სანაწიშობედ სუფიქსთა შორის -აღ
სუფიქსის ფართოდ გამოყენება, ვინემ -ხუნდახურში.

10. მრავლ. რიყხვის წარმოება -ბილ სუფიქსით *[ბოჭ-
-ბილ-^{II} ფეხები^{II}]*, რომელიც უყბოა ხუნდახურისათვის.

11. აწმყოს სანაწიშობლად - ინა *[ძირითადად]*, -ჰა,
-ანა სუფიქსების გამოყენება ხუნდახურ -აღ *[ძირითად]*,
-ოღა, - აღა სუფიქსების ნაყვლად.

ძირითადი სხვაობა სუფიქსის თანხმონით ელემენტში გვაქვს
ხუნდახ. ლ, ანნუხ. ნ.

12. აწმყოს მიმღობაშიაჲ შესაბამისად ნ თანხმონის
წარმოდგენა ხუნდახურ ლ-ს ნაყვლად.

13. წვეფვილის სანაწიშობლად -ნი სუფიქსის გამოყენება
ხუნდახ. -ანა *[--ჰა]* სუფიქსის ნაყვლად.

ხუნდახურში წვეფვილის ფუძეს -ანა *[--ჰა]* სანაწიშობს,
მაგრამ წვეფვილის მიმღობაში ნ-ს ნაყვლად წ დაჩნდება.

ანუხუნიში ამგვარი სტრუქტურის წყვეტილის ფუძესა და წყვეტილის მიმდებარე მონის ადგილი ანა აქვს: ორივეში ნ გვაქვს.

14. აბსოლუტური - 36 სუფიქსის ბოლოკიდური თანამოვნი მთავრული სახით გამოყენება.

36 | ← 38 ← 383 |

| პირველადი - 333 || - 333 დასტურდება სამხრული ხუნძურის პირველ-ყარახულ-ანდალურ დიდიქვში | |39|, 83. 31; |41|, 83.40 |. |.

15. III პირის ბრძანებითი ფორმათა განჩევნა II პირის ბრძანებითის ფორმებისაგან.

III პირის ბრძანებითი მწარმოება II პირის ბრძანებითისაგან-ში სუფიქსის დანთვით.

16. წყვეტილის უარყოფითი ფორმათა სანაჩმოვბლად - 99-3 სუფიქსის გამოყენება ხუნძახ. - 19-11 სუფიქსის ნაყვლად.

თავკიდური ხმოვნის მიხედვით ანუხუნი ვარიანტი უნდა იყოს ამოსავალი, ბოლოკიდური ხმოვნის მიხედვით ხუნძახური ვარიანტი პირველადი.

17. პირობით ვიღის სანაჩმოვბლად - 17-11 სუფიქსის გამოყენება ხუნძახური - 51 სუფიქსის ნაყვლად.

18. კავშირის ხანაში მოვლად ბოლოში [ბოლო]-
-ჭაველება", "ზინძანება" შემდეგი მშენი გამოყენება ხუნ-
დახუნ შაბიზე "ქმნა", "კეთება" მშენი ნაყვად.

მეშობსებებური თავისებურებები ფონეტიკური
და მორფოლოგიური მოვლენათა ხანით, როგორც
ჩანს, თვარსაზიონორ ამონებენ ანუ ხუნდახუნ დიადექ-
ტივსაგან. ამოცომ, რა თქმა უნდა, ანუ ხუნდახუნს
ვერ დაუკავშირდება. მაგნიამ ბუნებრივია, ანუ ხუნდახუნს ალ-
მოაჩნდეს როგო საერთო მოვლენები სხვა სამხრულ დიადექ-
ტივთან: ქანურეთან და შიღურ-ყანახუნ-
ანდადაღურთან: ანუ ხუნდახუნ, ქანურდი და შიღურ-ყა-
ნახუნ-ანდადაღური, როგორც უნობილია, ხუნდახუნის სამხრული
დიადექტივის ჯგუფს ქმნიან და უპირისპირებობან ჩიღორ დი-
ადექტს | resp. ხუნდახუნს |.

სამხრული ხუნდახუნს სხვა კილოვობან ანუ ხუნდახუნს აკავშირებ
რებს შემდეგი საერთო მორფოლოგიური :

1. ჯ, შ და ლ ბუნებები.
2. ხ → შ.
3. სივყვის ბოლოში შ და მ ხმოვნების დავინროება,
| შ → ი; მ → ე |.

4. ხუნდახუნთან შედარებით ხმოვანთა ახიშიდაყიის
უფრო სისრულთ ხანმოდგენა.

5. მ-ს უფვლად შემონახვა სივყვის ბოლოში.

6. ბ-ს შენაჩრუნება სიყვევის თავსა, ბოროსა
თუ შიგნი.

7. შუფ-ნაკლები ჩვევა დაფუძნებში. მაგნიამ ამ
მხრივ მაინც სხვაობას აქვს აღვირი: ჭანიუდ დაფუძნებში
ამჟამად სურავ ან მოეპოვება | 198 |, გვ. 226 | |. პი-
ღუნი-ყაჩაბუდ-ანდალარუში, მართალია, პიჩუელი საფუძნის
დაფუძნელი სპიჩანუცი | 199 | იყვლება, მაგნიამ ამ დაფუძნელის
ჩუფრეებსად იქ სურ სხვა თანხმონებნი გვაქვს და ანა -
მ.

8. ეჩვადუვი - მ | მხოლ-ჩიუხვ. | და - მ | მჩავდ.
ჩიუხვ. | სუფიქსებში ნაჩმონება ხუნძახ. - ემ სუფიქსის
ნაყვად.

9. პიჩუელსა და შუონე პიჩის ნაყვადსაბუდში ეჩვა-
დუვი სანაჩმონებდად - 198 სუფიქსის გამოყენება | პიღუნიში |.

10. მჩავდ-ჩიუხვში II პიჩის ნაყვადსაბუდის ძველი
სახეობის შემონახვა: მამ | ჭანიუდში |.

11. ანმეოს ნაჩმონება ნ თანხმონიანი სუფიქსით
ხუნძახუნი | და საროვ. ხუნძუჩის | 199 თანხმონიანი სუ-
ფიქსის ნაყვად | პიღუნისა და ყაჩაბუდში |.

12. ნყვეფილის - ნ ი სუფიქსით ნაჩმონება | ჭანიუდ-
ში |.

განხილული დიპლომატიური მოვლენებიდან აწახეხის ს უ ნ-
ძ ა ხ უ რ ი თ ა ნ მხორცე შემდეგი მოვლენები ა კ ა ვ მ ი -
რ ე ბ ს:

ფუძისხეული ხმოვნის ჩეღუყი და შეკვეყა;

ხმოვანთა ასომილაყი | მ ა გ რ ა მ ნ ა კ რ ე ბ ი ი ნ ვ ე ნ ხ ი უ რ ი ,
უ ი ნ ე მ ს ა მ ხ რ ე ჯ ი რ თ ე ბ შ ი და , კ ვ ი ძ მ ე , ა წ ხ ე ხ რ ი შ ი |;

თანხმოვანთა მუცათყმისი | ბ რ → რ ბ ; ჰ რ → რ ჰ ; მ რ → რ მ |.

ღანაჩეგნი თავისებური მოვლენა-ფანევი კახა და მინჟორ-
გიაში - მ ი რ ი თ ბ ი თ მ ე ს ა ძ ლ ე ბ ე რ ი ა ნ ნ უ ხ უ რ ი ი
დიპლომატიის ს ე ვ ე უ ი ფ ი კ უ რ ა ე მ ი ვ ი რ ი თ .

აწახეხის ყველა შემთხვევითი მოვლენა, რა თქმა უნ-
და, გ ა ჭ ნ ვ ი თ ა რ ე ბ ხ ს უ რ ი თ და იმავე საფეხურისა-
თვის დამახასიათებელი არ იქნება: ზოგი მათგანი ძველი უო-
თარების ამსახველია, ა რ ე ა უ რ ი მოვლენაა, ზოგი კო-
ლეგ მდგომარეობით ახალი მოვლენაა, ნ ე რ ე რ ი ბ შ ი ა . თა-
ვისებური მოვლენათა განხილვისას თავთავის ადგილას შექმნილი
დაგვიანდ უხილვით ესა თუ ის მოვლენა იხუროყლი თვარსამ-
რისის დაგვეტახებინა.

ეჭვი არ არის, ხუნძური ენის დიპლომატიური ლინგვა შეხსა-
ვლა და, კ ვ ი ძ მ ე , ა წ ხ ე ხ რ ი უ რ ი ს რ უ ლ ი დ ა ხ ა ს ი ა თ ე ბ ა გ ა მ თ ა ვ ჯ
ღენს მთელს ჩიგს ახარს თავისებური მოვლენებს. ამიტომ ხუნ-
ძური ენის სხვა კორექტთან, საბეღლომნი, საშხრე კორექტთან

ანსუხუჩის უნთერსტობის საბოლოო განკვეთა და განვითარების
ქონის მიხედვით მისი აღვირის საბოლოო განსაზღვრა ხუნ-
ძუნის სხვა კორთა წიგნი, რა თქმა უნდა, მომავლის საკ-
მეა.

რმ. სიხოსაძე

